

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์
THE SANGHA ADMINISTRATIVE ROLES IN CHUMSAENG
DISTRICT NAKHON SAWAN PROVINCE

พระเกษมศักดิ์ วรสุโข (อาสนะทอง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

พระเกษมศักดิ์ วรสุโข(อาสนะทอง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**The Sangha Administrative Roles In Chumsaeng
District Nakhon Sawan Province**

Phra Kasemsak Warasakkho (Asana thong)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Public Administration)
Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับ
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

.....
(พระสุธีธรรมมานูวัตร, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ประธานกรรมการ
(พระมหาวรญาณุ วรณฺญ, ดร.)

..... กรรมการ
(น.อ. ดร.สมจิตร แก้วนาค)

..... กรรมการ
(ผศ. ดร. ธัชชนันท์ อิศรเดช)

..... กรรมการ
(อาจารย์พระวันชัย ภาทุจारी)

..... กรรมการ
(ผศ. ดร. วรกฤต เตือนช้าง)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	ผศ. ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช	ประธานกรรมการ
	อาจารย์พระวันชัย ภาทุจारी	กรรมการ
	ผศ. ดร.วรกฤต เตือนช้าง	กรรมการ

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์
- ผู้วิจัย** : พระเกษมศักดิ์ วรสุโข(อาสนะทอง)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
: ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช	พธ.บ.,M.A.,Ph.D.(Pol.Sc.)
: พระวันชัย ภาทุงจารี	พธ.บ.,ศศ.บ.,รป.ม.
(การจัดการทุนมนุษย์)
: ผศ.ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง	ป.ธ.๙,ศษ.บ.,ศศ.ม.,ปร.ด.
(การบริหารอุดมศึกษา)
- วันสำเร็จการศึกษา** :

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๕๘ รูปใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการในอำเภอชุมแสงอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับพุทธจักรและอาณาจักร เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคม ตลอดจนการพัฒนาบุคลากร การศึกษาและอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคณะสงฆ์ โดยใช้หลักหน้าที่ของพระสังฆาธิการ ๖ ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์

(๒)

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ พบว่า พระภิกษุที่มีอายุ, พรรษา, การศึกษาสามัญ, การศึกษาทางธรรม, และตำแหน่งที่ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑

Thesis Title : The Sangha Administrative Roles in Chumsaeng District
Nakhon sawan Province

Researcher : PhraKasemsak Warasakkho (Asanathong)

Degree : Master of Arts (Public Administration)

Thesis Supervisory Committee

: Asst.Prof. Dr. Thatchanan issaradet B.A.,M.A.,Ph.D. (Pol.Sc.)

: PhraWanchai Bhatajaree B.A.,M.A.

: Asst.Prof.Dr.Worrakrit Thuenchang Pali IX.,B.A.,M.A.,Ph.D.(Ad.High.Ed.)

Date of Graduation : / /

Abstract

the purpose of this research are: 1) study the Sangha Administrative Roles in Chumsaeng District Nakhon Sawan Province, 2) To compare opinions on the role of management in works ministry Chum Saeng Nakhon Sawan Province by personal factors, 3) To study the problems and suggestions of the administration of the affairs of monks in Chum Saeng. Nakhon Sawan Province. The study of 162 sample with the Survey Research Methods . The Statistical analysis was employed to calculate the collected data as frequency, percentage, mean and standard deviation. Compared by testing the hypothesis testing, t (t-test) and analysis, ANOVA (One - way ANOVA) after discovering that a difference is to compare the pair, with the difference significant minimum (Least. Significant Difference: LSD).

The results of the study were

The Sangha Administrative Roles in Chumsaeng District Nakhon sawan Province were at the high level in the administration of Sangha activities manely : Controlling and supporting the good order of the sangha, managing the buddhist education, helping education, disseminating buddhism and giving, public help, construction and public aid.

With regard to the comparison of opinions towards The Sangha Administrative Roles in Chumsaeng District Nakhon sawan Province. , it was found that

(๔)

the roles played by the Senior monks of the general education and the Pali education with experience in working as the Abbot with a number of more or less monks in Chumsaeng District Nakhon sawan Province are different.at 0.01 statistically significant .

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อันประกอบด้วย ผศ.ดร. ธัชชนันท์ อิศรเดช อาจารย์พระวันชัย ภาทพจารย์ และ ผศ.ดร. วรภฤต เกื้อนซ่าง ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขงานด้วยดีตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ และเจริญพรขอบคุณคณาจารย์อันประกอบด้วย พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร. พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ พระครูสมุห์ณรงค์ โฆสิตธมโม ผศ.ดร. สุรพล สุยะพรหม ผศ. อานนท์ เมธีวรฉัตร อาจารย์ศศิกิจจ์ อัจฉัย อาจารย์วิวัฒน์ กัลยาวัฒน์กุล อาจารย์กิตติพัฒน์ รัตมี และอาจารย์ทุกท่าน รวมถึงเพื่อนนิสิตที่มงาน ญาติธรรมที่เป็นกำลังใจเกื้อกูลที่กรุณาเสียสละทรัพย์และเวลาอันมีค่า ช่วยเหลือในทุกเรื่องและการตรวจสอบความถูกต้อง ทั้งด้านภาษา เนื้อหาระเบียบวิธีวิจัย และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ช่วยแนะนำแก้ไข ให้สมบูรณ์และสำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบคุณท่านผู้บริหาร บุคลากร และเจ้าหน้าที่ของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ทุกรูป/คน ที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในการตอบแบบสอบถาม และเก็บรวบรวมข้อมูลส่งคืนผู้วิจัย ตลอดจนผู้บริหาร บุคลากร และคณะสงฆ์อำเภอชุมแสง คณะสงฆ์วัดไพโรจน์ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม (Try-out) คณะสงฆ์สำนักสงฆ์เทพนิมิตที่ให้ที่พักเพื่อทำงานวิจัยในการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักธรรมาภิบาลที่พระสังฆาธิการ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ที่อนุญาตให้ใช้สถานที่วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ เอื้อต่อการวิจัยในครั้งนี้ พระมหาวิญญู วรรณ, ดร. ประธานกรรมการ น.อ.ดร. สมจิตร์ แก้วนาค รวมทั้งคณะกรรมการที่สอบป้องกันวิทยานิพนธ์ทุกท่านบูรพาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่ได้ร่วมกันสรรค์สร้างผลงานวิจัยชิ้นนี้ให้แก่ผู้วิจัยจนประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี

ผู้วิจัยขอบูชาเป็นพุทธานุชา ธรรมบูชา สังฆบูชา รวมทั้งอุปัชฌาย์ คุณบิดามารดาผู้มีพระคุณทุกท่าน

พระเกษมศักดิ์ วรสุโข(อาสนะทอง)

..... มีนาคม ๒๕๕๔

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญตาราง	(๘)
สารบัญแผนภาพ	(๑๒)
อธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๓)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๔
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ	๖
บทที่ ๒ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาท	๗
๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๑๘
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารทั่วไป	๒๐
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ	๒๒
๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๒๘
๒.๖ บทบาทของวัดกับสังคมไทย	๓๙
๒.๗ บทบาทพระสังฆาธิการ	๔๒
๒.๘ สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสง(จังหวัดนครสวรรค์)	๔๔
๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๐
๒.๑๐ กรอบแนวคิดการวิจัย	๖๐
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย	๖๒
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๖๒
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๖๒
๓.๓ ขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๖๓

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๕
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๕
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๗
๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๖๗
๔.๒ ความคิดเห็นของพระสงฆ์ในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์	๖๙
๔.๓ เปรียบเทียบความคิดเห็นของต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	๗๕
๔.๔ ข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ	๑๐๐
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๐๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๐๑
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๐๕
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๐๘
บรรณานุกรม	๑๑๑
ภาคผนวก	๑๒๐
ภาคผนวก ก รายงานผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	๑๒๑
ภาคผนวก ข ตารางสรุปค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (IOC)	๑๒๓
ภาคผนวก ค ตารางสรุปค่าความเชื่อมั่น (Reliability)	๑๒๖
ภาคผนวก ง แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๒๙
ภาคผนวก จ แบบหนังสือความอนุเคราะห์ต่างๆ	๑๓๙
ประวัติผู้วิจัย	๑๔๗

สารบัญญัตราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๖๖
ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสงจิ่ง วัตนครสวรรค์ โดยภาพรวม	๖๗
ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสงจิ่ง วัตนครสวรรค์ ด้านการปกครอง	๖๘
ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสงจิ่ง วัตนครสวรรค์ ด้านการศาสนศึกษา	๖๙
ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสงจิ่ง วัตนครสวรรค์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๗๐
ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสงจิ่ง วัตนครสวรรค์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๗๑
ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสงจิ่ง วัตนครสวรรค์ ด้านการสาธารณูปการ	๗๒
ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสงจิ่ง วัตนครสวรรค์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๗๓
ตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จิ่งวัตนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ	๗๔
ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จิ่งวัตนครสวรรค์ โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ	๗๕

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการปกครอง จำแนกตามอายุ	๗๗
ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านศาสนศึกษา จำแนกตามอายุ	๗๘
ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามอายุ	๗๙
ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเผยแผ่ จำแนกตามอายุ	๘๐
ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านสาธารณูปการ จำแนกตามอายุ	๘๑
ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามอายุ	๘๒
ตารางที่ ๔.๑๖ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามจำนวนพรรษา	๘๓
ตารางที่ ๔.๑๗ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม จำแนกตามวุฒิ การศึกษาสามัญ	๘๔
ตารางที่ ๔.๑๘ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม จำแนกตามวุฒิ การศึกษาทางธรรม	๘๕
ตารางที่ ๔.๑๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม จำแนกตามวุฒิการศึกษาทาง	๘๖

ธรรม	หน้า
ตารางที่ ๔.๒๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการศาสนศึกษา จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม	๘๗
ตารางที่ ๔.๒๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามวุฒิ การศึกษาทางธรรม	๘๗
ตารางที่ ๔.๒๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเผยแผ่ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม	๘๘
ตารางที่ ๔.๒๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามวุฒิ การศึกษาทางธรรม	๘๘
ตารางที่ ๔.๒๔ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม จำแนกตามวุฒิ การศึกษาทางเปรียญธรรม	๘๙
ตารางที่ ๔.๒๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม จำแนกตามตำแหน่ง	๙๐
ตารางที่ ๔.๒๖ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการปกครอง จำแนกตามตำแหน่ง	๙๑
ตารางที่ ๔.๒๗ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการศาสนศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง	๙๒

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๔.๒๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตาม ตำแหน่ง	๙๓
ตารางที่ ๔.๒๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเผยแผ่ จำแนกตามตำแหน่ง	๙๔
ตารางที่ ๔.๓๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสาธารณูปการ จำแนกตามตำแหน่ง	๙๕
ตารางที่ ๔.๓๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตาม ตำแหน่ง	๙๖
ตารางที่ ๔.๓๒ ข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์	๙๗

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
แผนภาพที่ ๒.๑ การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสง	๔๕
แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดการวิจัย	๖๑

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในวิทยานิพนธ์นี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐ และฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙ เรียงตามลำดับดังต่อไปนี้

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย)

การใช้คำย่อชื่อคัมภีร์ในพระไตรปิฎก

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คณะสงฆ์ได้ถือกำเนิดมาแล้วตั้งแต่ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณเมื่อ ๒๕๕๓ปีก่อน และพระพุทธองค์ได้แสดงพระธรรมแก่พุทธสาวกทั้งหลาย พระพุทธองค์ได้ประทานโอวาทแก่ภิกษุสงฆ์ว่าเมื่อเราปรินิพพานไปแล้ว บางทีพวกเธอพึงมีความคิดว่า พระศาสดาของพวกเราไม่มี ข้อนี้นั้นพวกเธอได้ฟังเห็นอย่างนั้น “ธรรมก็ดี วินัยก็ดีอันเราแสดงแล้ว ได้บัญญัติไว้แล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยนั้น จักเป็นศาสดาแห่งพวกเธอ โดยกาลล่วงไป แห่งเรา”^๑

พระพุทธองค์ได้วางหลักในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยประทานโอวาทไว้ให้เป็นหลักในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยยึดพระธรรมวินัยไว้เป็นหลักในการบริหารกิจการคณะสงฆ์การที่สังคมไทย ได้รับการปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นี้เอง ทำให้พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่หลักพุทธธรรม เป็นผู้มียุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ การสั่งสอนธรรมแก่ประชาชน เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณด้วยความเสียสละ ความเมตตากรุณา ปราบปรามด้วยความจริงใจกับชุมชนและสังคม เป็นสถาบันที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน การที่พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการริเริ่มหรือการสนับสนุนด้วยวิธีการใดก็ตาม ในขอบเขตของพระสงฆ์ยอมทำให้สังคมมีความสงบสุข ประชาชนในสังคมได้รับการพัฒนาจิตใจ อันเป็นเป้าหมายสำคัญของพระพุทธศาสนา ที่มีต่อชุมชนและสังคมส่วนรวม

พระสังฆาธิการมีหน้าที่ในการปกครองและบริหารคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบไป ดังคำที่กล่าวว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบไปได้ก็ด้วยอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน และมีบทบาทโดยตรงต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ดำรงสืบไป^๒

^๑ที่.ม. (ไทย)/๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

^๒ กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐) หน้า คำนำ.

พระสังฆาธิการในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์มีบทบาทสำคัญในการบริหาร การคณะสงฆ์ที่โดดเด่นมาก โดยเฉพาะในด้านการศึกษาสงเคราะห์และด้านการศึกษาและสงเคราะห์ ได้ให้การอุปถัมภ์ในการจัดสร้างสถานศึกษา และสาธารณสุขประโยชน์ต่างๆ ส่งเสริม การศึกษาของภิกษุสามเณร ให้ได้รับการศึกษาในระดับสูงทั้งพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี ระดับอุดมศึกษา ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง และระดับอุดมศึกษา ในสถานศึกษา อื่นๆ ได้เมตตามหาเคราะห์ส่งเสริมสนับสนุนมอบทุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชน ให้ได้รับการ การศึกษา ในระดับต่างๆ ส่งเสริมการฝึกหัดงานและการประกอบสัมมาอาชีพแก่ประชาชนทั่วไป

ดังนั้นในอำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์ มีพื้นที่ ๑๒ ตำบล ๑๓๑ หมู่บ้าน (ในเขตปกครองมีพระครูนิธานปัญญากวีวัฒน์ ในเป็นเจ้าคณะอำเภอและเขตรับผิดชอบในการ ปกครองคณะสงฆ์มี ๑๐ ตำบล) มีวัดที่ขึ้นทะเบียนของกรมการศาสนาทั้งหมด ๕๓ วัด มีวัดที่ เป็นฝ่ายมหานิกาย ๕๑ วัด ฝ่ายธรรมยุต ๒ วัด ที่พักสงฆ์ ๒ ที่พักสงฆ์ ซึ่งมีจำนวน พระภิกษุสามเณรรวมกัน ๕๕๐ รูป จึงจำเป็นที่พระสังฆาธิการจะต้องมีการบริหารให้กิจการคณะ สงฆ์เป็นไปได้อย่างดี มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความบริสุทธิ์ มีความยุติธรรม มี ประสิทธิภาพ และเป็นไปตามหลักธรรม ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคมปัจจุบัน โดย หลักการพระสังฆาธิการ มีหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์หรือบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไป ด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการบ่งชี้ในความสำเร็จในการส่งเสริม พระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักของ ชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไปก็ต้องอาศัยพระสังฆาธิการ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ ไกล่เกลี่ยประชาชน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการทุกระดับ ซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของ ประชาชน จากที่กล่าวมาผู้วิจัย มีความสนใจที่จะศึกษามหาบทพระสังฆาธิการ ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อให้ทราบถึงการทำงาน บทบาทของพระสงฆ์ในการปกครอง และทราบการแสดงบทบาทในการพัฒนาสังคมพระสงฆ์ เข้าใจปัญหาและอุปสรรค สาเหตุและ ปัจจัยอื่น ๆ พระสังฆาธิการได้พัฒนาสังคมโดยประยุกต์หลักคำสอนในทางพระศาสนาให้แก่ ประชาชน สามารถใช้กลวิธีหรืออุบายโดยใช้คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเกิดความสอดคล้องกับ มวลชนในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยในฐานะเป็นพระภิกษุในพื้นที่อำเภอชุมแสงจังหวัด นครสวรรค์จึงมีความสนใจเป็นพิเศษที่จะศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะ สงฆ์ อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทในการบริหาร กิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้รับทราบถึง แนวทางการพัฒนากิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้นำ พร้อมกับเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์องค์กร และสังคม โดยรวมคือได้แพร่หลายและเจริญยิ่งขึ้น ต่อไป

ปัญหาของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสงฯเป็นอำเภอเล็กอยู่ห่างจากจังหวัดการสัญจรไปมาไม่ค่อยสะดวก การใช้การสื่อสารโดยระบบเครือข่ายจึงจำเป็น แต่ติดขัดที่บุคลากรยังขาดอุปกรณ์ และขาดความชำนาญในการใช้ จึงเป็นต้องส่งเสริมสนับสนุนด้านอุปกรณ์และผู้เชี่ยวชาญไปอบรมให้ได้รับความสะดวก เพื่อที่งาน ๖ ด้านโดยเฉพาะด้านการศาสนศึกษาและด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นกิจหลักของพระพุทธศาสนาเพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้ตอบสนองต่อคณะสงฆ์จังหวัดและสังคมโดยรวม

๑.๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อบทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

๑.๒.๒ เพื่อการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

๑.๓. ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑.๓.๑ **ขอบเขตด้านเนื้อหา** การวิจัยนี้มุ่งศึกษา บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตามภารกิจของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งกำหนดกิจการที่คณะสงฆ์หรือพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติเป็นรฐะหน้าที่มี ๖ ด้าน ดังนี้ ๑. การปกครอง ๒. การศาสนศึกษา ๓. การศึกษาสงเคราะห์ ๔. การเผยแผ่ศาสนา ๕. การสาธารณูปการ ๖. การสาธารณสงเคราะห์

๑.๓.๒ **ขอบเขตด้านประชากร** ได้แก่ พระภิกษุ/สามเณรในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

๑.๓.๓ **ขอบเขตด้านสถานที่** ผู้วิจัยกำหนดที่ทำการวิจัยคือคณะสงฆ์ ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

๑.๓.๔ **ขอบเขตด้านเวลา** ผู้วิจัยกำหนดช่วงเวลาในการทำวิจัยคือ เดือนสิงหาคม ๒๕๕๓ ถึง มกราคม ๒๕๕๔ รวมระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๔. ปัญหาการวิจัยที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลมีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

๑.๔.๓ แนวทางพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ เป็นอย่างไร

๑.๕. สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ พระภิกษุที่มีกลุ่มอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๕.๒ พระภิกษุที่มีกลุ่มจำนวนพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๕.๓ พระภิกษุที่มีกลุ่มวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๕.๔ พระภิกษุที่มีกลุ่มวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๕.๕ พระภิกษุที่มีระดับตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

๑.๖. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

สถานภาพ คือ ฐานะ เช่น ตำแหน่งหรือเกียรติของบุคคลที่ปรากฏในสังคม ; สิทธิหน้าที่ตามบทบาทของบุคคล เช่น เขามีสถานภาพทางครอบครัวเป็นบิดา

อายุ คือ เวลาที่ดำรงชีวิตอยู่, เวลาชั่วชีวิต, ช่วงเวลานับแต่เกิดหรือมีมาจนถึงเวลาที่กล่าวถึง, ระยะเวลาที่กำหนดไว้ เช่น อายุใบอนุญาต ยานี้หมดอายุแล้ว, ระยะเวลาที่กำหนดรู้ความยั่งยืนของสิ่งนั้นๆ

พรรษา คือ ช่วงระยะเวลา ๓ เดือนในฤดูฝน เช่น เข้าพรรษา จำพรรษา; ปี เช่น บวช ๓ พรรษา, (ราชา) มีพระชนมายุ ๒๕ พรรษา

จำนวนพรรษา คือ จำนวน คือ ยอดที่กำหนดนับไว้เป็นส่วนๆ จำนวนพรรษา คือ จำนวนที่กำหนดนับช่วงระยะเวลา ๓ เดือน (เท่ากับ ๑ พรรษานับจากวันเข้าพรรษา-วันออกพรรษาในช่วงกาลแห่งฤดูฝน)

วุฒิการศึกษาขั้นประถม คือ ภูมิรู้ทางนักธรรม หรือ ภูมิผู้รู้ธรรม, ผู้ที่สอบความรู้ธรรมได้ตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ มี ๓ ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก

วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม คือ ภูมิรู้ทางเปรียญธรรม หรือ ภูมิความรู้ของผู้ที่สอบพระปริยัติธรรมสายบาลีได้ตามหลักสูตรตั้งแต่ ๓ ประโยคขึ้นไป

ตำแหน่ง คือ ที่อยู่ เช่น ตำแหน่งของดวงดาว; แห่งที่; หน้าที่การงาน; ฐานะ เช่น ตำแหน่งผู้จัดการ^๓

บทบาท คือ สิ่งที่เราทำ หรือ หน้าที่ที่เราต้องทำ เมื่อเราเป็นอะไรสักอย่างหนึ่ง สิ่งที่เราทำต้องมาคู่กับสิ่งที่เราเป็นสถานภาพ^๔

พระสังฆาธิการ หมายถึง ตำแหน่งของพระภิกษุ ผู้ปกครองในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งกำหนดตำแหน่งในกฎหมายมาตรา ๒๔ (พ.ศ.๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ซึ่งมีตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส

การบริหาร หมายถึง การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปที่ร่วมกันปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ในทางรัฐประศาสนศาสตร์ถือว่าคนเป็นทรัพยากรการบริหารที่สำคัญที่สุด

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ หมายถึง งานที่พระสังฆาธิการในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์จะต้องปฏิบัติหรือจะต้องกระทำอันถือเป็นหน้าที่ทางการปกครองคณะสงฆ์ ประกอบด้วย การควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามของพระภิกษุ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นกิจการคณะสงฆ์ และเป็นกิจการ พระศาสนาเน้นงานในหน้าที่ขององค์กรปกครองคณะสงฆ์โดยแท้

การปกครอง หมายถึง งานที่พระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติหรือจะต้องกระทำ อันเป็นหน้าที่ทางการปกครองคณะสงฆ์ ประกอบด้วย การควบคุมและส่งเสริม การรักษาความเรียบร้อย ดีงามของพระภิกษุ

การศาสนศึกษา หมายถึง การจัดให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม รวมทั้งสนับสนุนส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรให้ได้ศึกษาต่อในระดับสูงยิ่งขึ้นไปในสำนักเรียนต่าง ๆ

^๓ราชบัณฑิตยสถาน,พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕, (กรุงเทพมหานคร : นามิบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๕๖).

^๔วราคม ที่สุกะ, สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม, ๒๕๒๗), หน้า ๑๗๔.

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาหรือจัดสถานศึกษาภายในวัดเพื่อสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การจัดให้มีการฟังพระธรรมเทศนา การฝึกอบรมสมณะและวิปัสสนากรรมฐาน การบรรยายหรือปาฐกถาธรรม การจัดเกี่ยวกับศาสนพิธีต่างๆ เพื่อรักษาพิธี และวัฒนธรรมทางศาสนา ตลอดจนการให้ธรรมทานหรือการสนทนาธรรมแก่คนในชุมชน และสังคม

การสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติของวัดด้วยการรักษาซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิมให้มั่นคงถาวรและก่อสร้างเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับศาสนสมบัติ ซึ่งจำเป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคง

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนในชุมชนและสังคมโดยการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณสมบัติหรือสาธารณกุศลเพื่อให้ ความช่วยเหลือแก่คนในชุมชนและเพื่อการพัฒนาสังคม

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๗.๑ งานวิจัยชิ้นนี้ทำให้เห็นบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

๑.๗.๒ งานวิจัยชิ้นนี้เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

๑.๗.๓ งานวิจัยชิ้นนี้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

บทที่ ๒

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งการนำเสนอเป็น ๕ ส่วนคือส่วนที่ ๑ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาท ส่วนที่ ๒ แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการส่วนที่ ๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ส่วนที่ ๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่ ๕ กรอบแนวคิดการวิจัย โดยมีเนื้อหาครอบคลุมอยู่ในขอบข่ายดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาท
- ๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารทั่วไป
- ๒.๔ บทบาทพระสังฆาธิการ
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- ๒.๖ บทบาทของวัดกับสังคมไทย
- ๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ
- ๒.๘ สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสง(จังหวัดนครสวรรค์)
- ๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๑๐ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาท

จากการศึกษาเอกสารและแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

๒.๑.๑ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาท

คำว่า “บทบาท” (Role) ที่ใช้พูดถึงความคิดทางวิชาการมีเยอร์จ ชียเมล (George Scmmel) ใช้เป็นคนแรกในปี ค. ศ. ๑๙๒๐ ต่อมาในปี ค. ศ. ๒๙๒๑ ปาร์ค (Park) และเบอร์เวส (Burgcs) ใช้บทบาทในเรื่อง “The Self as the individual CONCEPTION OF His Role”

นักทฤษฎีที่สำคัญของทฤษฎีบทบาทที่ได้อธิบายขยายความเรื่องนี้ที่สำคัญมีอยู่ ๓ คน คือ ยอร์จ มีด (Gcorgc H. Mead) จาค็อบ โมเรโน (Jacob Moreno) และราฟ ลินตัน (Ralph Linton)^๑

คำว่า “บทบาท” ได้มีหน่วยงานและนักวิชาการให้ไว้หลายลักษณะพอจะประมวลได้ดังนี้ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ความหมายไว้ว่า บทบาท หมายถึง การทำหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทพ่อแม่ บทบาทครู หรือหน้าที่ซึ่งหมายถึง การปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย^๒ บทบาทจึงถือเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งในหน่วยงานต่างๆ มีนักวิชาการได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับ บทบาทในแง่มุมต่างๆ ดังนี้

สำหรับพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ-ไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายไว้ว่า บทบาท หมายถึง หน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ^๓

พจนานุกรมคอลลินส์ ให้คำจำกัดความหมายของบทบาทไว้ ๓ ลักษณะ คือ

๑. บทบาทการแสดงที่แสดงโดยผู้แสดงหญิงหรือชาย

๒. บทบาททางจิตวิทยาที่บุคคลแสดงตามกฎเกณฑ์ของสังคม ด้วยอิทธิพลของความคาดหวังของบุคคลที่คิดว่าเหมาะสม

๓. บทบาทที่เป็นหน้าที่ปกติ ซึ่งองค์กรเป็นผู้กำหนดให้^๔

รุจา ภูไพบูลย์ ได้สรุปความหมายของบทบาทไว้ดังนี้ บทบาท หมายถึง กลุ่มของพฤติกรรมที่แสดงออกตามความคาดหวังของสังคมตามสภาพของกลุ่มบุคคลนั้นๆ หรือการปฏิบัติตามบทบาทของบุคคล บทบาทจะถูกนำมาใช้เพื่อสิ่งต่างๆ ที่ถูกตนและบุคคลอื่นกระทำ^๕

สุชา จันทร์เอม และสุรางค์ จันทร์เอม อธิบายถึงความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาทที่ใกล้เคียงกับสภาพมาก บทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสภาพต่างๆ พึงกระทำ นั้น

^๑พระมหาสุวิทย์ คงช่วย, บทบาทของวัดและพระสงฆ์ด้านสวัสดิการสังคม เปรียบเทียบก่อนและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ. ภาคนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการแรงงานและสวัสดิการสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกริก., ๒๕๔๓, หน้า ๗.

^๒ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐๒.

^๓ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒), หน้า ๓๑๕.

^๔Pass, Lowes & Davies., Collins dictionary odeconomics, (Glasgow : Harper Collins), 1993, p. 1008.

^๕ชบวน พลตรี, มนุษย์กับสังคม. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔).

คือเมื่อสังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้สถานภาพใดอย่างไรแล้ว บุคคลในสถานภาพนั้น ๆ จะต้องประพฤติหรือปฏิบัติหน้าที่ที่กำหนดไว้^๖

โสภา ชูพิกุลชัย กล่าวว่า บทบาท คือ ลักษณะความคาดหวังที่บุคคลอื่นให้คนหนึ่งกระทำ เพื่อใช้เครื่องมือวินิจฉัยตำแหน่งฐานะของคนคนนั้น^๗

ชบวน พลตรี บทบาท คือ แบบแผนพฤติกรรมเกี่ยวเนื่องกับสถานภาพหรือตำแหน่งทางสังคม บทบาทเป็นการเคลื่อนไหวของสถานภาพหรือหน้าที่ตามสถานภาพนั่นเอง^๘

จากความจำกัดความข้างต้น บทบาท คือหน้าที่ที่บุคคลต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ได้รับทางสังคมและต้องแสดงออกตามความคาดหวังของสังคมแต่ในขณะเดียวกันทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา วัฒนธรรมและจิตวิทยา มีความเห็นว่าบทบาทเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์สังคมศาสตร์โดยมีนักสังคมวิทยาและนักจิตวิทยาได้มีแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทไว้ดังนี้

งามพิศ สัตย์สงวน ได้ให้ความหมายไว้ว่า บทบาทหมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งคาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม เพื่อให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้^๙

สงวนศรี วิรัชชัย ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า รูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่ง ซึ่งประกอบด้วยสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่ง เมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งใดก็ต้องแสดงพฤติกรรมตามระบุเป็นบทบาทของตำแหน่งนั้น^{๑๐}

อนงค์ ชุ่มจิต ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า บทบาทหมายถึง ภาวะที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคล เช่น เป็นพ่อแม่นอกจากนี้จะเลี้ยงดูให้ลูกเติบโตแล้วจะต้องมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ ป้องกันมิให้ถูกทำความชั่วหรือดูแลทุกข์สุขอื่น ๆ ส่วนครูจะต้องมีบทบาทอื่น ๆ นอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้เช่นช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนเสื้อผ้าอาหารส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนและดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของเด็ก^{๑๑}

^๖สุชา จันทรโสม และสุรางค์ จันทรโสม, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, ๒๕๒๐), หน้า ๔๖.

^๗โสภา ชูพิกุลชัย, **จิตวิทยาสังคมประยุกต์**. (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒).

^๘ชบวน พลตรี, **มนุษย์กับสังคม**. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔).

^๙งามพิศ สัตย์สงวน, **สังคมและวัฒนธรรม** (พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๗๓.

^{๑๐}สงวนศรี วิรัชชัย, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: ศึกษาพรการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๐.

^{๑๑}อนงค์ ชุ่มจิต, **ความเป็นครู**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐), หน้า ๓๓.

อดุลย์ ตันประยูร กล่าวถึงความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาท คือการกระทำการแสดงออกทางกริยา หรือการแสดงออกที่แสดงถึงทัศนคติของบุคคลตามสถานภาพทางสังคมต่างๆ^{๑๒}

เหลือ เอกตะคุ ได้สรุปว่า บทบาท หมายถึง รูปแนวทางของการแสดงพฤติกรรมแสดงความคิดเห็น และการปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับจากสังคม เช่น ครูมีบทบาทหน้าที่ในการสั่งสอนให้ความรู้แก่นักเรียน^{๑๓}

สงวน สุทธิเลิศอรุณ กล่าวว่า บทบาท คือ การประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่งหน้าที่ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม ตามลักษณะการรับรู้และตามทีแสดงจริง บทบาทเป็นผลรวมของสิทธิ์และหน้าที่ เช่น บุคคลที่เป็นครู ก็ต้องประกอบพฤติกรรมในการสอนและอบรม เมื่อแสดงพฤติกรรมดังกล่าวแล้วจะเป็นไปตามที่สังคมคาดหวังหรือไม่ก็ตาม^{๑๔}

ยนต์ ชุ่มจิต ได้ให้ความเห็นว่า บทบาท หมายถึง ภาระที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคล เช่น เป็นพ่อแม่ นอกจากจะเลี้ยงดูให้ลูกเติบโตแล้ว จะต้องมียบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ ป้องกันมิให้ลูกทำความชั่วหรือดูแลทุกข์สุขอื่นๆ ส่วนครูจะต้องมีบทบาทอื่นๆ นอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้ เช่น ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนเสื้อผ้า อาหาร ส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนและดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของเด็กๆ^{๑๕}

วรรณณี ภาณุวัฒน์สุข ได้สรุปว่า บทบาท คือการกระทำตามหน้าที่ ที่กำหนดของบุคคล หรือพฤติกรรมที่คาดหวังและเห็นได้ ซึ่งเป็นการกระทำของบุคคล^{๑๖}

สุรพล สุวัตติกุล กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่รับผิดชอบและการปฏิบัติตามตำแหน่ง ตามสถานภาพของแต่ละบุคคลที่เป็นอยู่

^{๑๒} อดุลย์ ตันประยูร, **สังคมวิทยาการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๓๐.

^{๑๓} เหลือ เอกตะคุ, “บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนมัธยมศึกษา ในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๗.

^{๑๔} สงวน สุทธิเลิศอรุณ, **ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรพัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๗), หน้า ๖๘.

^{๑๕} ยนต์ ชุ่มจิต, **ความเป็นครู**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓.

^{๑๖} วรรณณี ภาณุวัฒน์สุข, “บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๓๑.

ถ้าตำแหน่งหรือสถานภาพเปลี่ยนไป บทบาทที่มีอยู่ก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย^{๑๗}

ปราชญา กล้าผจญ ได้ให้ความหมายบทบาทไว้ว่า บทบาท หมายถึง สิ่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่งหรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจนั้น^{๑๘}

พินิจ เพ็ชรดารา กล่าวสรุปว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกตามสถานภาพของแต่ละบุคคลในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่นั้นๆ^{๑๙}

สุนทร กุญชร กล่าวว่า บทบาท หมายถึง แนวทางของการแสดงออกหรือปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในตำแหน่งทางสังคม ทางหน้าที่การงาน ตามสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลที่เป็นอยู่ เช่น ครูมีบทบาทหน้าที่ในการสอนให้ความรู้แก่ผู้เรียน ตำรวจมีบทบาทหน้าที่ในการรักษาความสงบภายในประเทศ เป็นต้น^{๒๐}

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ ได้กล่าวถึงบทบาทว่า ประกอบด้วยลักษณะต่างๆ ๓ ประการ คือ^{๒๑}

๑. บทบาทในอุดมคติ (ideal role) ได้แก่ บทบาทที่กำหนดไว้เป็นกฎหมายหรือตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคม เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ซึ่งผู้ที่มีสถานภาพหนึ่งๆควรกระทำแต่อาจไม่มีใครทำตามนั้น

๒. บทบาทตามที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (perceived role) เป็นบทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นๆจะคาดคิดด้วยตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้ย่อมเกี่ยวข้องกับทัศนคติ ค่านิยมหรือบุคลิกภาพและประสบการณ์ของบุคคลแต่ละคนด้วย

^{๑๗}สุรพล สุวดีทิกุล, “ความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระนอง”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗.

^{๑๘}ปราชญา กล้าผจญ, *พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓.

^{๑๙}พินิจ เพ็ชรดารา, “บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามการรับรู้ของ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐.

^{๒๐}สุนทร กุญชร, “บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐.

^{๒๑}จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, *สังคมวิทยา*, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๔๕.

สุพัตรา สุภาพ ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า บทบาทคือพฤติกรรมที่คาดหวัง สำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ ว่า จะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคน หรือสังคม เพื่อให้ผู้สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกับทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์ พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้

จากความหมายเกี่ยวกับบทบาทที่นักวิชาการหลายคนได้กล่าวไว้^{๒๒} สรุปได้ว่า บทบาทหมายถึง การปฏิบัติงานตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายบทบาทให้รับผิดชอบ โดยปฏิบัติงานให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของกลุ่มคนหรือสังคม

บทบาทเป็นแนวความคิดในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ที่ควบคู่กับฐานะ ตำแหน่งฐานะตำแหน่งเป็นหน้าที่ของตำแหน่ง ผู้ใดสวมตำแหน่งนั้นก็จะมีหน้าที่ตามตำแหน่ง นั้นด้วย ส่วนบทบาทเป็นการประพฤติปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ตามตำแหน่งที่บุคคลจะต้อง ปฏิบัติตามตำแหน่งนั้นๆ บทบาทและพฤติกรรมมนุษย์ไว้ประการ คือ

๑. บทบาทที่ถูกกำหนดขึ้น เป็นบทบาทตำแหน่งหน้าที่สิทธิทางสังคม

๒. บทบาทที่คาดหวังเป็นบทบาทที่อยู่ในระดับของความคิดส่วนบุคคลหรือเป็น ความคาดหวังของสังคมที่ต้องให้บุคคลแสดงบทบาทตามตำแหน่งหน้าที่ รวมทั้งความคาดหวัง ของตนเองแสดงพฤติกรรมตามความคาดหวัง

๓. บทบาทที่เป็นจริงเป็นบทบาทที่เจ้าของตำแหน่งหน้าที่ตามสถานภาพแสดงจริง ซึ่งอาจเป็นบทบาทที่สังคมคาดหวังหรือเป็นบทบาทที่ตนเองคาดหวังหรือเป็นบทบาทที่ถูก กำหนดหรืออาจไม่เป็นตามทั้งบทบาทที่ถูกกำหนดและบทบาทที่คาดหวังก็ได้^{๒๒}

สุพัตรา สุภาพ ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของ สถานภาพ (ตำแหน่ง) ซึ่งมนุษย์แต่ละคนจะมีหลายบทบาท และแต่ละบทบาทจะมีความ สมบูรณ์หรือสมดุลกันพอควร นอกจากนี้ยังได้กล่าวไว้ว่า บทบาทจะกำหนดความรับผิดชอบ ของงานต่างๆ ที่ปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลมีพฤติกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๓}

ซึ่งมีความสอดคล้องกับโคเฮนและออร์บุช ที่กล่าวว่า บทบาทหมายถึงพฤติกรรมที่ บุคคลหนึ่งคาดหวังว่าบุคคลอื่นจะปฏิบัติตามตำแหน่งหรือสถานภาพและบทบาทที่เหมาะสม เรียบรู้ได้จากกระบวนการต่างๆ ในสังคมที่ผ่านมาแล้วซึมซับเข้าไปในตัวบุคคล^{๒๔}

^{๒๒} สุพัตรา สุภาพ, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๗๓.

^{๒๓} สุพัตรา สุภาพ, *สังคมวิทยา*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๐), หน้า ๓๐.

^{๒๔} โคเฮนและออร์บุช (Cohen & Orbuch), *Introduction to sociology*, (Singapore : Mc Graw-Hill, 1990), p. 43.

ฮาร์ดี และคอนเวย์ (Hardy & Conway, 1988) อ้างถึงใน วราลี วิริยานันตะและทัศนาศูญา บัญทองและได้ให้ความหมายของบทบาทเพิ่มเติมว่า บทบาทที่แสดงออกจะประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวขึ้นอยู่กับกระบวนการทางสังคม (Socialization) เพราะถ้าการคาดหวังในบทบาทของทุกฝ่ายไม่ตรงกันย่อมทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นมาได้ ผู้สวมบทบาทจึงต้องตระหนักถึงปัจจัยต่อไปนีในการสวมบทบาทในสังคมที่มีประสิทธิภาพ

๑. ความเข้าใจในบทบาทที่ตนต้องแสดงหรือปฏิบัติ

๒. ประสบการณ์ของผู้ที่ต้องแสดงบทบาท

บุคลิกของผู้แสดงบทบาทนั้น^{๒๕}

จากคำจำกัดความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การแสดงบทบาทที่ประสบผลสำเร็จต้องมีพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ ค่านิยม และแรงจูงใจของบุคคลประกอบ

พัทยา สายหู ได้อธิบายบทบาทหน้าที่ไว้ว่า เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นบุคคลและเปรียบได้เสมือน “บท” ของตัวละครที่กำหนดให้ผู้แสดงในละครเรื่องนั้นๆ เป็นตัว (ละคร) อะไร มีบทบาทต้องแสดงอย่างไร ถ้าแสดงผิดบทบาทหรือไม่สมบทก็อาจถูกเปลี่ยนตัวไม่ให้แสดงไปเลยในความหมายเช่นนี้ “บทบาท” ก็คือ การกระทำต่างๆ ที่ “บท” กำหนดไว้ให้ผู้แสดงต้องทำตราบใดที่อยู่ใน “บท” นั้น^{๒๖}

ทิตยา สุวรรณชฎ ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า บทบาทเป็นลักษณะพฤติกรรมที่กำหนด และยังได้แบ่งหน้าที่ออกเป็น “บทบาทในอุดมคติ” (Ideal Role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่ง อารมณ์ขณะแสดงบทบาท และอุปกรณ์ของผู้ดำรงตำแหน่งที่มีอยู่ ปฏิกริยาของผู้เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามได้สรุปฐานะตำแหน่ง และบทบาททางสังคมไว้ ดังนี้

๑. มีสถานภาพ (status) อยู่จริงในสังคม และมีอยู่ก่อนตัวตนจะเข้าไปครอง

๒. มีบทบาทที่ควรจะเป็นอยู่แต่ละตำแหน่ง

๓. วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีในสังคมนั้นๆ เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการกำหนดฐานตำแหน่ง และบทบาทที่ควรจะเป็น

๔. ฐานะตำแหน่งแต่ละบทบาทนั้น ได้มาจากการขัดเกลาทางสังคม (Socialization)

๕. บทบาทที่ควรจะเป็น นั้นไม่แน่นอนเสมอไปว่าจะเหมือนกัน พฤติกรรมที่เป็นจริงของคนที่ครองฐานะตำแหน่งเพราะพฤติกรรมจริงเป็นผลของปฏิกริยาของคนที่ครอง

^{๒๕} วราลี วิริยานันตะ, "การรับรู้บทบาทและบทบาทที่เป็นจริงของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชน ภาคตะวันออก", วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลชุมชน, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗), หน้า ๓๕.

^{๒๖} พัทยา สายหู, ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกของสังคม, (กรุงเทพมหานคร: พิชเนศ, ๒๕๑๖), หน้า ๖๘.

ตำแหน่งที่มีต่อบทบาทที่ควรจะเป็นบุคลิกภาพของตนเอง และคนอื่นที่เข้าร่วมพฤติกรรมและเครื่องกระตุ้นที่อยู่ในเวลา และสถานที่เกิดจากการติดต่อทางสังคม^{๒๗}

ซาดา จิตพิทักษ์ มีความเห็นว่าบทบาทอาจพิจารณา ความหมายคือ

พิจารณาในโครงการการกระทำต่อกันหรือปฏิสัมพันธ์ทางสังคมบทบาทจึงหมายถึงผลสืบเนื่องที่มีแบบแผนของการกระทำเกิดการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสถานภาพการปฏิสัมพันธ์นั้น

สงวนศรี วิรัชชัย กล่าวว่าถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้งจะพบบทบาทอยู่ ๕ ลักษณะ คือ^{๒๘}

๑. บทบาทตามที่กำหนด หมายถึง บทบาทที่สังคม กลุ่ม หรือองค์การกำหนดไว้ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม กลุ่ม หรือองค์การนั้น ๆ

๒. บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง หมายถึง บทบาทหรือรูปแบบของพฤติกรรมที่ผู้เกี่ยวข้องคาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ

๓. บทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่ง คิดและเชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่

๔. บทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติหรือแสดงออกมาให้เห็น ซึ่งมักจะเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง

๕. บทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้รับทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของผู้อยู่ในตำแหน่ง ซึ่งมักจะมีการเลือกรับรู้และรับรู้ที่ผิดไปจากความเป็นจริงได้

บรูม (Broom) และเซลส์นิต^{๒๙} ได้อธิบายความหมายของบทบาทไว้อีกดังนี้

๑. บทบาทที่กำหนดไว้หรือบทบาทตามอุดมคติ (The Socially Prescribed or Ideal Role) เป็นบทบาทที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งทางสังคมไว้

๒. บทบาทที่ควรกระทำ (The Perceived Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควรกระทำในหน้าที่ตำแหน่งนั้น ๆ ซึ่งอาจไม่ตรงตามบทบาทที่กำหนดไว้ ไม่ตรงตามอุดมคติทุกประการและอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลก็ได้

๓. บทบาทที่กระทำจริง (The Performed Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้กระทำไปจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคม ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

^{๒๗} ชาติยา สุวรรณขง, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสังคม. (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณะสุขมหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๗).

^{๒๘} สงวนศรี วิรัชชัย, จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา. (กรุงเทพมหานคร: ศึกษาวรร, ๒๕๒๗), หน้า ๑๐.

^{๒๙} Broom, L & Selznick, P, Sociology, (New York : Harper & Row, 1976), p.36.

ลีวินสัน (Levinson)^{๓๐} ได้สรุปความหมายของบทบาทไว้ ๓ ประการ คือ

๑. บทบาท หมายถึง บรรทัดฐาน (Norm) ความคาดหวังข้อห้ามความรับผิดชอบ ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดไว้ บทบาทตามความหมายนี้ คำนี้ถึงตัวบุคคลน้อยที่สุดแต่มุ่งไปที่การชี้หน้าที่อันควรกระทำ

๒. บทบาท หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่จะคิด และทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้นๆ

๓. บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่มีจะกระทำโดยให้สัมพันธ์กับโครงสร้างของสังคมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ แนวทางอันบุคคลที่พึงกระทำเมื่อตนดำรงตำแหน่งนั้นๆ นั้นเอง^{๓๑}

ดังนั้น บทบาทจึงเป็นความคาดหวังทางการกระทำว่า ในสถานภาพหนึ่งๆ บุคคลควรจะมีบทบาทเช่นไร โดยมีการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญ เพื่อให้ทราบว่าจะแต่ละบุคคลจะต้องแสดงบทบาทเช่นไร ซึ่งการเรียนรู้บทบาทนี้จะเกิดจากการเลียนแบบอย่างและการสังเกตจากบุคคลที่เรายึดถือ เพื่อนำมาเป็นแบบอย่างของบทบาทของตน ที่จะแสดงต่อผู้อื่นในสถานการณ์ต่างๆ ในสังคมที่ตนเองต้องการ แต่ทั้งนี้การเสนอภาพของตนเองหรือการแสดงบทบาทและการสวมบทบาทนี้อาจจะสอดคล้องหรือขัดแย้งกับความคาดหวังของสังคมก็ได้

กล่าวโดยสรุปแล้ว บทบาท หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมหรือการกระทำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ หน้าที่และสิทธิ ซึ่งผูกพันอยู่กับสภาพหรือฐานะตำแหน่งทางสังคมโดยที่สังคมจะกำหนดหรือคาดหวังบทบาทและบุคคลในแต่ละสถานภาพ หรือฐานะตำแหน่งไว้เพื่อให้ผู้ที่อยู่ในสถานภาพ หรือตำแหน่งนั้นๆ ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

สงวน สุทธิเลิศอรุณ^{๓๒} ได้สรุปทฤษฎีบทบาทต่อไปนี้

๑. ทฤษฎีบทบาทของราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton, s role theory) ได้กล่าวว่า ตำแหน่งหรือสถานภาพเป็นผู้กำหนดบทบาท เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครูต้องแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์

๒. ทฤษฎีบทบาทของแนเดล (Nadel, s role theory) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทคือ ส่วนประกอบที่ส่งผลต่อพฤติกรรม ๓ ลักษณะ คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท เช่น ครู ต้องพูดเก่งหรือมีอารมณ์ขัน ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดมิได้ เช่น เป็นแพทย์ต้อง

^{๓๐} Levinson, D. J. Role, personality and social structure in the orgazaion setting: Selected reading and projects in social psychology. New York Random House.1971, p. 11.

^{๓๑} Levinson, D. J. Role, personality and social structure in the orgazaion setting: Selected reading and projects in social psychology. New York Random House.1971, p. 11.

^{๓๒} สงวน สุทธิเลิศอรุณ, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร: ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๒๕), หน้า๕๖-๕๗.

รักษาคงไว้และส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย เช่น ครูต้องเป็นสมาชิกคุรุสภาโดยกำหนดให้เป็นสมการได้ดังนี้

$$P = f(a,b,c\dots) \text{ ถ้ากำหนดให้}$$

P คือ บทบาท

a คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท

b คือ ส่วนประกอบที่มีผลต่อบทบาทและชาติมิได้

c คือ ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย

จากสมการอธิบายได้ว่า บทบาทจะต้องประกอบด้วยส่วนประกอบหลายๆส่วน อย่างน้อย ๓ ส่วน ขึ้นไปจนถึง n ส่วน

๓. ทฤษฎีบทบาทของโฮมันน์ (Homann,s role theory) ได้กล่าวว่าบุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เช่น ตลอดกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือเพราะมีตำแหน่งเป็นครูสอนตอนเย็นแสดงบทบาทเรียนหนังสือ เพราะมีตำแหน่งเป็นนิสิตภาคสมทบ เป็นต้น

๔. ทฤษฎีบทบาทของพาร์สันส์ (Parson,s role theory) กล่าวว่าไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตนเช่น บุคคลที่มีเพื่อนมากก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

๕. ทฤษฎีบทบาทของเมอร์ตัน (Merton,s role theory) ได้กล่าวว่าไว้ว่า บุคคลแต่ละคนจะต้องมีตำแหน่งและบทบาทควบคู่กันไปซึ่งไม่เหมือนกัน บทบาทจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับทักษะของสังคมที่เขาสังกัดอยู่ตลอดจนลักษณะของบุคคลในสังคมนั้น

๖. ทฤษฎีบทบาทของกู๊ด (Good,s role theory) กล่าวว่าไว้ว่า บทบาทคือ แบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคลและบทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้นๆ

๗. ทฤษฎีบทบาทของกัสกิน (Guskin,s role theory) ได้กล่าวว่าไว้ว่า พฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนคือผลที่ได้จากตำแหน่งทางสังคมของเขานั้นเองและทฤษฎีบทบาทจัดเป็นข้อตกลงประการแรกที่สถาบันต่างๆในสังคมคาดหวังว่าบุคคลที่ได้รับตำแหน่งต่าง ๆ

ควรปฏิบัติอย่างไรบ้าง^{๓๓}

จากทฤษฎีที่ระบุดังต้น สวงวน สุทธิเลิศอรุณ (๒๕๒๒, หน้า ๓๙) ได้สรุปแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังและบทบาท แบ่งได้เป็น ๓ ลักษณะ คือ

^{๓๓} สวงวน สุทธิเลิศอรุณ, จิตวิทยาสังคม, กรุงเทพมหานคร : ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๒๕, หน้า ๕๖-

๑. บทบาทที่เป็นจริง (Actual Role) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพแสดงจริง ซึ่งอาจจะเป็นบทบาทหน้าที่ที่สังคมคาดหวัง หรือบทบาทที่ตนคาดหวัง หรืออาจไม่เป็นบทบาทที่ตนเองหรือสังคมคาดหวังก็ได้

๒. บทบาทตามความคาดหวัง (Expected Role) เป็นบทบาทหน้าที่ผู้อื่นคาดหวังว่าเจ้าของควรมีบทบาทเช่นไร

๓. บทบาทตามลักษณะการรับรู้ (Perceived Role) เป็นบทบาทหน้าที่เจ้าของสถานภาพรับรู้ว่าจะมีบทบาทเช่นไร

จากทฤษฎีทั้งหลายที่กล่าวมานี้ พอจะสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ตามหน้าที่ตำแหน่งตามสถานภาพที่ตนเองเป็นอยู่ ถ้าตำแหน่งหรือสถานภาพเปลี่ยนไป บทบาทก็เปลี่ยนตามไปด้วย ดังนั้นตำแหน่งและสถานภาพกับการปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบตามตำแหน่งและสถานภาพจึงควบคู่กันเสมอ

การแสดงบทบาทของบุคคลนั้น ต้องเข้าถึงความหมายของบทบาท ๔ ประการ ได้แก่

๑. ความคาดหวังในบทบาท (Role-expectation) คือ บทบาทที่มีอยู่ระบบสังคมเป็นบทบาทที่บุคคลในสังคมคาดหวังให้บุคคลอื่นปฏิบัติอยู่เมื่อดำรงตำแหน่งอยู่ในสังคม

๒. การรับรู้บทบาท (Role-precipitation) คือ การที่บุคคลมองเห็นหรือคาดหวังว่าตนเองควรมีบทบาทเช่นไร ซึ่งอาจจะสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมหรือไม่ก็ได้

๓. บทบาทของพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริง (Actual behavior) ของบุคคลซึ่งอยู่ในสถานะทางอาชีพหรือการเงิน

๔. การยอมรับบทบาท (Role-acceptation) คือการที่บุคคลปฏิบัติตามความคิดโดยผ่านกระบวนการของบทบาททั้ง ๓ ที่กล่าวมาแล้ว

บรูมและเชลล์นิก ได้กล่าวถึงบทบาทว่าประกอบด้วยลักษณะต่างๆ ๓ ประการ คือ

๑. บทบาทในอุดมคติหรือสิ่งที่สังคมกำหนด(The Socially Prescribed or Ideal Role)เป็นบทบาทในอุดมคติที่มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ตามตำแหน่งทางสังคมไว้

๒. บทบาทที่ควรกระทำ(The Perceived Role)เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควรกระทำตามตำแหน่งที่ได้รับซึ่งอาจไม่เหมือนกับบทบาทในอุดมคติหรืออาจแตกต่างกันในแต่ละบุคคล

๓. บทบาทที่กระทำจริง(The Performance Role)เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริง ขึ้นอยู่กับความเชื่อความคาดหวังและการรับรู้ของแต่ละบุคคลตลอดจนความกดดันและโอกาสในแต่ละสังคมในระยะเวลาหนึ่งรวมถึงบุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย^{๓๔}

^{๓๔}room, L., & Schzrnick, P., Sociology, (New York : Harper & Row, 1976), p.36.

สรุปความหมายของบทบาทของพระสังฆาธิการและวัดว่าเป็นการกระทำของวัดที่มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ตามโครงสร้างตามอำนาจหน้าที่ วัดที่มีต่อการรับรู้และคาดหวังของบุคคล ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่วัดนั้นๆ ตั้งอยู่การที่คนเราอยู่ร่วมกันในชุมชนหนึ่งๆ นั้น ย่อมมีการปฏิสัมพันธ์กัน ฟังพาดซึ่งกันละกันต่างมีหน้าที่ สถานะและมีบทบาทแตกต่างกันไป บทบาทและสถานภาพเกิดจากการที่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการแบ่งงานกันทำตามตำแหน่งหน้าที่ในสังคม ดังนั้น องค์การทางสังคมจะประกอบด้วยบทบาท จึงเป็นการกำหนดและแนวทางการกระทำของแต่ละบุคคลในสังคมตามตำแหน่งที่มีหน้าที่รับผิดชอบในสถานภาพที่บุคคลนั้นได้รับ ทำให้เกิดบทบาทตามตำแหน่งหน้าที่เป็นรูปแบบของพฤติกรรมอันเกิดจากตำแหน่งที่ตนต้องกระทำและมีบทบาทที่สังคมคาดหวังจึงหมายถึงบทบาทที่ควรจะต้องปฏิบัติเพื่อที่สังคมอยู่ร่วมอย่างเป็นระเบียบเพราะคนในชุมชนรู้บริบทโดยรอบ

๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

Luther H. Gulick และ **Lyndall Urwick** นำเสนอกระบวนการบริหารงาน ๗ ประการ เรียกโดยย่อว่า “POSDCORB” เป็นกระบวนการบริหารงานที่นำเสนอไว้ในหนังสือ “Papers on the Science of Administration” ในปี พ.ศ.๒๔๗๙ โดยมีกระบวนการบริหารงาน ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนทางการปฏิบัติงาน ตลอดจนวิธีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

๒. การจัดหน่วยงาน (Organizing) หมายถึง การจัดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่และการแบ่งส่วนของงานให้เหมาะสมและลงตัว

๓. การจัดสายงานและการจัดตัวบุคคล (Staffing) หมายถึง การบริหารงานด้านบุคลากรอันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การรักษาสภาพการทำงานและการควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากร

๔. การอำนวยความสะดวก (Direction) หมายถึง การดำเนินการตัดสินใจและสั่งการในการปฏิบัติงานของส่วนต่างๆ ให้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผน ทั้งในลักษณะงานทั่วไปและในลักษณะงานเฉพาะ ตลอดจนการให้คำแนะนำและควบคุมการปฏิบัติงานในทุกภาคส่วน

๕. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การร่วมมือกันของบุคลากรในการปฏิบัติงานตามส่วนต่างๆ ให้ประสานสอดคล้องกันอย่างกลมกลืน

๖. การรายงาน (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้ผู้บริหารงานและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบถึงความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าของกิจการต่างๆ ภายในหน่วยงาน

๗. งบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การควบคุมการใช้จ่ายให้รอบคอบและรัดกุมรวมถึงการจัดสรรงบประมาณและการจัดทำบัญชี^{๓๕}

เทลเลอร์ (Frederick W Taylor) บิดาแห่งการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ได้พัฒนาการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ ๔ ประการ คือ^{๓๖}

๑. ต้องมีการคิดค้นและกำหนดวิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) สำหรับงานแต่ละอย่างคือ ต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดที่ช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลุล่วงไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์ มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดวางเอาไว้ โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริง และในเวลาเดียวกันการจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่างๆ ก็จ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมด

๒. ต้องมีคัดเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธีด้วย และในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุดตรงตามงานที่จะให้ทำ

๓. ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ควบคู่กับการพิจารณาคงงานนี้ คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผลคนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่เขาจะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลิตผลสูงขึ้น

๔. การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคนงาน ฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นงานของคนงานเท่านั้น

จากหลักการดังกล่าว พบว่าวิธีการต่างๆ ล้วนแต่เป็นวิธีการที่มีหลักเกณฑ์ตามหลักวิทยาศาสตร์ ทำให้เกิดทฤษฎีการบริหารขึ้นมาและได้เสนอแนะว่า ผู้บริหารต้องมีบทบาทเป็นจุดกลางของปัญหาและความสำเร็จของกลุ่มที่จะต้องรับผิดชอบเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของกลุ่มมาคิดวิเคราะห์และปรับปรุงหาทางออกให้ได้เป็นผลดีที่สุดสำหรับกลุ่ม ให้ดีขึ้นและมากขึ้นเรื่อยๆ

แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ของนักวิชาการหลายท่าน พอที่จะสรุปได้ว่า เครื่องมือที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จหรือล้มเหลวควมมีประสิทธิภาพหรือไร้ประสิทธิภาพขององค์กรเรียกว่า “การบริหารงาน” ซึ่งเป็นการวางแผนงานในการทำงานร่วมกันของบุคลากรในด้านต่างๆ

^{๓๕} Luther Gulick and Lyndall Urwick, **Papers on the Science of Administration**, (New York : Institute of Public Administration, 1937), pp. 37-38.

^{๓๖} เทลเลอร์, อังในธงชัย สันติวงษ์, **องค์การและการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๓), หน้า ๔๗ - ๔๘.

และการใช้ทรัพยากรต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม โดยทั่วไปการบริหารงานมักจะมีลักษณะที่เป็นขั้นเป็นตอนในการปฏิบัติงานซึ่งเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์อีกรูปแบบหนึ่ง ในการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องกำหนดลำดับขั้นตอนและกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่เอาไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้ได้มาซึ่งประสิทธิผลสูงสุด

สรุปได้ว่าทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารเป็นกระบวนการบริหารงานอย่างมีระบบมีการวางแผนงานในการปฏิบัติงาน การจัดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ การบริหารงานด้านบุคลากร การดำเนินการตัดสินใจและสั่งการในการปฏิบัติงานของส่วนต่างๆ การร่วมมือกันของบุคลากรในการปฏิบัติงานตามส่วนต่างๆ การรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้ผู้บริหารงานและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบถึงความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าของกิจการต่างๆ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบหลักพระธรรมวินัยพระพุทธทรงวางหลักการเช่นเดี๋ยวก่อนโดยมาในรูปแบบธรรมะและวินัยหรือกฎระเบียบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารของนักคิดยุคปัจจุบันเป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อควมามีประสิทธิภาพขององค์กร

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารทั่วไป

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและแนวคิดต่างๆ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าการบริหารงานเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งต่อการดำเนินงานของทุกๆ องค์กร ทั้งนี้เพราะการบริหารงานสามารถบ่งชี้ให้เห็นได้ว่าองค์กรนั้นๆ มีความเจริญก้าวหน้ามากน้อยเพียงใด การบริหารงานขององค์กรต่างๆ ที่ดีนั้น ผู้บริหารองค์กรจะต้องมีความสามารถในการวางแผนให้บุคลากรสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ทั้งนี้เพราะผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมในรูปแบบต่างๆ ร่วมด้วย ซึ่งการวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องมือที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและความสามารถของตัวผู้บริหารเอง

มีนักวิชาการ นักการศึกษาและนักบริหารหลายท่านได้ให้ความหมายและแสดงทัศนะที่เกี่ยวกับการบริหารงานไว้หลากหลาย ดังนี้

จันทราณี สงวนนาม กล่าวว่า การบริหารงานเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบ กล่าวคือ มีหลักการ กฎเกณฑ์และทฤษฎีที่เชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์เพื่อประโยชน์ในการบริหารงาน โดยลักษณะเช่นนี้การบริหารงานจึงเป็นศาสตร์ทางสังคม ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยาและรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารงานในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และทักษะของผู้บริหารงานแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายซึ่งเป็นการ

ประยุกต์เอาความรู้หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม^{๓๗}

สุธี สุทธิสมบูรณ์ และ สมาน รังสิโยภุชญา กล่าวว่า การบริหารงานเป็นการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่างๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^{๓๘}

ธงชัย สันติวงษ์ กล่าวว่า การบริหารงานเป็นภาระหน้าที่ของผู้นำกลุ่มซึ่งจะต้องจัดการให้ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวคนและวัสดุสามารถประสานเข้าด้วยกันเพื่อร่วมกันทำงานเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพได้และในขณะเดียวกันจะต้องจัดการนำองค์กรให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด^{๓๙}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ซึ่งนักบริหารมีหน้าที่ในการวางแผน จัดองค์กร อำนาจการและควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่นๆ ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ หน้าที่ของนักบริหารมีอยู่ ๕ ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing) การอำนาจการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) แม้ว่าหน้าที่ของนักบริหารทั้ง ๕ ประการ จะถูกกำหนดโดยวิชาการสมัยใหม่ก็ตาม แต่เมื่อก่อนทางปฏิบัติแล้ว คนไทยเราก็บริหารบ้านเมืองแบบนี้มานานแล้ว หน้าที่ของนักบริหารปรากฏชัดเจนในการปฏิบัติขององค์กรตั้งแต่สมัยโบราณ^{๔๐}

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี กล่าวว่า ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการบริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมะสำหรับผู้บริหารงาน คือ จะต้องมีความหนักแน่นมั่นคงและสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความ

^{๓๗} จันทราณี สงวนนาม, เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง, (กรุงเทพมหานคร : ม.ท.ป., ๒๕๓๖), หน้า ๔.

^{๓๘} สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยภุชญา, หลักการบริหารเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๓๖), หน้า ๑๒.

^{๓๙} ธงชัย สันติวงษ์, องค์กรและการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๒๖.

^{๔๐} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), คุณธรรมสำหรับนักบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๒-๓.

ชำนาญของแต่ละบุคคลและรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้นผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงานของบุคคลในองค์กร^{๔๑}

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารทั่วไปเป็นแนวคิดการบริหารงานเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่มุ่งเป้าหมายที่องค์กรควบคุมถึงทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรคณะผู้บริหารหรือผู้นำจะต้องมีความหนักแน่นมั่นคงและสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้องค์กรบรรลุตามเป้าหมายในการทำงานของบุคคลในองค์กรที่วางไว้ และเพื่อพัฒนาให้เจริญก้าวหน้า

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ

จากการศึกษาเอกสารและแนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

"พระสังฆาธิการ" เป็นคำรวมตำแหน่งพระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ เริ่มใช้มาแต่ พ.ศ.๒๕๐๖ จนถึงปัจจุบัน โดยมีกฎหมายตราสามดวง ฉบับที่ ๕ (พ.ศ.๒๕๐๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ กำหนดนามเป็นครั้งแรก โดยเปลี่ยนคำว่า "พระคณาธิการ" มาเป็น "พระสังฆาธิการ" ให้สอดคล้องกับลักษณะการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ รวมคำว่า "พระ" "สังฆ" และ "อธิการ" เป็น "พระสังฆาธิการ" แปลตามรูปศัพท์ว่า "พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์" "พระภิกษุผู้ทำงานคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง" ซึ่งในแม่บทท่านบัญญัติว่า หมายถึง "พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์" มีตำแหน่งดังนี้

๑. เจ้าคณะใหญ่
๒. เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
๓. เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
๔. เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
๕. เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล
๖. เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส^{๔๒}

เจ้าคณะและเจ้าอาวาสดังกล่าวนี้ เป็นผู้ทำงานคณะสงฆ์อย่างมีอำนาจเต็มตามกฎหมาย และครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด ส่วนรองเจ้าคณะ รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะมีอำนาจหน้าที่เต็มตามตำแหน่ง ก็เพราะได้รับการมอบหมาย จึงบัญญัติ

^{๔๑} พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี , คนสำราญงานสำเร็จ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐), หน้า ๒๕-๓๒.

^{๔๒} กฎหมายตราสามดวง ฉบับที่ ๕ (พ.ศ.๒๕๐๖), บทนำ.

นามว่า "พระสังฆาธิการ" ซึ่งเทียบได้กับข้าราชการของฝ่ายราชอาณาจักร ส่วนเลขานุการเจ้าคณะและเลขานุการรองเจ้าคณะ หาได้เป็นพระสังฆาธิการไม่ เพราะเป็นเพียงผู้ทำการเลขานุการ จากความหมายข้างต้น พระสังฆาธิการ จึงหมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ ดังต่อไปนี้

๑. เจ้าคณะใหญ่

๒. เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอำนาจเจริญ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ "การปฏิบัติงานพระพุทธศาสนา โครงการประชุมพระสังฆาธิการเจ้าคณะจังหวัดอำนาจเจริญ" คำว่า พระสังฆาธิการ มาจากคำว่า "สังฆ" และ "อธิการ" เป็นพระสังฆาธิการ แปลตามรูปศัพท์ว่า พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์ หรือ พระภิกษุผู้ทำงานในคณะสงฆ์โลกมีอำนาจเต็มตามหน้าที่ จึงหมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์^{๔๓}

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ "คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา" ว่า พระสังฆาธิการ จึงเป็นพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ โดยกำหนดตำแหน่งพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นไว้ได้แก่ ระดับเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว จะมีอำนาจเต็มตามกฎหมายคณะสงฆ์ กฎ มติ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคมครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด พระสังฆาธิการจึงมีลักษณะความเป็นผู้นำในการพัฒนาพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ที่อยู่ในหมู่บ้าน และในชุมชน โดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา ความสำคัญของพระสังฆาธิการ พระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครองและวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ จัดการและพัฒนา การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี พระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญในการดูแลพระภิกษุ สามเณร ดูแลวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ให้พระภิกษุสามเณร มีจริยวัตรที่งดงาม ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมพระวินัย นับว่าพระสังฆาธิการเป็นผู้จรรโลงพระพุทธศาสนาได้ยั่งยืน ดูแลความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุ สามเณร มิให้

^{๔๓} สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอำนาจเจริญ, การปฏิบัติงานพระพุทธศาสนา โครงการประชุมพระสังฆาธิการเจ้าคณะจังหวัดอำนาจเจริญ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๘.

ออกจากพระธรรมวินัย และพระสังฆาธิการโดยเฉพาะเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะต้องบำรุงรักษา จัดการวัด และสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ปกครองและ สอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และเป็นธุระใน การศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ให้ความสำคัญตามสมควร ในการบำเพ็ญกุศลกรรมกฐา การทรวงศึกษาธิการ ระบุถึงความสำคัญของพระสังฆาธิการ ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระ สังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนโดยเฉพาะ พระสังฆา ธิการระดับเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เจ้าอาวาสจึงมีอำนาจ หน้าที่ในการบริหารและจัดการวัด ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ^{๔๔}

สำนักงานเจ้าคณะภาค ๑๖ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “คู่มือปฏิบัติการคณะสงฆ์” ว่า สำนักงานเจ้าคณะภาค ๑๖ ได้ระบุความสำคัญ ของพระสังฆาธิการว่าเป็นผู้ขับเคลื่อนการ บริหารกิจการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนาให้ปฏิบัติถูกต้อง เป็นประโยชน์ทั้งงานการศึ กษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณ สงเคราะห์ ดังนั้นพระสังฆาธิการ จึงเป็นพระภิกษุที่ปฏิบัติภารกิจของพระพุทธศาสนาที่จะช่วย ส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองและสร้างศรัทธาของพระพุทธศาสนิกชนต่อ พระพุทธศาสนา และ “พระสังฆาธิการ” เป็นคำรวมตำแหน่งพระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ ตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ เริ่มใช้มาแต่ พ.ศ.๒๕๐๖ จนถึงปัจจุบัน โดยมีกฎหมายมหาชน ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๐๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ กำหนดนามเป็นครั้งแรก โดยเปลี่ยนคำว่า “พระฆาธิการ” มาเป็น “พระสังฆาธิการ” ให้สอดคล้องกับลักษณะการดำเนินงานกิจการคณะสงฆ์ รวมคำว่า พระ “สังฆ” และ “อธิการ” เป็น “พระสังฆาธิการ” แปลตามรูปศัพท์ว่า “พระภิกษุผู้ ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์” “พระภิกษุผู้ทำงานคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตาม ตำแหน่ง” ซึ่งในแม่บทท่านบัญญัติว่า หมายถึง “พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์” มี ตำแหน่งดังนี้

- ๑) เจ้าคณะใหญ่
- ๒) เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
- ๓) เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
- ๔) เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
- ๕) เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล
- ๖) เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

^{๔๔} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และ การศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา. ๒๕๔๐), หน้า คำนำ.

เจ้าคณะและเจ้าอาวาสดังกล่าวนี้ เป็นผู้ทำงานคณะสงฆ์อย่างมีอำนาจเต็มตามกฎหมาย และครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด ส่วนรองเจ้าคณะ รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะมีอำนาจหน้าที่เต็มตามตำแหน่ง ก็เพราะได้รับการมอบหมาย จึงบัญญัติ นามว่า "พระสังฆาธิการ" ซึ่งเทียบได้กับข้าราชการของฝ่ายราชอาณาจักร ส่วนเลขานุการเจ้า คณะและเลขานุการรองเจ้าคณะ หาได้เป็นพระสังฆาธิการไม่ เพราะเป็นเพียงผู้ทำการ เลขานุการสร้างความเข้มแข็ง และความมั่นคงของพระพุทธศาสนาคำสั่งแต่งตั้งพระสังฆาธิการ เช่น เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะตำบล ต้องเป็นไปตามกฎหมายมหาเถรสมาคมซึ่งออกตามความพ.ร.บ. คณะสงฆ์ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวไม่ใช่กฎหมายที่ระทบกระเทือนสิทธิของคู่กรณีแม้จะมีบทกำหนด โทษไว้ก็ไม่ทำให้เป็น กม.ปค. ดังนั้น มหาเถรสมาคมซึ่งเป็นองค์กรที่มีอำนาจในการอนุมัติแต่งตั้ง ดังกล่าวจึงไม่เป็นการใช้อำนาจทางปกครอง แต่เป็นคำสั่งในกิจการทางปกครองของคณะสงฆ์ ตามกฎ. ว่าด้วยคณะสงฆ์^{๔๕}

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวไว้ในหนังสือว่า “คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ คำสั่งของคณะสงฆ์ การแต่งตั้งและ ถอดถอนพระสังฆาธิการ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ.๒๕๕๑)” ว่าด้วยการแต่งตั้งและ ถอดถอนพระสังฆาธิการ ได้กำหนดคุณสมบัติทั่วไปของพระสังฆาธิการไว้ ๗ ข้อ ดังนี้

๑. มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง
 ๒. มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
 ๓. มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
 ๔. เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์
 ๕. ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่ สมประกอบ หรือเป็นโรคเรื้อน หรือเป็นวัณโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ
 ๖. ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน
 ๗. ไม่เคยถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใด เพราะความผิดมาก่อน
- การแต่งตั้งพระสังฆาธิการ ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม มีดังนี้ คือ
๑. การแต่งตั้งเจ้าคณะใหญ่ จะต้องมียุทธสมมติทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๓๐ และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่ารองสมเด็จพระราชาคณะ สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งพระภิกษุที่มี คุณสมบัติให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม
 ๒. การแต่งตั้งเจ้าคณะภาคจะต้องมียุทธสมมติทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น ๓๐ พรรษาและกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรง ตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดในภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ ไม่ต่ำกว่าพระราช

^{๔๕}สำนักงานเจ้าคณะภาค ๑๖, คู่มือปฏิบัติการคณะสงฆ์, (สุราษฎร์ธานี : สำนักงานเลขานุการ ภาค ๑๖ วัดท่าไทร, ๒๕๕๗), หน้า ๔๖.

คณะชั้นเทพ หรือเป็นพระราชอาคันตุกะซึ่งเป็นพระคณาจารย์เอกหรือเป็นเปรียญธรรม ๙ ประโยค การแต่งตั้งเจ้าคณะภาคเป็นหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุที่มีคุณสมบัติ เสนอมหาเถรสมาคมพิจารณาเพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาคจะอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๔ ปี และได้รับแต่งตั้งอีกได้

๓. การแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดจะต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้ว จะต้องมีการพรรษา ๑๐ พรรษากับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดนั้นแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่า พระราชาคณะชั้นสามัญ หรือเป็นพระคณาจารย์โทขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๖ ประโยค การแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดในภาคใด ให้เจ้าคณะภาค นั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ เสนอเจ้าคณะใหญ่พิจารณา เพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม

๔. การแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอ จะต้องมีความประพฤติทั่วไปแล้ว จะต้องมีการพรรษา ๑๐ พรรษากับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอนั้นมาแล้ว ไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลในอำเภอนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าชั้นสัญญาบัตร หรือเป็นพระคณาจารย์ตรีขึ้นไป หรือมีเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๔ ประโยค การแต่งตั้งเจ้าอำเภอในจังหวัดใด ให้เจ้าคณะจังหวัดนั้นคัดเลือกผู้มีคุณสมบัติ ดังกล่าวเสนอเจ้าคณะภาคเพื่อพิจารณาแต่งตั้ง โดยอนุมัติของเจ้าคณะใหญ่

๕. การแต่งตั้งเจ้าคณะตำบล จะต้องมีความประพฤติทั่วไปแล้ว จะต้องมีการพรรษา ๕ พรรษากับมีสำนักอยู่ในเขตอำเภอนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในตำบลนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่า ๔ ปี หรือเป็นพระภิกษุมีสมณศักดิ์หรือเป็นพระคณาจารย์ หรือเป็นเปรียญธรรมหรือเป็นนักธรรมเอก การแต่งตั้งเจ้าคณะตำบลในอำเภอใด ให้เจ้าคณะอำเภอคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าว เสนอเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง เมื่อได้แต่งตั้งแล้ว ให้แจ้งกรมการศาสนา และรายงานเจ้าคณะภาคเพื่อทราบ

๖. การแต่งตั้งเจ้าอาวาสที่เป็นพระอารามราษฎร์ จะต้องมีความประพฤติทั่วไปแล้ว จะต้องมีการพรรษา ๕ พรรษา และเป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น ในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสนอกจากพระอารามหลวงในตำบลใด ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล ให้เจ้าคณะอำเภอเลือกเจ้าอาวาสในตำบลนั้น รวมกันทั้งหมดไม่น้อยกว่า ๓ รูปร่วมกันพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัด เพื่อพิจารณาแต่งตั้ง ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสนั้น ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเจ้าคณะจังหวัด เพื่อเจ้าคณะภาคพิจารณาแต่งตั้งในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส นอกจากพระอารามหลวง ให้เจ้าอาวาสพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติ และระบุหน้าที่ที่ตนจะมอบหมายให้ปฏิบัติ เสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง

๗. การแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในกรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง คือต้องมีพรรษาพัน ๑๐ พรรษา เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอกต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชกณะชั้นราช สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชกณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี ต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก

ส่วนพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในจังหวัดอื่น นอกจากกรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะส่วนหนึ่งดังนี้ คือ มีพรรษาพัน ๑๐ พรรษา เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอกต้องมี

สมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชกณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ต้องมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี ต้องมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท หรือพระครูสัญญาบัตรที่มีนิตยภัตไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี การแต่งตั้งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัดคัดเลือกพระภิกษุที่มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้ว แต่กรณีเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อมหาเถรสมาคมพิจารณา ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะภาคดำเนินการในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ให้เจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติและระบุน้ำที่ที่มอบหมายให้ปฏิบัติ แล้วรายงานเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาเสนอตามลำดับจนถึงมหาเถรสมาคม สมเด็จพระสังฆราชแต่งตั้งเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ตามมติมหาเถรสมาคมการพ้นจากตำแหน่งหน้าที่พระสังฆาธิการ พระสังฆาธิการจะพ้นจากตำแหน่งได้ในกรณีมรณภาพ หรือพ้นจากความเป็นพระภิกษุหรือลาออก หรือย้ายออกไปนอกเขตที่ตนมีสำนักอยู่ หรือให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่ โดยถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่ ถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่^{๔๖}

สรุปโดยภาพรวมของพระสังฆาธิการหน้าที่หลักคือฐานะหน้าที่ของพระสังฆาธิการและจะเป็นเรื่องการบริหารในเขตที่รับผิดชอบเพื่อที่คณะสงฆ์ไทยให้เกิดความเรียบร้อย พระภิกษุสามเณรได้มีการเรียนรู้จากตำราชั้นสูงสุด เป็นบุคลากรทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพตามหลักการบริหาร ๖ ด้านของพระสังฆาธิการ ที่สุดก็คือคณะสงฆ์ไทยได้รับความไว้วางใจจากนาน ๆ ชาติเป็นแหล่งเรียนรู้ ในเชิงวิชาการและปฏิบัติและได้รับเกียรติเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาของโลก

^{๔๖} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ คำสั่งของคณะสงฆ์, หน้า ๔๑๑.

๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

จากการศึกษาเอกสารและแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

๒.๕.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “การพัฒนาพระสังฆาธิการภาค ๒ ภาคปฏิบัติการ” ว่า การบริหารการคณะสงฆ์ ในปัจจุบันว่าประกอบด้วยองค์กรปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ ดังนี้

๑) ผู้บัญชาการ ได้แก่ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เป็นองค์ประมุข

๒) องค์กรปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง แยกออกเป็น ๒ องค์กรคือ มหาเถรสมาคมและองค์กรย่อยในส่วนกลาง

๓) องค์กรปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค แยกเป็น ๔ คือ ภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล

๔) วัด เป็นองค์กรต่ำสุด เป็นองค์กรหลัก เป็นฐานรองรับกิจการคณะสงฆ์^{๔๗}

พระครูโสภณพิทยาภรณ์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “การปกครองคณะสงฆ์ไทย” ว่า การปฏิรูปการปกครอง ด้วยการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้เกิดองค์กรคณะสงฆ์ไทยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คณะสงฆ์กลายเป็นองค์กรของรัฐ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ จึงนับว่าเป็นกฎหมายปกครองคณะสงฆ์ฉบับแรก ดั่งมีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศจงทราบทั่วกันว่า ทุกวันนี้การปกครองข้างฝ่ายพระราชอาณาจักร ก็ได้ทรงพระราชดำริแก้ไข และจัดตั้งแบบแผนการปกครองให้เรียบร้อยเจริญยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อนเป็นหลายประการและฝ่ายพระพุทธรูปนั้น การปกครองสังฆมณฑลย่อมเป็นการสำคัญทั้งในประโยชน์แห่งพระศาสนา และในประโยชน์ความเจริญของพระราชอาณาจักรด้วย ถ้าการปกครองสังฆมณฑลเป็นไปตามแบบแผนอันเรียบร้อย พระศาสนาที่จะรุ่งเรืองถาวรและจะชักนำประชาชนทั้งหลายได้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนาโนวาท ประพฤติสัมมาปฏิบัติและร่ำเรียนวิชาคุณในสงฆ์สำนักยิ่งขึ้นเป็นอันมาก มีพระ

^{๔๗}พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), การพัฒนาพระสังฆาธิการภาค ๒ ภาคปฏิบัติการ,(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘-๙.

ราชประสงค์จะทรงทำนุบำรุงสังฆมณฑลให้เจริญคุณสมบัติมั่นคงสืบไปในพระศาสนา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ตราเป็นพระราชบัญญัติไว้สืบไป^{๔๘}

พระราชญาณวิสสุ(เสริมชัย ชยมงคล) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “การบริหารวัด” ว่า การบริหาร หมายถึง การปกครอง (Government) การดูแลรักษาหมู่คณะ และการดำเนินงาน หรือการจัดการ (Management) กิจกรรมต่างๆของหมู่คณะ หรือองค์การต่างๆได้สำเร็จลุล่วง ตามนโยบาย (Policy) และวัตถุประสงค์ (Purpose/Objective) ขององค์การนั้นๆด้วยดีมีประสิทธิภาพ (Efficiency) การบริหารองค์การต่างๆ จึงจำเป็นงานในหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับ

ก. การปกครองบังคับบัญชา (Supervision and control) การพิจารณาวินิจฉัย (Consideration) การตัดสินใจ (Decision) และการสั่งงาน (Command/Ordering) ตามลำดับชั้น สายการบังคับบัญชา (Chain of Command) ของแต่ละองค์กร หรือหน่วยงาน (Organization) ในระดับต่างๆ

ข. การจัดการ (Management) กิจกรรมต่างๆของวัด ได้แก่การจัดการเกี่ยวกับการ ให้การศึกษาศีลธรรม (พระปริยัติธรรม) การให้การศึกษาอบรม ศีล สมาธิ ปัญญา (พระปฏิบัติ ศีลธรรม) และการเผยแผ่พระสัทธรรม, การสาธารณูปการ, การศึกษาสงเคราะห์, การสาธารณ สงเคราะห์ และศาสนพิธีต่างๆ เป็นต้น

การกำหนดวัตถุประสงค์(Objective) การวางแผนนโยบาย(Policy) การจัดความ ลำดับความสำคัญเร่งด่วน (Priority) ของโครงการ การวางแผนการบริหารโครงการ(Project Planning and Administration) อันเป็นกิจกรรมขององค์กร หรือหน่วยงานในระดับต่างๆ การ แบ่งงาน (Division & Works) และการมอบหมายอำนาจหน้าที่การงาน (Delegation of Authority) การจัดการ (Management) ตามแผนงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์และนโยบายที่ กำหนดไว้ให้ได้ผล คือ “ประสิทธิผล” (Effectiveness) ดี อย่างมี “ประสิทธิภาพ”(Efficiency) สูง และรวมทั้ง การตรวจงาน (Inspection) การติดตามผล (Follow up) และการประเมินผลงาน (Evaluation) การรายงาน (Reporting) การติดต่อสื่อสาร (Communication) และการ ประชาสัมพันธ์ (Public Relation)

ค. การจัดการทางด้านบุคลากร (Personal management) การเงินหรือการคลัง (Financial Management) และทรัพย์สิน (Assets) ขององค์กรหรือหน่วยงานแต่ละระดับ^{๔๙}

^{๔๘} พระครูโสภณพิทยาภรณ์, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (นครศรีธรรมราช : มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัยวิทยาเขตนครศรีธรรมราช, ๒๕๕๒), หน้า ๙๖.

^{๔๙} พระราชญาณวิสสุ(เสริมชัย ชยมงคล), การบริหารวัด, (จังหวัดราชบุรี : เพชรเกษมการพิมพ์ นครปฐม, ๒๕๕๘), หน้า ๒๖-๒๘.

การบริหารงานเป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่จะต้องทำ หรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ และเป็นภารกิจของพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติอันเป็น ภารกิจของคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ประการ ดังนี้

๒.๕.๒ การควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวว่า การควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม หมายถึง งานในหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการปกครองดูแลพระภิกษุ สามเณรในเขตการปกครองของตน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ทั้งนี้ คำว่า “การปกครอง” แปลว่าการควบคุมดูแลรักษาควบคุมให้ท่านอยู่ในที่ที่ท่านควรจะอยู่^{๕๐}

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า งานการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม เป็นงานเกี่ยวกับการปกครองพระภิกษุ สามเณร ตลอดจนคนทุกาศรัที่อยู๋ภายในวัดให้ประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้อง เรียบร้อยดีงาม

พระพุทธรวณฺณ กล่าวว่า งานปกครองเป็นงานนำ เป็นงานเล็กซึ่งกว้างขวางยิ่งใหญ่ละเอียดอ่อนยิ่งกว่างานทั้งหลาย และเป็นงานที่ทำ ไม่เสร็จ ต้องคอยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมแก่สภาพการณ์ปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา ถ้างานปกครองดำเนินไปอย่างใดงานอื่น ๆ ก็จะทำดำเนินไปอย่างนั้น ถ้างานปกครองดำเนินไปไม่ได้ งานบริหารลักษณะอื่น ๆ ก็ดำเนินไปไม่ได้เช่นกัน^{๕๑}

ทั้งนี้บทบาทของพระสังฆาธิการในด้านการปกครองนั้น ยังได้มีการตั้งความคาดหวังถึงการแสดงบทบาทที่พึงประสงค์ของพระสังฆาธิการไว้ว่า

(๑) รัฐและมหาเถรสมาคมควรร่วมกำหนดนโยบายให้พุทธศาสนิกชนไปวัดในวันอาทิตย์เพื่อปลูกฝังให้คนไทยใกล้ชิดศาสนธรรมและสามารถนำหลักศาสนธรรมปรับใช้ในวิถีชีวิตตนได้

(๒) สถาบันผลิตพระสังฆาธิการควรกำหนดนโยบาย แผนและมาตรการในการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ให้เป็นผู้มีความพร้อมในด้านการบริหารวัดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นแหล่งฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจและพัฒนาตนให้ถึงพร้อมในการปฏิบัติภารกิจทั้ง ๖ ด้านของคณะสงฆ์ รวมทั้งเป็นกัลยาณมิตรของศาสนิกชน สามารถปลูกฝังและฝึกอบรมให้เยาวชนมีสัมมาทิฐิในการดำรงชีวิต

^{๕๐}พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๘๗.

^{๕๑}พระพุทธรวณฺณ, ธรรมญาณนิพนธ์: ๑๐๐ ปีพระพุทธรวณฺณ, หน้า ๗๖ – ๗๗.

(๓) วัดควรปรับเปลี่ยนบทบาทให้ทันกับสังคมในเชิงรุก คือ จัดโครงการและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมและมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยดึงศาสนิกชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดและพระเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสังคมและชุมชน มีภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ

(๔) มหาเถรสมาคมควรมีมาตรการให้ยุติพุทธพาณิชย์ อันเป็นการลดความศรัทธาของศาสนิกชน

(๕) พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านศีลธรรมและจรรยา เพื่อปลูกศรัทธาให้เกิดขึ้นกับประชาชนในท้องถิ่น

(๖) ฝ่ายปกครองคณะสงฆ์ทุกระดับควรให้ความสำคัญแก่วัดและพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพัฒนาเยาวชนและศาสนิกชนในแต่ละบทบาทหน้าที่ตามภารกิจคณะสงฆ์เช่นสนับสนุนด้านงบประมาณความก้าวหน้าด้านสมณศักดิ์ การพัฒนาศักยภาพและเชิดชูยกย่องให้เป็นที่ประจักษ์แก่หมู่คณะสงฆ์^{๕๒}

สรุปได้ว่าแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นแบบระบบประชาธิปไตย ในเรื่องของการกระจายอำนาจหลังสมัยพุทธกาลพระพุทธรูปว่างรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์โดยการให้ยึดหลักพระธรรมวินัย พุทธสาวกปกครองกันเอง และให้เคารพกันตามพรพราชา จวบจนปัจจุบัน แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

ในประเทศไทยก็ยึดรูปแบบเดิมไว้โดยภายใต้การปกครองจาก ผู้บัญชาการ ได้แก่ สมเด็จพระสังฆราช, องค์การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง , และวัด เป็นองค์กรต่ำสุด เป็นองค์กรหลัก เป็นฐานรองรับกิจการคณะสงฆ์เสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กร ชุมชน พัฒนาเยาวชน และศาสนิกชนสืบเนื่องจนถึงปัจจุบัน

๒.๕.๓ การศาสนศึกษา

จากการศึกษาเอกสารและแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาของบรรพชิตและคฤหัสถ์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์ประการหนึ่งที่สำคัญยิ่งในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมมีความตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา” ของคณะสงฆ์ (ม.๑๕ ตรี) และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง มหาเถรสมาคมได้กำหนดวิธีดำเนินการควบคุม และส่งเสริมการศาสนศึกษาว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาให้ดำเนินไปด้วยดี”

^{๕๒} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการเสวนา เรื่องบทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย, พ.ศ. ๒๕๔๓, อัดสำเนา.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวถึงการจัดการศาสนศึกษา ดังกล่าวไว้ว่า คณะสงฆ์ยังมีได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้โดยชัดเจนแต่โดยหลักสูตรและเนื้อหาวิชาแล้ว คงอนุมานได้ว่า มีวัตถุประสงค์ ๙ ประการ คือ

๑. เพื่อพระสงฆ์รักษาตนและหมู่คณะ
๒. เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
๓. เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของพระศาสนา
๔. เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนา
๕. เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
๖. เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา
๗. เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา
๘. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
๙. เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม^{๕๓}

พระมหาสมทรง สิรินุโร และคณะ ที่ได้กล่าวว่า บทบาทที่วัดและพระสงฆ์จะทำ ได้แก่ การศึกษา การเผยแผ่และการสงเคราะห์ ซึ่งในส่วนของ การศึกษานั้น เป็นการให้บริการด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์ คือ การมีโรงเรียนพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ นับเป็นทางหนึ่งในการสร้างอุบาสก อุบาสิกา ให้ได้พุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพและเป็นกำลังของศาสนาอีกประการหนึ่งก็คือการไปสอนวิชาศีลธรรมตามโรงเรียนต่าง ๆ เป็นการอนุเคราะห์สังคมด้วยธรรมทาน การที่ให้พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทในการศึกษาของชาติ ดังกล่าวนี้อาจทำให้เยาวชนและสังคมเห็นความสำคัญของวัดและพระสงฆ์^{๕๔}

สรุปว่า องค์ประกอบในการจัดการศาสนศึกษาดังกล่าวจะดีหรือไม่ประการใด ขึ้นกับเจ้าสำนักเรียนและหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษา และครูอาจารย์ผู้บริหารการศาสนศึกษาที่ได้ช่วยแบกภาระการศาสนศึกษาอย่างเต็มกำลัง อันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระศาสนาและคณะสงฆ์การจัดการ ศาสนศึกษานั้นแผนกที่ประสบปัญหาหนัก คือ การจัดการศึกษาแผนกบาลี เพราะขาดแคลนทั้งครูและนักเรียนและอุปสรรคอื่น ๆ ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องช่วยจัดการศึกษาแผนกบาลีอันเป็นการศึกษาพระพุทธรศาสนาโดยตรง เพื่อให้พระสงฆ์เจริญด้วยวิชาความรู้และ

^{๕๓} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๔๑.

^{๕๔} พระปลัดเกียรติศักดิ์ สนิทวิวรกุล, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๓.

การศาสนศึกษาให้เจริญก้าวหน้า การศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรมเป็น การศึกษาหลักและสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์ ด้วยเหตุผล ๓ ประการ คือ

(๑) พระสงฆ์ควรศึกษาหลักธรรมให้ถ่องแท้ทั้งปริยัติและปฏิบัติ เพื่อให้พร้อมที่จะ ปฏิบัติภารกิจทั้ง ๖ ด้านของคณะสงฆ์

(๒) พระสงฆ์ควรพัฒนาตนให้รอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อรู้เท่าทันต่อความ เปลี่ยนแปลงของสังคม อันจะส่งผลต่อศักยภาพในการอบรมพัฒนาจิต การเผยแผ่ศาสนธรรม แก่ศาสนิกชน เช่น ด้านการบริหาร ด้านกฎหมาย กฎระเบียบของสงฆ์ เป็นต้น

(๓) ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ควรปรับปรุงประยุกต์ให้เหมาะกับยุคสมัย แต่คงไว้ ซึ่งหลักศาสนธรรม

สรุปได้ว่าการศาสนศึกษาในทางพุทธศาสนาฐานะที่ผู้เข้ามาในพระพุทธศาสนาหรือ การสร้างศาสนทายาท ต้องเริ่มการศึกษาที่ชาวบ้านพูดกันติดปากว่าการที่ลูกหลานบวชเข้ามา คือการบวชเรียน เรียนตั้งแต่ก่อนบวชเรียนรุ่นนิตต่าง พระธรรมวินัยเพื่อพัฒนาจิต ก็เพื่อเป็นผู้ ถ่ายทอดเรื่องศีลธรรมและเป็นผู้นำทางด้านจิต เป็นเพื่อให้พระภิกษุเจริญด้วยวิชาความรู้และ การศาสนศึกษาให้เจริญก้าวหน้าเป็นศาสนทายาทและเป็นไปเพื่อสืบต่อพระพุทธศาสนาต่อไป

๒.๕.๔ การศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุน จุนเจือหรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจุนเจือการศึกษาอื่นนอกการศาสนศึกษาหรือ สถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียนคณะสงฆ์ได้กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็น กิจการอันหนึ่งของคณะสงฆ์ การศึกษาสงเคราะห์นั้นว่าโดยลักษณะ ควรแยกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. การศึกษานอกเหนือจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อการ สงเคราะห์ประชาชน หรือพระภิกษุสามเณร

๒. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษา

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺญม) ได้กล่าวถึง การศึกษาสงเคราะห์ที่ พระสงฆ์ดำเนินการในลักษณะนี้ เป็นการจัดการศึกษาซึ่งแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท คือ

๑. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจน ตามพระราชประสงค์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระศาสนาได้จัดการศึกษาตาม หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติและพระภิกษุสามเณร ส่วนหนึ่งเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใกล้วัดและได้ศึกษาหลักธรรมทางศาสนา

๒. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระสงฆ์ให้ การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน เป็นโอกาส ให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ ด้วยหลักธรรมของ พระศาสนา

๓. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมปมนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก ทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติแต่วัยเด็ก

๔. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แผนกสามัญศึกษา และมีการศึกษาวิชาพระปริยัติธรรม หมวดภาษาบาลี หมวดพระธรรมวินัยและศาสนปฏิบัติอีกส่วนหนึ่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ.๒๕๓๗ และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนา ขณะนี้มีวัดต่าง ๆ จำนวนมาก จัดตั้งแต่โดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แต่ยังมีได้จัดเป็นการศาสนศึกษาหรือการศึกษาสงเคราะห์ โดยรูปการนั้น น่าจะจัดเป็น “การศึกษาสงเคราะห์” มากกว่า เพราะเป็นการศึกษาเพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษา ทั้งผู้เรียนและผู้สอนก็นับหนักทางวิชาสามัญศึกษา^{๕๕}

การจัดการศึกษาและการจัดการอบรม ทั้ง ๔ ประเภทดังกล่าวนี้ นับเป็นงานที่พระสงฆ์มีโอกาสช่วยพัฒนาชาติบ้านเมืองโดยแท้

สรุปได้ว่าการศึกษาสงเคราะห์ แม้ว่าจะเป็นผู้เรียนหรือผู้สอนเองการศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญ การสื่อสารในโลกยุคปัจจุบันเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย สังคมยุคนี้การแบ่งแยกแข่งขันแย่งการทำมาหากิน การศึกษาสงเคราะห์จึงเป็นความสำคัญ แม้แต่พระภิกษุสามเณรชาวบ้านก็ต้องเรียนรู้กันจนวันตาย แต่การศึกษาต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง การศึกษาสงเคราะห์จึงจำเป็นต้องจัดการเรียนทั้งในระบบและนอกระบบขึ้นเพื่ออนุเคราะห์แก่พระภิกษุสามเณรและชาวบ้านเพื่อการพัฒนาให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรและประเทศชาติเป็นการพัฒนาแบบอย่างยั่งยืนและถาวร การที่องค์กรต่างๆ จัดการให้มีการศึกษาสงเคราะห์ถือว่าพัฒนาที่ถูกต้องแล้ว

๒.๕.๕ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นหน้าที่หรือบทบาทที่พระสงฆ์หรือพระสังฆาธิการจักต้องกระทำ โดยการจัดการเทศนา อบรม สั่งสอน ประชาชน ให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติ เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งคลาจารย์, อ่างในกองแผนงาน กรมการศาสนา กำหนดหน้าที่หรือบทบาทที่วัดต่างๆ เจ้าคณะตำบล คณะสงฆ์อำเภอ และคณะสงฆ์จังหวัด เกี่ยวกับการเผยแผ่ ไว้ดังนี้

๑. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์

^{๕๕} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณณฺญ), เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๔๘-๔๙.

๒. แนะนำ สั่งสอน อบรม ประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ

๓. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ไต่ยินไต่ฟังเกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้อง^{๕๖}

พระมหาสมทรง สิริธโร ได้กล่าวถึงการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ว่า ทั้งวัดและพระสงฆ์ได้ทำ งานการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นพิเศษ ดังจะเห็นได้จากมีหน่วยพระธรรมทูต ธรรมจาริก ธรรมพัฒนาและหน่วยพัฒนาทางจิต ทั้งมีหน่วยอบรม อ.ป.ต. (หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล) ทั้งนี้ การเผยแพร่จะได้ผลก็ต่อเมื่อ

๑. พระสงฆ์จะต้องศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจในพระธรรมวินัย และปฏิบัติตามอย่างจริงจัง สอนอย่างไร ปฏิบัติได้อย่างนั้น

๒. ไม่สอนให้คลาดเคลื่อนจากความจริง เพื่อผลประโยชน์ของตนกิจ

๓. ไม่ติดยึดในแง่ใดแง่หนึ่งของหลักธรรม

๔. ไม่เห็นแก่ความง่าย ดีความธรรมวินัยตามชอบใจหรือตามความต้องการของประชาชน

๕. ไม่สนองความต้องการของผู้มีอำนาจ

๖. ประสานความเข้าใจ ความเชื่อหรือลัทธิศาสนาอื่นๆ พุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่ เผยแพร่พุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป เพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ความวิวัฒนาการของพระพุทธศาสนาและความมั่นคงของชาติไทย ผู้ที่จะทำ หน้าที่ เผยแพร่ศาสนาได้ดี ต้องเป็นผู้รู้ศาสนาและปฏิบัติตนตามหลักธรรมในศาสนาได้โดยสมบูรณ์เป็นนิจ การเผยแพร่ศาสนามีคำ ที่ใช้อยู่ ๒ คำ คือ คำ ว่า “เผยแพร่” และ “เผยแผ่” “คำ ว่า เผยแพร่ เป็นลักษณะของมิชชันนารี คือ มุ่งมั่นจะให้ผู้นับถือนับในศาสนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะแห่งการจูงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันมานับถือคำสอนนั้น ๆ ส่วนคำ ว่า เผยแผ่ หมายถึงการประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจจะเป็นพุทธศาสนิกชนก็ไม่เป็นที่รังเกียจ การเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ้มอล่วย และแสดงถึงการมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนเองหรือศาสนาของตน”^{๕๗}

ฉะนั้นจักเห็นได้ว่า การเผยแผ่ของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ ในปัจจุบัน มีทั้งแบบประเพณี แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน และแบบที่จัดเป็นคณะหรือหน่วยงานขึ้นดำเนินการ คือ

^{๕๖} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามกุฎราชกุมาร, **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่อง การคณะสงฆ์และการพระศาสนาในทวิ พลรัตน (บรรณาธิการ)**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔๘-๑๕๕.

^{๕๗} พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, **วิทยานพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (การบริหารการศึกษา)**, หน้า ๓๑.

๑. การเผยแพร่ตามประเพณีคณะสงฆ์ และประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่วัด ที่บ้าน ที่มีผู้อาราธนาและที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ ทั้งแบบเทศน์ธรรมดา คือเทศน์รูปเดียว หรือเทศน์ปุจฉาวิสัชนา ๒ รูปขึ้นไป

๒. การเผยแพร่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรม ในที่ประชุมที่วัด หรือที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ หรือ โดยทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ บันทึกเสียง แผ่นเสียง หรือแถบบันทึกเสียง ไปเผยแพร่ที่อื่นในโอกาสต่างๆ รวมทั้งการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะ ออกเผยแพร่ หรือลงในหนังสือพิมพ์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ออกเผยแพร่

๓. การเผยแพร่แบบจัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเผยแพร่หรือสถานศึกษาเป็นประจำ หรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษ ในวัดหรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชนประจำตำบล หน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ โรงเรียนพระพุทธรักษาวันอาทิตย์ เป็นต้น

สรุปได้ว่างานด้านการเผยแพร่เป็นหน้าที่หลักของพระสังฆาธิการและของภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาเพราะการที่พุทธศาสนายั่งยืนเพราะพุทธสาวกที่มีความรู้รอบด้าน ทั้งการปฏิบัติธรรมะคือคันถธุระวิปัสสนาธุระและรักษารูปลักษณะของภิกษุให้ดูงดงาม ในสมัยพุทธกาล การเดินออกโปรดญาติโยมก็ทำให้เกิดความเชื่อในพระศาสนาจนมาดี และพระอริยสาวกกลุ่มแรก ๖๐ รูป ออกไปประกาศศาสนา พระพุทธศาสนาจึงยาวนานจนปัจจุบันนี้ผู้วิจัยเห็นว่าการเผยแพร่จำเป็นอย่างยิ่งทั้งเชิงรุกและเชิงรับ

๒.๕.๖ การสาธารณูปการ

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) กล่าวถึง การสาธารณูปการ” ตาม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕ กล่าวว่า เป็น “ค่านาม” หมายถึง “การก่อสร้างและการบูรณะปฏิสังขรณ์” สำหรับ สาธารณูปการ ที่จัดเป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” นั้น หมายถึง

๑. การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและศาสนสถาน

๒. กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง

๓. กิจการของวัดอื่น ๆ เช่น การจัดงานวัด การรับบริจาค

๔. การศาสนสมบัติของวัด^{๕๘}

^{๕๘} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๕๔-๕๕.

ตามความหมายที่กล่าวมานี้ผู้วิจัยได้สรุปว่ามีลักษณะของการกระทำ การสาธารณูปการใน ๓ ประการ คือ

๑. การกระทำ ด้วยแรงความคิด แรงงานและทุนทรัพย์รวมถึงการควบคุม
๒. การกระทำ ด้วยเอกสารรายงาน
๓. การทำ โดยการจัดประโยชน์

การควบคุมและส่งเสริม การสาธารณูปการ เป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เจ้าคณะทุกส่วน ทุกชั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน ๒ ประการ คือ ควบคุมการสาธารณูปการและ ส่งเสริมการสาธารณูปการการควบคุมดูแลวัดนั้น เจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ ถ้าเพิกเฉยจะเป็นการละเว้นการปฏิบัติต้องสอดส่อง ดูแล ชี้แจง แนะนำ ในการสาธารณูปการของเจ้าอาวาส ดังต่อไปนี้

๑. ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา
๒. ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัดให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอควรแก่สภาพท้องถิ่นและให้ก่อสร้างตามแบบแปลน
๓. ควบคุมให้แต่ละวัดที่สร้างถาวรวัตถุให้เป็นทรงไทย หรือให้รักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ
๔. ควบคุมการเงินและบัญชี รับ – จ่ายของแต่ละวัดให้เป็นไปตามหลักบัญชี
๕. ควบคุมดูแลการเอกสารต่าง ๆ ของเจ้าอาวาส เช่น รายงานขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาให้เป็นไปโดยถูกต้อง
๖. ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

จะเห็นได้ว่า งานสาธารณูปการเป็นงานสำคัญ โดยเฉพาะเป็นงานละเอียดอ่อน เป็นงานระดับท้องถิ่นและการพระศาสนา เป็นงานที่ให้ความสำคัญแก่พระสังฆาธิการและเห็นผลงานของพระสังฆาธิการได้เร็วกว่างานอื่น แต่ก็มักเป็นเหตุก่อปัญหา เช่น บางแห่งเกิดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจนถึงลุกลามใหญ่โต ก็เพราะการสาธารณูปการเป็นเหตุหากเจ้าคณะได้เห็นความสำคัญเร่งรัดตรวจตราชี้แจงแนะนำ การปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการได้ดีแล้ว การขัดแย้งระหว่างวัดกับบ้านจะลดน้อยลงตามลำดับ และความสมัคคีกลมเกลียวระหว่างบ้านกับวัดจะมีมากขึ้นเป็นเหตุให้การคณะสงฆ์และการพระศาสนาดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม การควบคุมส่งเสริมการสาธารณูปการ จึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของพระสังฆาธิการทุกระดับชั้น

สรุปได้ว่างานด้านการสาธารณูปการเป็นการบริหารการจัดการรับรายจ่าย ทะนุบำรุงรักษา ถาวรวัตถุให้เกิดความร่มรื่นแก่สาธุชนที่หวังที่จะเข้ามาในวัดได้พบในสิ่งที่หน้าเจริญตาเจริญใจ เป็นหน้าเป็นตาของพระพุทธศาสนา และจัดระเบียบของวัดกับชุมชนให้เกิดความเรียบร้อยและชุมชนได้ร่วมมือกับวัดทำให้เกิดความสามัคคีกันทุกฝ่ายวัดบ้านไม่ขัดกันทำ

ให้เกิดความเลื่อมใสของชาวพุทธ เหมาะสมกับพุทธจักรที่เป็นผู้นำชุมชนและเป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณ

๒.๕.๗ การสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการต่างๆ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของแก่งานหรือของบุคคลหรือคณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูล หรือการอุดหนุนจนเจือสถานทีซึ่งเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปยุโธภู) ได้กล่าวถึง การสาธารณสงเคราะห์ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามโอกาสอันควร จะมีระเบียบปฏิบัติชัดเจน สำหรับผู้จัดการสาธารณสงเคราะห์โดยส่วนมากได้แก่วัดหรือเจ้าอาวาส ซึ่งมีบทบัญญัติว่าด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาส ดังนี้

๑. จัดกิจการของวัดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย
๒. เป็นธุระในการจัดการศึกษาอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
๓. ให้ความสะดวกตามสมควรแก่พุทธศาสนิกชน ในการบำเพ็ญกุศล^{๕๙}

มหาเถรสมาคมได้กำหนดหลักการและวิธีการปฏิบัติและควบคุมส่งเสริม ไว้ชัดเจน คือ กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งในระเบียบดังกล่าว กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการ คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์ โดยระเบียบดังกล่าว กำหนดหน่วยงาน ให้ตั้ง ณ วัดใดวัดหนึ่ง ตำบลละหนึ่งหน่วย ให้จัดการเป็นรูปคณะกรรมการ โดยให้เจ้าอาวาสที่ตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่งเจ้าอาวาสอื่นในเขตตำบลนั้นเป็นรองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิต กำนันในตำบลนั้นเป็นรองประธานกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ ผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง การสาธารณสงเคราะห์นี้ให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการพิจารณาจัดการสงเคราะห์ตามควรแก่โอกาส เช่น

๑. การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การช่วยจัดหาทุนการสงเคราะห์ การป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า การช่วยป้องกันโรคเอดส์
๒. การช่วยเหลือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลองสร้างฌาปนสถาน สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า
๓. การช่วยเหลือประชาชน ในโอกาสที่ควรช่วย เช่น การประสพอุทกภัยหรือช่วยคนชราหรือคนพิการการสาธารณสงเคราะห์จะต้องจัดเพื่อความเรียบร้อยดีงามและไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและความสงบสุขของบ้านเมือง จึงจะถือว่าเป็นไปด้วยความถูกต้อง และเป็นสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ดังนั้น จำเป็นต้องมีการดูแลให้เป็นไปในลักษณะเหมาะสมและควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนตามสมควร กรรมการโดยตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิ ๕-๙ คน เป็น

^{๕๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒-๖๕.

กรรมการ สำหรับผู้ควบคุมและส่งเสริม มีคณะกรรมการอำนวยการระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ผู้อำนวยการภาค และคณะกรรมการ อำนวยการอบรมประชาชนกลาง

จากหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้านที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยได้สรุปว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน เป็นการบริหารที่มุ่งเน้นเพื่อประโยชน์ดังนี้

๑. เป็นไปเพื่อความเรียบร้อยแห่งพระภิกษุสามเณร
๒. เป็นไปเพื่อการนำมาซึ่งความศรัทธาเลื่อมใส
๓. เป็นไปเพื่อการฝึกศาสนทายาทที่มีความรู้อันเป็นกำลังของพระศาสนาในอนาคต

๔. เป็นไปเพื่อความผูกพันระหว่างคณะสงฆ์กับประชาชนทั่วไป

๕. เป็นไปเพื่อสร้างแบบอย่างอันดีแก่ประชาชนทั่วไป

๖. เป็นไปเพื่อการประสานระหว่างคณะสงฆ์กับองค์กรของรัฐ อันจะให้ความร่วมมือกันเป็นไปด้วยดี

สรุปได้ว่า การสาธารณสงเคราะห์เป็นสาธารณประโยชน์ของแก่หน่วยงานหรือของบุคคลหรือคณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรือการอุดหนุนเจือจุนสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติงานสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นงานของพระสงฆ์กับองค์กรของรัฐประสานกัน เพื่อประชาชน วัดเป็นสถานที่ใกล้ชิดกับประชาชน จึงต้องเป็นผู้นำประชาชนในท้องถิ่น เพื่อสร้างสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์โดยตรงกิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เป็นหน่วยงานเพื่อประโยชน์แก่สาธารณชนทั่วไปได้ดียิ่ง

๒.๖ บทบาทของวัดกับสังคมไทย

จากการศึกษาเอกสารและบทบาทของวัดกับสังคมไทยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

พระพุทธเจ้าได้ประกาศโอวาทให้พระอริยสาวกกลุ่มแรก ๖๐ รูป ให้ออกไปประกาศศาสนาที่มีใจความว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราเป็นผู้พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์และเป็นมนุษย์ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่มหาชนเพื่อความเอ็นดูแก่โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย อย่าไปทางเดียวกันสองรูป ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงแสดงธรรมให้ดังงามในเบื้องต้นให้ดังงามในท่ามกลาง ให้ดังงามในที่สุดรอบ จงประกาศพรหมจรรย์ให้เป็นไปพร้อมทั้งอรรถะพยัญชนะให้บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง สัตว์ทั้งหลายที่เป็นพวกมีรูปในดวงตาแต่เล็กน้อยก็มีอยู่ สัตว์

พวกนี้ ย่อมเสื่อมจากคุณที่ควรได้เพราะไม่ได้ฟังธรรม สัตว์ผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมีแน่ ภิกษุทั้งหลาย แม้เราเองก็จักไปสู่อำนาจลุ่มเวลาเสนาบดีคนเพื่อแสดงธรรม”^{๖๐}

จากคำประกาศนี้ ก่อให้เกิดบทบาทของพระสงฆ์ขึ้นมากมายประกอบกับพระสงฆ์ เป็นผู้อาศัยดำรงชีพด้วยผู้อื่น เกิดเป็นหน้าที่ที่ต้องตอบแทนคุณเหล่านั้น พระพุทธองค์ได้กล่าวไว้ถึงการที่พระสงฆ์เป็นผู้ที่ได้รับการบำรุงและต้องตอบแทนคุณใจความว่า

“ภิกษุทั้งหลาย พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลายเป็นผู้มีอุปการะแก่เธอทั้งหลาย บำรุงเธอทั้งหลายด้วยจีวร ภัณฑาหาร และเสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร แม้เธอทั้งหลายก็จึงเป็นผู้มีอุปการะมากแก่พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย จึงแสดงธรรมอันงดงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จึงประกาศแบบการครองชีวิตอันประเสริฐ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ บริบูรณ์แก่พราหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้นเกิด

ภิกษุทั้งหลาย คฤหบดีและบรรพชิตทั้งหลาย ต่างอาศัยกันและกัน ด้วยอามิสทาน และธรรมทาน อยู่ประพาศพิภพจรยนี้ เพื่อต้องการสลัดโอฆะเพื่อทำความสิ้นทุกข์โดยชอบ ด้วยอาการอย่างนี้”^{๖๑} และพระพุทธองค์ ได้กล่าวถึงหน้าที่ของสมณะในการตอบแทน การอนุเคราะห์แก่กุลบุตรผู้บำรุงแก่สมณะในเรื่องทศ ๖ ว่า

๑. สอนให้เว้นจากความชั่ว
๒. แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี
๓. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม
๔. สอนสิ่งที่ยังไม่เคยได้สดับเล่าเรียน
๕. ชี้แจงให้เข้าใจชัดเจนในสิ่งที่ได้ (แนะนำวิถีครองชีวิต ให้ได้รับผลดีและความสุข)^{๖๒}

จากพุทธพจน์เหล่านี้ จึงเป็นสิ่งที่กำหนดบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อผู้อุปการะทั้งหลายว่า ตนจะต้องเป็นผู้เผยแผ่ประกาศศาสนา ประกาศธรรมสู่ประชาชนในรูปแบบต่างๆ เช่น การเทศน์ การปาฐกถา การทำเอกสารเผยแผ่ การจัดตั้งสถานศึกษา เป็นต้น^{๖๓}

จากพุทธพจน์ข้างต้นจะเห็นได้ว่าวัดและพระสงฆ์เป็นรากฐานที่สำคัญของชุมชน วัดเป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมพระสงฆ์ซึ่งเป็นบุคลากรของวัดเป็น

^{๖๐} พุทธศาสนิกขุ-ธรรมทานมูลนิธิ, พุทธประวัติจากพระโอษฐ์, (กรุงเทพมหานคร: พระนครการพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๒๔๓-๒๔๔.

^{๖๑} ประยุทธ์ ปยุตโต, บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทย-พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สยามสมาคม, ๒๕๑๓), หน้า ๑๐.

^{๖๒} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๑.

^{๖๓} ประสาร ทองภักดี, พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สยามสมาคม, ๒๕๑๓), หน้า ๑๒๐-๑๒๑.

ตัวแทนของวัดมีบทบาทเป็นผู้นำของชุมชนและส่งเสริมการพัฒนาและอนุรักษ์วัฒนธรรมวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนประชาชนเข้าร่วมและยอมรับในกิจกรรมเหล่านั้น วัดจึงมีส่วนช่วยภาครัฐในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง มีการสงเคราะห์ อนุเคราะห์สังคมโดยรวมตอบสนองความต้องการของชุมชน ช่วยอบรมพัฒนาทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

“วัด” ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทย พ.ศ. ๒๕๐๕ ฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ได้กล่าวถึงวัดไว้ดังนี้ คือ มาตรา ๓๑^{๒๔} วัดมีสองอย่าง

(๑) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

(๒) สำนักสงฆ์

ให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป

ตามหลักฐานที่ปรากฏพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ดินแดนประเทศไทย เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๓๖ สมัยเดียวกับประเทศลังกา ด้วยการส่งพระสมณะทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ ๙ สาย โดยการอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์อินเดีย ในขณะที่ประเทศไทยรวมอยู่ในดินแดนที่เรียกว่าสุวรรณภูมิ ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวาง มีประเทศรวมกันอยู่ในดินแดนส่วนนี้ไม่น้อยกว่า ๗ ประเทศ ได้แก่ ไทย พม่า ศรีลังกา ญวน กัมพูชา ลาว มาเลเซีย ซึ่งสันนิษฐานว่ามีใจกลางอยู่ที่จังหวัดนครปฐมของไทย เนื่องจากได้พบโบราณวัตถุที่สำคัญ เช่น พระปฐมเจดีย์ และรูปธรรมจักรวางหมอบเป็นหลักฐานสำคัญ แต่พม่าก็สันนิษฐานว่ามีใจกลางอยู่ที่เมืองสะเทิม ภาคใต้ของพม่า พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่สุวรรณภูมิในยุคนี้ นำโดยพระโสณะและพระอุตตระ พระเถระชาวอินเดีย เดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแถบนี้ จนเจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับเพื่อให้เกิดความเข้าใจในบทบาทของวัดที่มีต่อชุมชนอย่างเด่นชัด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่ของวัดเป็น ๒ ช่วง คือ

๑. บทบาทการเผยแผ่ของวัดในอดีตซึ่งเป็นยุคก่อนการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ สังคมไทยในยุคนี้เป็นยุคสมบูรณาญาสิทธิราช มีพระมหากษัตริย์เป็นผู้ปกครอง นับตั้งแต่สมัยอาณาจักรสุโขทัย เป็นต้น

๒. การเผยแผ่ของวัดในปัจจุบัน ตั้งแต่ยุคการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นต้นมา เนื่องจากวัดและพระสงฆ์ได้ถูกดึงเข้ามามีบทบาทโครงการพัฒนาประเทศชาติหลายโครงการ

สรุปพระพุทธเจ้าได้ประกาศโอวาทให้พระอริยสาวกกลุ่มแรก ๖๐ รูป ให้ออกไปประกาศศาสนาที่มีใจความว่า “ภิกษุทั้งหลาย เป็นผู้พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ และเป็นมนุษย์ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่มหาชนเพื่อความเอ็นดูแก่โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

^{๒๔} กฎมหาเถรไต่ถามเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทย (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

ในประเทศไทยมีหลายวัดและหลายหน่วยงานได้จัดให้มีการอบรมแก่พระภิกษุสามเณรให้พระเป็นพระนักเผยแผ่ พระนักพูดหรือพระนักเทศน์ เพื่อที่เจริญรอยตามพระพุทธเจ้าที่ทรงวางแบบไว้ได้อย่างดีงามสำหรับประกาศศาสนาตามทุกวันนี้

๒.๗ บทบาทพระสังฆาธิการ

จากการศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

พระธรรมญาณมุนี กล่าวว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ โดยมีหลักการปกครองคือมุ่งความสงบเรียบร้อย มุ่งความเจริญของงาม และมุ่งความสามัคคีปรองดอง ซึ่งทั้ง ๓ ประการนี้เป็นเครื่องวัดสมรรถภาพของการปกครอง ในขณะที่เดียวกันในการปกครองพระสงฆ์ให้ได้ผลดีตามหลักการ ดังกล่าวนั้น^{๖๕}

พระครูมงคลคีลวงศ์ และคณะ กล่าวว่า พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสทุกรูปต้องพัฒนาตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยก่อนเป็นประการแรกประการที่สองจะต้องมีรูปแบบการปกครองในวัดวาอารามให้เรียบร้อยและประการสุดท้ายจะต้องจัดรูปแบบในการศึกษาเล่าเรียนแผนกพระปริยัติธรรมขึ้น เช่น แผนกนักธรรม แผนกบาลี ขึ้นในวัดของตน นอกจากนี้จะต้องอบรมวิปัสสนากรรมฐานให้กับพระภิกษุสามเณร เรียกว่า พัฒนาจิตใจของพระภิกษุสามเณรให้มีความมั่นคง เพื่อพระภิกษุสามเณรจะได้นำหลักการพัฒนาจิตใจนี้ไปสู่เด็กหรือเยาวชนหรือยุวพุทธให้หันเข้ามาศึกษาหาความรู้ด้านพระพุทธศาสนา เรียกว่า จริยธรรม การให้การศึกษาด้านจริยธรรมก็คือการเปิดโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น การเปิดโรงเรียนเด็กเล็ก ที่เรียกว่าเด็กก่อนเกณฑ์ ซึ่งเป็นโครงการของมหาเถรสมาคม ก็เพื่อเป็นการชักจูง เด็กเล็กให้หันเข้ามาฟังพระสงฆ์ พระสงฆ์ก็มีบทบาทช่วยเหลือเด็กเล็กด้วยเมตตาธรรม เด็กเล็กเหล่านี้ ก็คือลูกหลาน ชาวบ้านที่ต้องออกไปประกอบอาชีพ เมื่อวัดรับดูแลลูกหลานให้ ความเลื่อมใสศรัทธาต่อวัด ต่อพระพุทธศาสนา ก็บังเกิดขึ้นกับประชาชนจึงเห็นได้ว่า พระสังฆาธิการระดับ

เจ้าอาวาส นอกจากจะมีหน้าที่ในการดูแลวัด พัฒนาวัดแล้ว ยังต้องช่วยเหลือและพัฒนาชุมชนพร้อมกันไปด้วย^{๖๖}

พระสังฆาธิการ เป็นนามบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ ได้กำหนดบทบาทอำนาจ

^{๖๕} พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘),* หน้า ๗.

^{๖๖} พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต(การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘),* หน้า ๑๑.

หน้าที่การปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองของตน ได้แก่ การรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์รวม ทั้งการนิคมกรรมหรือการวินิจฉัย อธิกรณ์ หรือ ความผิดทางพระธรรมวินัยของพระภิกษุ

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ได้กำหนดจริยาพระสังฆาธิการ ซึ่งพระสังฆาธิการต้องปฏิบัติตามบทาของพระสังฆาธิการ ดังต่อไปนี้

๑. ต้องเคารพเอื้อเฟื้อต่อกฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช สวรรและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด

๒. ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งโดยชอบด้วยอำนาจหน้าที่ ถ้าไม่เห็นพ้องด้วยคำสั่งนั้น ให้เสนอความเห็นคัดค้านเป็นลายลักษณ์อักษรภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่ง และเมื่อได้คัดค้านดังกล่าวมานั้นแล้ว แต่ผู้สั่งมิได้ถอนหรือแก้คำสั่งนั้นถ้าคำสั่งนั้นไม่ผิดพระวินัยต้องปฏิบัติตาม ต้องรายงานจนถึงผู้สั่ง ในกรณีมีการคัดค้านคำสั่งให้ผู้ส่งรายงานเรื่องทั้งหมดไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตนเพื่อพิจารณาสั่งการต่อไปในการปฏิบัติหน้าที่ ห้ามทำ ข้ามผู้บังคับบัญชาเหนือตน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตพิเศษเป็นครั้งคราว

๓. ต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง มิให้เกิดความเสียหายแก่การคณะสงฆ์และการพระศาสนา และห้ามมิให้ละทิ้งหน้าที่โดยไม่มีเหตุอันควร

๔. ต้องปฏิบัติหน้าที่โดยชอบ และห้ามมิให้ใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ไม่สมควร

๕. ต้องสุภาพเรียบร้อยต่อผู้บังคับบัญชาเหนือตนและผู้อยู่ในปกครอง

๖. ต้องรักษาส่งเสริมสามัคคีในหมู่คณะและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบ

๗. ต้องอำนวยความสะดวกในหน้าที่การคณะสงฆ์และการพระศาสนา

๘. ต้องรักษาข้อความอันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ที่ยังไม่ควรเปิดเผย

ทั้ง ๘ ข้อนี้ เป็นจริยาอันพระสังฆาธิการต้องถือปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด เพราะละเมิดแล้วย่อมได้รับโทษฐานละเมิดจริยา

สรุปว่าพระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครองและวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ จัดการและพัฒนา การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี พระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญในการดูแลพระภิกษุ สามเณร ดูแลวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ให้พระภิกษุ สามเณร มีจริยาวัตรที่งดงาม ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมพระวินัย นับว่าพระสังฆาธิการเป็นผู้จรรโลงพระพุทธศาสนาได้ยั่งยืน ดูแลความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุ สามเณร มิให้ออกจากพระ

ธรรมเนียม พระสังฆาธิการ พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์ หรือ พระภิกษุผู้ทำงานในคณะสงฆ์ มีอำนาจเต็มตามหน้าที่ จึงหมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์

๒.๘ สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสง(จังหวัดนครสวรรค์)

จากการศึกษาเอกสารและสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

๒.๘.๑ คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ มีพระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร. วัดนครสวรรค์ (พระอารามหลวง) ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมืองนครสวรรค์ เป็นเจ้าคณะจังหวัด จังหวัดนครสวรรค์

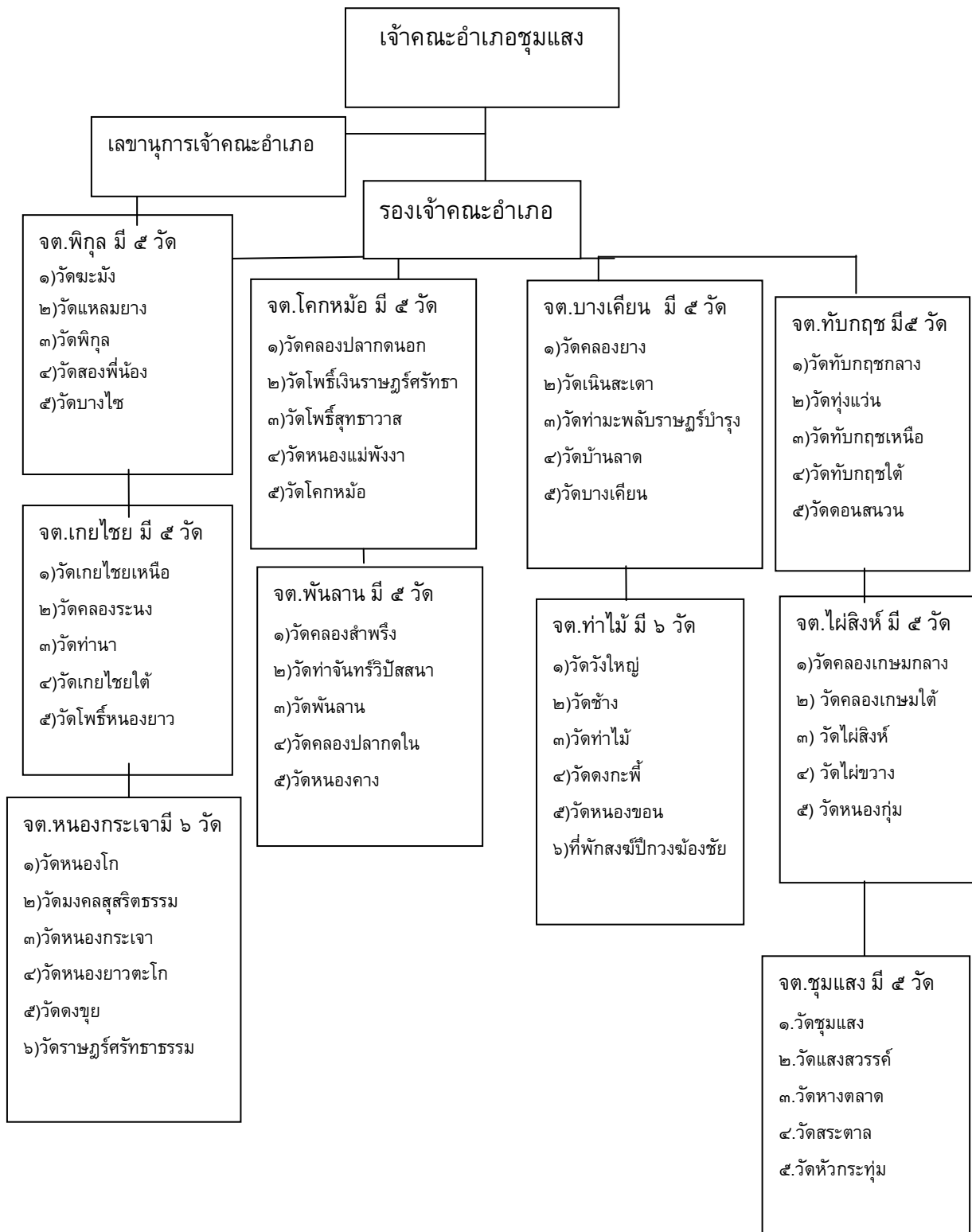
พระราชบัญญัติว่าที่ ป.ธ.๙, กศม. วัดตากฟ้า (พระอารามหลวง) ตำบลตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ เป็นรองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์ รับผิดชอบงานการศึกษา, งานศึกษาสงเคราะห์

พระราชพรหมอาจารย์ วิ. วัดคีรีวงศ์ ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์เป็นรองเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์ รับผิดชอบงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา, สาธารณสงเคราะห์ และ

คณะสงฆ์อำเภอชุมแสงมีพระครูนิธานบุญญาภิวัฒน์ อาจิตบุญโญ วัดเกษไชยเหนือ ตำบลเกษไชย ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอเป็นคณะอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงโดยการนำของพระครูนิธานบุญญาภิวัฒน์ ทำนร่วมกับพระสังฆาธิการสร้างผลงาน ๖ ด้านดังนี้

๒.๘.๒. ประวัติและผลงานที่เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ๖ ด้าน ของ คณะสงฆ์อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ดังแผนภูมิดังนี้

แผนภูมิที่ ๒.๑ การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสง

๒.๘.๓ บทบาทในการบริหารของพระสังฆาธิการ ใน ๖ ด้าน คือ

๑. ด้านการปกครอง
๒. ด้านการศาสนศึกษา
๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์
๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๕. ด้านการสาธารณูปการ
๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

๒.๘.๓.๑ ด้านการปกครอง

จากการศึกษาเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสง ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

การปกครอง ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าหน่วยพระวินยาธิการประจำอำเภอชุมแสง เป็นเจ้าอาวาสวัดเกยไชยเหนือมีพระภิกษุจำพรรษา ๒๐ รูป สามเณร ๒ รูปศิษย์วัด ๑ คนพระภิกษุ สามเณร ใต้การปกครอง ต้องศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมและต้องเชื่อฟังปฏิบัติตามคำสั่งเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ที่สั่งโดยชอบธรรมและไม่มีอธิกรณ์เกิดขึ้นในวัดเรียบร้อยดี

๒.๘.๓.๒ ด้านการศาสนศึกษา

งานการศึกษาวิธีส่งเสริมการศึกษา ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนนักธรรม และบาลี ให้เด็กนักเรียน และประชาชนเรียนธรรมศึกษา จัดตั้งกองทุนเป็นทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนจัดหาครูสอนมาทำการสอนถึงวัดในชั้นที่ขาดแคลนครูสอนส่งเสริมให้นักเรียนให้ได้รับการศึกษาในชั้นที่สูงขึ้นไปโดยไม่ทอดทิ้ง จัดหาหนังสือ สมุด ปากกา มาให้นักเรียนทุกรูป

๒.๘.๓.๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นกรรมการจัดหาทุนมูลนิธิ สงเคราะห์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในนามคณะสงฆ์อำเภอชุมแสง โดยเปิดบัญชีธนาคารออมสิน สาขาชุมแสงและร่วมกับคณะสงฆ์อำเภอชุมแสง บริจาคทุนการศึกษาให้กับนักเรียนในเขตอำเภอชุมแสง

๒.๘.๓.๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นหัวหน้าพระธรรมทูต สายอำเภอชุมแสง ออกอบรมประชาชนในเขตอำเภอชุมแสง และงานของคณะสงฆ์ร่วมกับหน่วยงานของทางราชการคือ ให้ใช้สถานที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นประจำ

๒.๖.๓.๕ ด้านการสาธารณูปการ

ด้านการสาธารณูปการ เป็นประธานก่อสร้างอาคารตึกสงฆ์อาพาธที่โรงพยาบาลอำเภอชุมแสงดำเนินการสร้างแพหน้าวัด เพื่ออนุรักษ์พันธุ์ปลา ฯ

๒.๘.๓.๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

งานสาธารณะประโยชน์ ร่วมกับคณะสงฆ์อำเภอชุมแสง จัดตั้งมูลนิธิพระสงฆ์อาพาธ ของอำเภอชุมแสง โดยให้การสงเคราะห์แก่พระภิกษุ จัดอุปสมบทนาคนหมู่ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองราชย์ ครบ ๖๐ ปี ดำเนินการร่วมกับคณะสงฆ์อำเภอชุมแสง สร้างบ้านก่อเมตตาสงเคราะห์คนชรา และคุณภาพในเขตตำบลท่าไม้ อำเภอชุมแสง

สรุปในฐานะศิษย์ของท่านพระครูนิธานปัญญาวิวัฒน์เคยได้รับใช้ท่านในบางเรื่องได้เห็นปฏิบัติ การทำงานทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการศึกษาและปฏิบัติตามในการสร้างผลงานวิจัยชิ้นนี้ขึ้น จึงถือได้ว่าเป็นแบบอย่างในการทำงานสนองต่อพุทธจักรอาณาจักรและคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ในการบริหารกิจของพระสังฆาธิการในหลักฐระหน้าที่ได้ครบถ้วน ทั้ง ๖ ด้าน และวัดภายใต้การปกครองเจ้าคณะอำเภอชุมแสงมี

วัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เป็นวัดสังกัดมหานิกาย จำนวน ๕๓ วัด และได้แบ่งเป็นเขตปกครองในระดับตำบล รวม ๑๐ ตำบล โดยแบ่งได้ดังนี้

มีเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงระดับตำบล ๑๐ ตำบล ได้แก่มีวัดจำนวน ๕๓ วัดกับ ๑ ที่พักสงฆ์ ได้แก่

๑. ตำบล ชุมแสงมีพระครูนิยามภัทรธรรมเป็นเจ้าคณะตำบลชุมแสงวัดทางตลาดมีวัดจำนวน ๕ วัด ได้แก่

- ๑) วัดชุมแสง
- ๒) วัดแสงสวรรค์
- ๓) วัดทางตลาด
- ๔) วัดสระตาล
- ๕) วัดหัวกระทุ่ม

๒. ตำบล พิกุล(ชะมั่ง)มีพระครูนิปูณธรรมประกาศเป็นเจ้าคณะตำบล วัดชะมั่งมีวัดจำนวน ๕ วัด ได้แก่

- ๑) วัดชะมั่ง
- ๒) วัดแหลมยาง
- ๓) วัดพิกุล
- ๔) วัดสองพี่น้อง
- ๕) วัดบางไซ

๓. ตำบลเกยไชย มีพระครูนิรภัยประสิทธิ์ วัด คลองระนองเป็นเจ้าคณะตำบล มีวัด
จำนวน ๕ วัด

- ๑) วัดเกยไชยเหนือ
- ๒) วัดคลองระนอง
- ๓) วัดท่านา
- ๔) วัดเกยไชยใต้
- ๕) วัดโพธิ์หนองยาว

๔. ตำบลโคกหม้อ มีพระครูนิสิตคุณसारวัตตัทบถุชใต้เป็นเจ้าคณะตำบลมีวัด
จำนวน ๕ วัด ได้แก่

- ๑) วัดคลองปลากตนอก
- ๒) วัดโพธิ์เงินราษฎร์ศรัทธา
- ๓) วัดโพธิ์สุทธาวาส
- ๔) วัดหนองแม่พังงา
- ๕) วัดโคกหม้อ

๕. ตำบลบางเคียน มีพระมหาประเสริฐ กิตติภทฺโท ป.ธ.๖ วัดเกยไชยเหนือเป็นเจ้า
คณะตำบล มีวัดจำนวน ๕ วัด ได้แก่

- ๑) วัดคลองยาง
- ๒) วัดเนินสะเดา
- ๓) วัดท่ามะพลับราษฎร์บำรุง
- ๔) วัดบ้านลาด
- ๕) วัดบางเคียน

๖. ตำบลพันลาน มีพระครูนิมิตบุญโพธิ์วัดโพธิ์หนองยาวเป็นเจ้าคณะตำบล มีวัด
จำนวน ๕ วัด ได้แก่

- ๑) วัดคลองสำพรัง
- ๒) วัดท่าจันทร์วิปัสสนา
- ๓) วัดพันลาน
- ๔) วัดคลองปลากตใน
- ๕) วัดหนองคาง

๗. ตำบลทับกฤช มีพระครูนิวาสธรรมโสภณ วัดทุ่งแวงเป็นเจ้าคณะตำบล
มีวัดจำนวน ๕ วัด ได้แก่

- ๑) วัดทับกฤชกลาง
- ๒) วัดทุ่งแวง
- ๓) วัดทับกฤชเหนือ

๔) วัดทับกฤชใต้

๕) วัดดอนสนวน

๘. ตำบลไผ่สิงห์ มีพระครูนิพัทธ์ธรรมคุณ วัดคลองเกษมกลางเป็นเจ้าคณะตำบล มีวัดจำนวน ๕ วัด ได้แก่

๑) วัดคลองเกษมกลาง

๒) วัดคลองเกษมใต้

๓) วัดไผ่สิงห์

๔) วัดไผ่ขวาง

๕) วัดหนองกุ่ม

๙. ตำบลหนองกระเจา มีพระครูนิพัทธ์กัลยาณวิวัฒน์ วัดหนองโกเป็นเจ้าคณะตำบล มีวัดจำนวน ๖ วัด ได้แก่

๑) วัดหนองโก

๒) วัดมงคลสุสริตธรรม

๓) วัดหนองกระเจา

๔) วัดหนองยาวตะโก

๕) วัดดงขุย

๖) วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม

๑๐. ตำบลท่าไม้ มีพระครูนิคมธรรมทัต วัดวังใหญ่เป็นเจ้าคณะตำบล มีวัดจำนวน ๕ วัด กับ ๑ ที่พักสงฆ์ ได้แก่

๑) วัดวังใหญ่

๒) วัดช้าง

๓) วัดท่าไม้

๔) วัดดงกะพี้

๕) วัดหนองขอน

๖) ที่พักสงฆ์ป่ากวางหม่องชัย

สรุปได้ว่า พระสังฆาธิการมีอำนาจและหน้าที่ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ เป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อยดีงาม เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตามกฎระเบียบและมติของ มหาเถรสมาคม ทั้งยังต้องยึดมั่นพระธรรมวินัย เพราะเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการพัฒนา ทรัพยากรบุคคล วัด ชุมชน สังคม และประเทศ ให้เจริญก้าวหน้าตามหลักพระสัทธรรมคำสอน เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดกับประชาชน และประชาชนก็ให้ความเคารพนับถือพระ สังฆาธิการ ความเจริญหรือความเสื่อมโทรมของทรัพยากรบุคคล วัด ชุมชน สังคม และ ประเทศชาติ จึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสังฆาธิการในอำเภอชุมแสง จังหวัด

นครสวรรค์ ในเรื่อง ๖ ด้านที่เป็นหน้าที่ของพระสังฆาธิการได้ทำธุระหน้าที่ครบถ้วน บริบูรณ์ สมบูรณ์ยิ่งและคณะสงฆ์นครสวรรค์ มีการบริหารที่เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ และกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด ๓ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ซึ่งมีการปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบตามสัดส่วนที่กำหนดไว้ เพื่อเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม

๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๙.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสังฆาธิการ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ **พระมหาสุชญา โรจนญาโณ** ได้ศึกษามหาวิทยาลัยของ พระมหาโมคคัลลานเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนาพระมหาโมคคัลลานเถระได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาในลักษณะการให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษา การสนทนา การตอบปัญหาข้อข้องใจ การแสดงฤทธิ์โดยรับสนองพุทธบัญชาให้ไปปราบผู้เป็นมิชฌาภิภูฏ การเป็นสมณทูตในเทวโลกและยมโลก แล้วนำเรื่องราวเหล่านั้นมาบอกแก่ชาวโลก และการแสดงธรรมแก่พุทธบริษัทและบุคคลทั่วไปด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การบรรยาย การอธิบายขยายความ การเปรียบเทียบ การตอบคำถาม^{๖๗}

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติเป็นมาการดำเนินชีวิตแนวทางปฏิบัติธรรม บทบาทในการพัฒนาสังคม และบทบาทการเป็นผู้นำในการจัดตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติของพระธรรมวิสุทธิมงคล ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมวิสุทธิมงคลเป็นพระสงฆ์ที่เกิดในครอบครัว มีอาชีพเกษตรกรรม แต่ฐานะการเงินของสกุลท่านอยู่ในสภาพค่อนข้างดี ขณะเข้าสู่ความเป็นสมณเพศ สังกัดพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต ยึดถือชุตังควัตต เป็นเครื่องขัดเกลาภิเลสเป็นพระสงฆ์ นักปฏิบัติสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาของท่านมีอยู่ ๒ ด้าน คือ ด้านจิตใจ ได้แก่ การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีศีลธรรม คุณธรรม ความดีงาม ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยเน้นการนำไปปฏิบัติมากกว่าสอนให้รู้เท่านั้น ด้านวัตถุ ได้แก่ การพัฒนา

^{๖๗} พระมหาสุชญา โรจนญาโณ, การศึกษามหาวิทยาลัยของพระมหาโมคคัลลานเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, *ปริญญาพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), บทคัดย่อ.

การศึกษาศาธารณสุขและสาธารณสุขประโยชน์อื่น ๆ ตลอดจนการเป็นผู้นำในการตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ^{๖๘}

บุศรา เข้มทอง ได้ศึกษาเรื่อง “คุณลักษณะผู้บริหารตามความคิดเห็นของพนักงานธนาคารที่ตั้งในเขต อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี” ผลการศึกษาพบว่า พนักงานธนาคารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้บริหารในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นคุณลักษณะของผู้บริหาร ตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะงาน ระยะเวลาการทำงานและประเภทธนาคาร ในภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกัน ส่วนเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านพบว่า คุณลักษณะของผู้บริหาร ด้านบุคลิกภาพ พนักงานที่มีอายุ ๓๑ – ๔๐ ปี มีความคิดเห็นสูงกว่าพนักงานที่มีอายุไม่เกิน ๓๐ ปี^{๖๙}

พระมหาจิตติภัทร อจลธมฺโม ได้ศึกษาบทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ท่านมีบทบาทในการเผยแผ่ในลักษณะการให้คำแนะนำให้ คำปรึกษา สนทนาตอบปัญหาข้อข้องใจและแสดงธรรม โดยที่ท่านได้รับฟังจากพระพุทธเจ้า แล้วนำไปถ่ายทอดหรือเผยแผ่แก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไปด้วยวิธีการที่ ต่าง ๆ เช่น การบรรยาย การอธิบายขยายข้อความ เปรียบเทียบและถามตอบ เป็นต้น จนเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสและยอมรับนับถือพระรัตนตรัยกันอย่างแพร่หลาย แต่ก็มีบางส่วนที่มีได้หันมา นับถือพระรัตนตรัย เพราะยังยึดติดอยู่กับลัทธิดั้งเดิม ถึงกระนั้นก็ยังมีความเคารพนับถือในตัวท่านเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งก็เท่ากับว่า ท่านได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่าง ๆ นับว่าเป็นตัวแทนแห่งการประกอบศาสนกิจดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี^{๗๐}

พระกฤตพจน์ สุทธิจิตโต (หวานดี) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อการพัฒนาสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อการพัฒนาสังคมในจังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามอายุ พรรษาที่อุปสมบท สมณศักดิ์ วุฒิการศึกษาทางโลกและวุฒิการศึกษาทางธรรม ประชากรเป็นเจ้าอาวาสพำนักประจำอยู่ในวัดที่ตั้งอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.๒๕๔๕ พบว่าพระสงฆ์ที่มีบทบาทด้านการเผยแผ่ธรรมะอยู่ในระดับน้อย

^{๖๘} พระมหาวิเชียร ชาญนรงค์, บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อลด ละ เลิก อบายมุข ศึกษาเฉพาะศึกษาพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม รุติสีโล), **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๗.

^{๖๙} บุศรา เข้มทอง, “คุณลักษณะผู้บริหารตามความคิดเห็นของพนักงานธนาคารที่ตั้งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๔๒), บทคัดย่อ.

^{๗๐} พระมหาจิตติภัทร อจลธมฺโม, การศึกษาบทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาพระพุทธศาสนา)** (บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๗, หน้าบทคัดย่อ.

เจ้าอาวาสในจังหวัดสมุทรปราการ มีบทบาทในการพัฒนาสังคม ด้านการปกครองมากกว่าด้านอื่นตามลำดับ การเป็นผู้นำที่ดีต้องมีธรรมะ ความอดทน เสียสละ และยุติธรรม ยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครอง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความรู้ ฟังเหตุและผล ความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อนำความคิดเห็นเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการพัฒนาสังคมแต่ละด้าน ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรเน้นในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ให้ประชาชนได้ทราบและเข้าใจ สามารถนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเองและสังคมช่วยแก้ปัญหาในด้านต่างๆ ได้^{๗๑}

พระมหาประสิทธิ์ สระทอง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อจำแนกตามพรรษา ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ และระยะเวลาในการปฏิบัติงานทั้งในและนอกชุมชนต่างกัน มีบทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนอายุ ระดับการศึกษาแผนกธรรม ระดับการศึกษาแผนกบาลี และระดับการศึกษาแผนกสามัญต่างกัน มีบทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ไม่แตกต่างกัน^{๗๒}

ทวี บุญมี ได้วิจัยเรื่องการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า “ผู้เรียนส่วนใหญ่ต้องการให้มีการปรับปรุงหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ได้แจ้งวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนให้ทราบ การสอนใช้วิธีการบรรยายเป็นหลักและมักใช้กระดานและชอล์กเป็นอุปกรณ์การสอน ผลการเรียนการสอนยังไม่เป็นที่น่าพอใจและประกาศนียบัตรยังไม่เป็นที่ยอมรับกับสังคมภายนอก ครูผู้สอนยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากพระสงฆ์ คณะสงฆ์และทางราชการอย่างเพียงพอ”^{๗๓}

พระปลัดเกียรติศักดิ์ สนิทวิวรกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ ” โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาบทบาทของ

^{๗๑} พระกฤตพจน์ สุทธิจิตโต, “บทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณี จังหวัดสมุทรปราการ”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๔, หน้า ๒๒-๒๔.

^{๗๒} พระมหาประสิทธิ์ สระทอง, “บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*(จิตวิทยาชุมชน), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

^{๗๓} ทวี บุญมี, “การจัดการศึกษาด้านพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๕), หน้าบทคัดย่อ.

พระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ที่ศึกษา ได้แก่ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส สังกัดมหานิกาย จำนวน ๘๐ รูป จาก ๗๒ วัด เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามให้กลุ่มประชากรกรอกคำตอบเอง(Self administration Questionnaire) โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้คำร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ทั้ง ๖ ด้านนั้นได้มีด้านที่มีบทบาทมากที่สุด ๓ ระดับโดยเรียงตามลำดับ คือ ด้านการควบคุมและรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านการสาธารณูปการ ส่วนด้านปานกลางมี ๒ ด้าน คือ ด้านการสาธารณสงเคราะห์และด้านการศาสนศึกษา สำหรับด้านการศึกษาสงเคราะห์ระดับน้อยถึงน้อยที่สุด^{๗๔}

ธัญพร พงษ์โสภณ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ สื่อบุคคลในการชี้แนะและปลูกจิตสำนึก ประชาชน เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ศึกษากรณีพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส จังหวัดกาญจนบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปิดรับข่าวสารทางสื่อมวลชนของพระสงฆ์ และการนำข่าวสารที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ การเลือกใช้วิธีการสื่อสารของพระสงฆ์ในการชี้แนะและปลูกจิตสำนึกประชาชนชนบท เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะประชากรของพระสงฆ์ ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะประชากรของพระสงฆ์ ซึ่งได้แก่ อายุ พรรษา การศึกษาทางโลก และการศึกษาทางธรรม กับการชี้แนะและปลูกจิตสำนึกประชาชนชนบท เพื่อการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาท้องถิ่น ตลอดจนศึกษาปัจจัยต่างๆที่ทำให้พระสงฆ์มีบทบาทไม่เท่ากันในการชี้แนะและปลูกจิตสำนึกประชาชนชนบทเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส ซึ่งจำพรรษาอยู่ในวัดที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๒๘๐ รูป ผลจากการวิจัยในด้านการเปิดรับสื่อมวลชน ผลการวิจัยพบว่า ประชากรพระสงฆ์ติดตามข่าวสารต่างๆจากหนังสือพิมพ์และวิทยุกระจายเสียงมากที่สุด^{๗๕}

สรุปได้ว่า บทบาท คือ พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาตามหน้าที่หรือตำแหน่งที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เพื่อให้เป็นที่รู้เห็นของบุคคลอื่น และการแสดงออกนั้นอาจจะตรงกับความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องหรือไม่ก็ได้ ฉะนั้น บทบาทจึงแบ่งออกเป็นสองประเภทคือ บทบาทที่

^{๗๔} พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล, บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๔๘.

^{๗๕} ธัญพร พงษ์โสภณ, บทบาทของพระสงฆ์ สื่อบุคคลในการชี้แนะและปลูกจิตสำนึกประชาชนชนบทเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น(ศึกษากรณีพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสจังหวัดกาญจนบุรี), **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๗.

ปฏิบัติจริง หมายถึงบทบาทที่ได้กระทำจริง และบทบาทที่คาดหวัง หมายถึงบทบาทที่ควรจะทำปฏิบัติและ

จากทฤษฎีข้างต้นผู้วิจัยพบว่า บทบาทคือการทำหน้าที่ตามตำแหน่งที่ได้รับมอบหมายโดยการปฏิบัติตามความรู้ความสามารถของบุคคลด้วยการปฏิบัติจริง โดยบทบาทนี้สามารถแบ่งไปถึงพฤติกรรมและลักษณะของผู้ดำรงตำแหน่งนั้นๆ ได้อีกด้วย ซึ่งในบางครั้ง บทบาทก็เป็นตัวชี้วัดด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้ดำรงตำแหน่งนั้นๆ กับผู้ร่วมงานกัน อันจะส่งผลไปถึงความมั่นคงขององค์กรนั้นๆ

๒.๙.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ

พระมหาวิสมัญญา ทูยโธสงค์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมองค์กรชุมชนศึกษากรณี : กลุ่มสังฆะสะสมทรัพย์ จังหวัดตราด” ประชากรกลุ่ม/ตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่กลุ่มสังฆะออมทรัพย์ ๑๒ กลุ่ม ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดตราด ซึ่งมีอายุการก่อตั้งกลุ่ม ๓ ปีขึ้นไป และมีสถานก่อตั้งกลุ่มอยู่ในวัดมีเจ้าอาวาสเป็นประธานกลุ่ม หรือเป็นที่ปรึกษา กลุ่ม และผู้เกี่ยวข้องคือพระสงฆ์ คณะกรรมการ และสมาชิกกลุ่มสังฆะสะสมทรัพย์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มสังฆะสะสมทรัพย์ เกิดจากพระสงฆ์ที่รับปัญหาชุมชน จึงมีการประยุกต์หลักธรรม และปรับเปลี่ยนวิธีการสอนเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยการส่งเสริมระบบการเรียนรู้ด้วยการส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มสังฆะสะสมทรัพย์ เพื่อสร้างทุนชุมชนส่งเสริมการไว้เนื้อเชื่อใจและการสื่อสารต่อกันโดยประยุกต์หลักฆราวาสธรรม พระสงฆ์มีบทบาทส่งเสริมองค์กรชุมชนด้วยการเป็นผู้ปลุกจิตสำนึก ผู้ให้การเรียนรู้ผู้ส่งเสริมคุณธรรมและผู้ให้คำปรึกษา โดยอาศัยบทบาทดังกล่าวในการส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มใน ๓ ขั้นตอน คือขั้นแนะนำเตรียมการ ขั้นก่อตั้งกลุ่ม ขั้นดำเนินกิจกรรมด้วยการให้มีการจัดตั้งกลุ่มสังฆะสะสมทรัพย์ โดยการให้การเรียนรู้ และส่งเสริมคุณธรรมและขั้นดำเนินกิจกรรมมุ่งหมายให้กลุ่มเกิดความเข้มแข็ง และส่งเสริมคุณธรรมให้คำปรึกษาเกิดสวัสดิการแก่สมาชิก จนเกิดการพึ่งตนเองได้ระดับหนึ่ง^{๗๖}

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุขศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม จิตฺตฺสีโล) วัดโนนเมือง ตำบล โนนเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา”

^{๗๖} พระมหาวิสมัญญา ทูยโธสงค์, “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมองค์กรชุมชนศึกษากรณี: กลุ่มสังฆะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๔.

เพื่อศึกษาพระครูศีลวราภรณ์ ในการนำหลักธรรมมาพัฒนาจิตใจ และใช้ร่วมกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิกอบายมุข โดยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ^{๗๗}

พระมหากฤษฎา นันทเพชร ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม” โดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ประการแรก เพื่อศึกษาถึงทัศนคติของพระสงฆ์ผู้ได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าที่มีต่อบทบาทการพัฒนาสังคม ประการที่สอง เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อทัศนคติของพระสงฆ์ที่ได้รับการศึกษาปริญญาตรี ประการที่สาม เพื่อศึกษาถึงบทบาทในการพัฒนาสังคมด้านต่าง ๆ ของพระสงฆ์ผู้รับการศึกษาในปริญญาตรีในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่เรียนวิชาเอกในมหาวิทยาลัยต่างกัน มีทัศนคติต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือพระสงฆ์ที่เรียนวิชาเอกสังคมวิทยา มีทัศนคติเห็นด้วยกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมสูงกว่าพระสงฆ์ที่เรียนวิชาเอกภาษาอังกฤษ วิชาเอกศาสนาปรัชญา วิชาเอกบาลี-สันสกฤต และมีแนวโน้มว่าปัจจัยอื่น ๆ เช่น พรรษา สถาบันการศึกษา จำนวนครั้งในการติดตามสื่อโทรทัศน์จะส่งผลให้พระสงฆ์มีทัศนคติต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมบางด้านแตกต่างกันด้วย^{๗๘}

สรุปได้ว่างานที่เกี่ยวกับ บทบาทของพระสังฆาธิการคาดหวังได้ว่า ผู้ใดก็ตามที่เขา มีสถานภาพใด สถานภาพหนึ่ง ก็ย่อมถูกคาดหวังว่า ควรมีพฤติกรรมตามที่สถานภาพกำหนดในตัวของเขาเองและบุคคลอื่น ๆ ข้าราชการมีหน้าที่ให้ความสะดวกและบริการแก่ประชาชนโดยเต็มใจและเต็มที่หรือตัวอย่างที่จะศึกษา คือพระสงฆ์ซึ่งดำรงสถานภาพเป็นพระสังฆาธิการ หรือพระภิกษุสงฆ์เองก็ต้องมีสามัญสำนึก และคาดหวังต่อบทบาทจริงของตนเอง ขณะเดียวกันบุคคลอื่น ๆ เช่นประชาชนทั่ว ๆ ไป ข้าราชการ ฯลฯ ก็ย่อมคาดหวังที่จะให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามบทบาทหรือหน้าที่ของท่านด้วย

พระธรรมญาณมุนี กล่าวว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ โดยมีหลักการปกครองคือมุ่งความสงบเรียบร้อย มุ่งความเจริญอกงาม และมุ่งความสามัคคีปรองดอง ซึ่งทั้ง ๓ ประการนี้เป็นเครื่องวัดสมรรถภาพของการปกครอง ในขณะเดียวกัน

^{๗๗} พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์, “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิตินิล)”, *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๗ .

^{๗๘} พระมหากฤษฎา นันทเพชร, “ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม”, *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต*, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๔๐.

ในการปกครองพระสงฆ์ให้ได้ผลดีตามหลักการ ดังกล่าวนั้น^{๗๙}

พระครูมงคลคีลวงค์ และคณะ กล่าวว่า พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ทุกรูป ต้องพัฒนาตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยก่อนเป็นประการแรกประการที่สองจะต้องมีรูปแบบการปกครองในวัดวาอารามให้เรียบร้อยและประการสุดท้ายจะต้องจัดรูปแบบในการศึกษาเล่าเรียน แผนกพระปริยัติธรรมขึ้น เช่น แผนกนักธรรม แผนกบาลี ขึ้นในวัดของตน นอกจากนี้จะต้องอบรมวิปัสสนากรรมฐานให้กับพระภิกษุสามเณร เรียกว่า พัฒนาจิตใจของพระภิกษุสามเณรให้มีความมั่นคง เพื่อพระภิกษุสามเณรจะได้นำหลักการพัฒนาจิตใจนี้ไปสู่เด็กหรือเยาวชนหรือยุวพุทธให้หันเข้ามาศึกษาหาความรู้ด้านพระพุทธศาสนา เรียกว่า จริยธรรม การให้การศึกษาด้านจริยธรรมก็คือการเปิดโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น การเปิดโรงเรียนเด็กเล็ก ที่เรียกว่าเด็กก่อนเกณฑ์ ซึ่งเป็นโครงการของมหาเถรสมาคม ก็เพื่อเป็นการชักจูง เด็กเล็กให้หันเข้ามาฟังพระสงฆ์ พระสงฆ์ก็มีบทบาทช่วยเหลือเด็กเล็กด้วยเมตตาธรรม เด็กเล็กเหล่านี้ ก็คือ ลูกหลาน ชาวบ้านที่ต้องออกไปประกอบอาชีพ เมื่อวัดรับดูแลลูกหลานให้ ความเลื่อมใสศรัทธาต่อวัด ต่อพระพุทธศาสนา ก็บังเกิดขึ้นกับประชาชนจึงเห็นได้ว่า พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส นอกจากจะมีหน้าที่ในการดูแลวัด พัฒนาวัดแล้ว ยังต้องช่วยเหลือและพัฒนาชุมชนพร้อมกันไปด้วย^{๘๐}

สรุปได้ว่างานวิจัย บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน และเมื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดนครสวรรค์ที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษา สายสามัญ การศึกษาทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัดแต่ละขนาดแตกต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนครสวรรค์ไม่แตกต่างกัน

ในบทบาทพระสังฆาธิการทำหน้าที่ในการบริหารงานของกิจการคณะสงฆ์ เสริมสร้างความเลื่อมใสศรัทธาของชาวพุทธและนำคณะสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมการเป็นผู้นำชุมชน ด้วยการกระตุ้นปลูกจิตสำนึก นำเทคนิควิธีการในการเข้าถึงชุมชน การสื่อสารกับชุมชนให้ยั่งยืน

^{๗๙} พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล, "บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่", วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๗.

^{๘๐} พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีวรกุล, "บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่", วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต(การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑.

๒.๙.๓ งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

พระสุบิน กนฺตสีโล (ศรีบุญเรือง) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์ทัศนคติ ของ ชาวพุทธต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชน เป็นผู้ทรงศีล เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของคนในชุมชน จึงมีความเหมาะสมและเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะอบรมประชาชนและพัฒนาด้านวัตถุ พระสงฆ์มีศักยภาพเป็นที่เชื่อถือของคนทั่วไป การเข้ามาช่วยแนะนำแก่ชุมชน ให้มีการดำรงชีพในทางที่ถูกต้อง ไม่ขัดกับหลักธรรมวินัย เป็นโครงการที่สนับสนุนการพัฒนา ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการสร้างความผาสุกให้เกิดขึ้นกับชุมชนและเป็นแหล่งศึกษาให้แก่ชุมชน พระสงฆ์ก็เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนจึงมีความเหมาะสมที่สุด^{๕๑}

พระมหาปัญญา สุขสงค์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี พระพิศาลธรรมพาที (พระอาจารย์พยอม กลฺยาโณ)” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มีบทบาทเกื้อกูลอย่างสำคัญต่อการพัฒนาสังคมทั้ง ๖ ด้านคือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์ การฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและแก้ปัญหามลภาวะ จนเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไปซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาสังคมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม^{๕๒}

พระครูสังฆรักษ์พิศวีร์ ธีรปญฺโญ (ภวภานนท์) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี และเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัดแต่ละขนาดแตกต่างกันในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี จำนวน ๑๘๒ รูป เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดทางเดียวกัน ผลการวิจัยพบว่า ๑. บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวม อยู่ใน

^{๕๑}พระสุบิน กนฺตสีโล (ศรีบุญเรือง), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ทัศนคติของชาวพุทธต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ”, *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๘.

^{๕๒}พระมหาปัญญา สุขสงค์, “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณี : พระพิศาลธรรมพาที (พระอาจารย์พยอม กลฺยาโณ)”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก), ๒๕๔๑.

ระดับมาก ได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม, ด้านการศาสนศึกษา, ด้านการศึกษาสงเคราะห์, ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน ๒. การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัดแต่ละขนาดแตกต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน^{๘๓}

กฤษดา มมตะขบ ได้ศึกษาทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ พบว่า โครงสร้างอำนาจการปกครองวัดในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นไปตามพระราชบัญญัติ พ.ศ. ๒๕๐๕ นั่นคือ เจ้าอาวาสเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดและปัจจัยต่าง ๆ คือ ที่ตั้งของวัด นิิกาย สมณศักดิ์ ตำแหน่งทางการบริหาร การศึกษาและอายุพรรษากำหนดทัศนคติของพระสงฆ์ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดต่างกัน^{๘๔}

พระวุฒิกิรณ วุฑฒิกิรณ ได้ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรม ของพระราชวรมนู (ประยูร ธมฺมจิตโต) จากการศึกษาพบว่า เนื้อหาพุทธธรรมของพระราชวรมนูมีจุดเด่นคือ มีเนื้อเรื่องบรรยายธรรมเป็นลำดับขั้น เป็นขั้นตอน แต่ละประเด็นจะมีความรู้ใหม่ๆ ให้ขบคิดอยู่เสมอ โดยใช้ภาษาเรียบง่าย ฟังเข้าใจง่าย อธิบายพุทธธรรมได้ลุ่มลึก ชัดเจน โดยสามารถสรุปประเภทเนื้อหาของพุทธธรรมที่ท่านนำเสนอได้ ๔ ประเภท ดังนี้คือ

๑. เนื้อหาประเภทพัฒนาจิตใจเพื่อชีวิตที่ดีงาม
๒. เนื้อหาประเภทบูรณาการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
๓. เนื้อหาประเภทพระธรรมเทศนา
๔. เนื้อหาประเภทวิชาการ^{๘๕}

พระมหาบุญเลิศ ธมฺมทสฺสี ได้ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชวิทยาคม (หลวงพ่อดุณฺ ปรีสุทฺโธ) พบว่า วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันของหลวงพ่อดุณฺ

^{๘๓} พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญฺโญ(ภวกานันท์), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

^{๘๔} กฤษดา มมตะขบ, “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

^{๘๕} พระวุฒิกิรณ วุฑฒิกิรณ, ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมนู, ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

คุณ หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ท่านใช้ในการเผยแผ่หรือประกาศ และวิธีการเผยแผ่ที่ท่านใช้บ่อยที่สุด คือการสนทนาธรรมและการตอบคำถาม ถือว่าเป็นวิธีการที่ท่านใช้สื่อถึงผู้ฟังง่ายที่สุด ไม่ต้องมีพิธีรีตองมากมาย ตลอดถึงการใช้บุคลิกลักษณะคือท่านนั่ง การพูดภาษาพื้นบ้านและการสร้างอารมณ์ขันให้แก่ผู้ฟังอยู่เสมอ ความสัมฤทธิ์ผลในการเผยแผ่ที่มีคนทุกชนชั้นตั้งแต่กษัตริย์ คนรวย คนจนต่างพากันเข้าไปกราบนมัสการ^{๘๖}

พระมหาสัจญา ปญญาวิจิตโต ได้ศึกษารูปแบบและแนวทาง การเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์ กัญจนโก, “หลวงตาแพรเยื่อไม้”) พบว่า รูปแบบและแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์ กัญจนโก, “หลวงตาแพรเยื่อไม้” ทั้ง ๓ ประเภทคือ ๑. การเทศนา (เทศน์มหาชาติ และเทศน์ธรรมวัตร) ๒. การปาฐกถา บรรยายธรรม อภิปราย สนทนา และโต้วาที ๓. เขียนหนังสือ บทความ วารสารเรื่องสั้น ต่างๆ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวมีวิธีการนำเสนอ ๔ วิธี คือ ๑. การนำเสนอโดยตรง ๒. การนำเสนอโดยเปรียบเทียบ ๓. การนำเสนอโดยใช้เชื่อมโยง ๔. การนำเสนอโดยใช้ตัวอย่าง และจากการศึกษาแนวทางการใช้สำนวนภาษาของท่าน ซึ่งปรากฏอยู่ในรูปแบบดังกล่าวมานั้น ผู้วิจัยพบว่า มีลักษณะเด่น ๓ ประการ คือ

๑. การใช้ถ้อยคำ มีการใช้คำง่ายและการใช้คำเชิงสัพยอก
๒. การใช้ภาพพจน์ มีการใช้ภาพพจน์อุปมา ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน และภาพพจน์การเรียงเสียงธรรมชาติ
๓. การใช้สำนวนพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต คำพังเพย คำคม คำกลอน และแหล่งมาประกอบ^{๘๗}

พระธนดล นาคพิพัฒน์ ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผลการวิจัยสรุปว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการ

^{๘๖} พระมหาบุญเลิศ ฐมมทสฺสี, ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชาวิทยาลัย, **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), บทคัดย่อ.

^{๘๗} พระมหาสัจญา ปญญาวิจิตโต, การศึกษารูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), บทคัดย่อ.

คณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ควรมีการปกครองพระภิกษุ สามเณร ให้ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด มีกองทุนส่งเสริมด้านการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ให้พระภิกษุ สามเณร เอาใจใส่ต่อกิจกรรม ด้านพระพุทธศาสนา ให้พระภิกษุสามเณร ดำเนินกิจกรรมบางอย่างภายในวัดอย่างมีระเบียบ^{๔๔}

สรุปว่า แนวความคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ พระสังฆาธิการ คือ พระภิกษุผู้มีอายุพรรษาและเป็นผู้มีความสามารถในการบริหารอันเป็นความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆจนได้รับการยอมรับเชื่อถือจากคณะสงฆ์และอุบาสกอุบาสิกาทั่วไป ให้เป็นผู้รับผิดชอบงานคณะสงฆ์ใน ๖ ด้านและด้านต่างๆ อันเหมาะสมต่อความรู้ความสามารถของพระภิกษุสงฆ์รูปนั้นๆ โดยมีการพิจารณากลับกรองด้วยระบบแห่งพระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคมซึ่งถือได้ว่าเป็นการกลับกรองที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุม ซึ่งเป็นการพิจารณาอันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในวงการคณะสงฆ์

๒.๑๐ กรอบแนวคิดการวิจัย

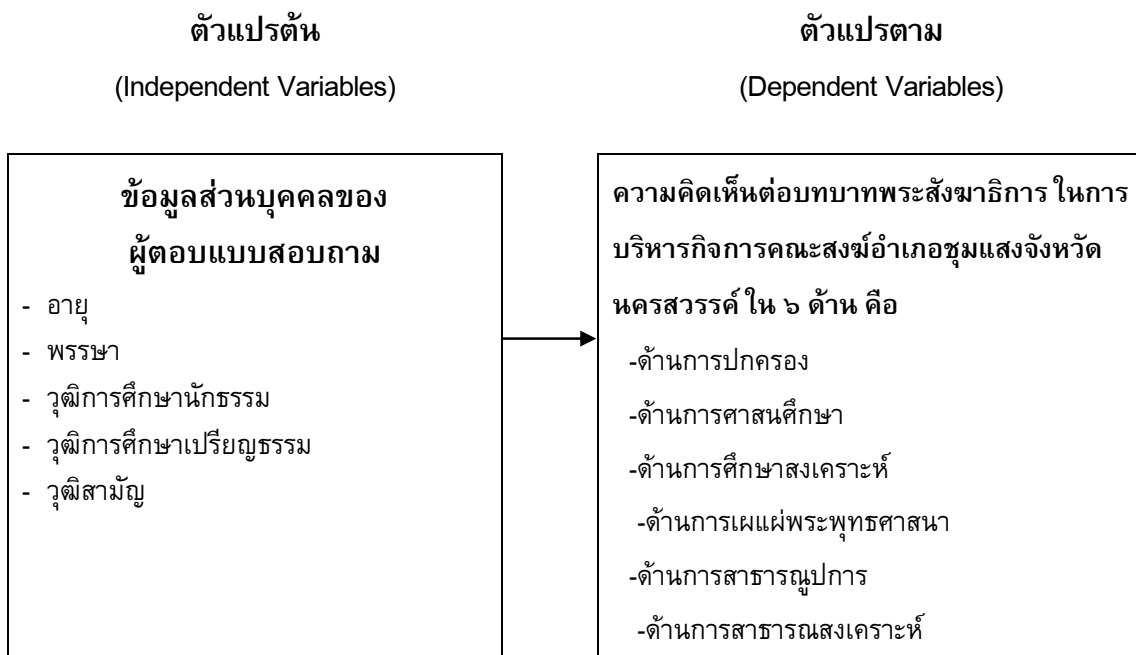
กรอบแนวคิดของผู้วิจัยจะได้เสนอในรูปแบบภาพ เป็นการเสนอกกรอบแนวความคิดในเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

โดยอาศัยกรอบแนวความคิดในการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม วุฒิการศึกษาสามัญ

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ใน ๖ ด้าน ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

^{๔๔} พระชนดล นาคพิพัฒน์, การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์, วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

แผนภูมิที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์” การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ ขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์” เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

๓.๒ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ทั้งหมดจำนวน ๕๕๐ รูป^{๑๑๖}

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระภิกษุ/สามเณร ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบอย่างง่าย Simple Random Sampling และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดย

^{๑๑๖}สำนักงานเจ้าคณะอำเภอชุมแสง, วัดเกยไชยเหนือ ตำบลเกยไชย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์, ๒๕๕๒.

การเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เครซี่ R.V. Crecy และ มอร์แกน D.W. Morgan ^{๑๑๗} โดย
ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๕๘ รูป

๓.๓ ขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม เรื่องบทบาทของพระ
สังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์ โดยแบ่ง
แบบสอบถามออกเป็น ๒ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบ
แบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ อายุ จำนวนพรรษา วุฒิทางการศึกษาสาย
สามัญ วุฒิทางการศึกษาทางธรรม วุฒิทางการศึกษาทางเปรียญธรรม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์ โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า
(Rating Scale) ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้
คะแนนดังนี้

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอปัญหา
อุปสรรคและข้อเสนอแนะการวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis)

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑ – ๕.๐๐ หมายความว่า บทบาทการปฏิบัติงานระดับ มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑ – ๔.๕๐ หมายความว่า บทบาทการปฏิบัติงานระดับ มาก

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑ – ๓.๕๐ หมายความว่า บทบาทการปฏิบัติงานระดับ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑ – ๒.๕๐ หมายความว่า บทบาทการปฏิบัติงานระดับ น้อย

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๕๐ หมายความว่า บทบาทการปฏิบัติงานระดับ น้อยที่สุด

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้าง

๑) ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ

๓) ทำร่างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และแนวทางที่ได้ศึกษาจาก
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๔) นำแบบสอบถามไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องตาม
เนื้อหา (Content Validity)

๕) นำแบบสอบถามกลับมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องตามที่อาจารย์ที่ปรึกษา ให้
คำแนะนำ

^{๑๑๗} ธานีรินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐,
(กรุงเทพมหานคร : บิสิเนสฮอนอร์แอนด์ดี, ๒๕๕๒), หน้า ๔๘ – ๔๙.

๖) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ๕ ท่าน ตรวจสอบโดยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาและครอบคลุม

๗) หาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มใกล้เคียงตัวอย่างจำนวน ๓๐ รูป เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๖๖๓

๘) จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แล้วนำแบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูล กับประชากรที่ใช้ในการวิจัยต่อไป

๙) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม Questionnaire ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

๓.๓.๑ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือ ที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๑. พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา	อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. ผศ. อานนท์ เมธีวรฉัตร	หัวหน้าสาขาวิชาพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์
๓. นายศศิกิจจ์ อ่ำจ้อย	อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์
๔. นายกิตติพัฒน์ รัศมี	อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์
๕. นายวัฒน์ กัลป์ยาวัฒน์กุล	อาจารย์ประจำสาขาวิชาพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์

ทั้งนี้เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถามแบบสัมภาษณ์ ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)^{๑๑๘} ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๕ ถึง ๑.๐ มีบางข้อที่ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า ๐.๕ จึงปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำจนได้ค่า IOC สูงกว่า ๐.๕ ขึ้นไปทุกข้อ

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อกราบเรียนเจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์และเจ้าคณะอำเภอทุกอำเภอ เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในเขตการปกครองคณะสงฆ์สังกัดมหานิกายในอำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์

๒) ขอความร่วมมือจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย เพื่อตอบแบบสอบถาม

๓) เมื่อได้แบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ จัดระเบียบข้อมูล

๔) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

๑. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากรที่ใช้ในการวิจัย โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Describe Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๓. ทดสอบสมมติฐาน การเปรียบเทียบความคิดเห็นโดยใช้สถิติตามลักษณะ

^{๑๑๘} สุวรีย์ ศิริโกการภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, หน้า ๒๔๓ - ๒๔๔.

ของตัวแปร คือ การทดสอบที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองตัว และการทดสอบเอฟโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test / One- way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามตัวขึ้นไป และเมื่อพบว่ามีความแตกต่างจริงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๕๘ รูป มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น ๔ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์

๔.๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๔ ข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์สถานภาพส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพ อายุ จำนวนพรรษาวุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม ตำแหน่ง ประเภทของการมาใช้บริการ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

(n = ๑๕๘)			
ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน(คน)	ร้อยละ
๑. อายุ	ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๔๕	๑๓.๖๐
	๒๑ – ๓๐ ปี	๙๘	๒๙.๖๐
	๓๑ – ๔๐ ปี	๑๓๕	๔๐.๘๐
	๔๑ – ๕๐ ปี	๕๓	๑๖.๐๐
	๕๑ – ๖๐ ปี	๘	๔.๙๐
	๖๐ ปีขึ้นไป	๒๘	๑๗.๓๐
๒. จำนวนพรรษา	ต่ำกว่า ๑๐ พรรษา	๙๓	๕๙.๔๑
	๑๑ พรรษาขึ้นไป	๖๕	๔๒.๕๙
๓. วุฒิกาศึกษาสามัญ	ประถม-มัธยม	๑๕๓	๙๔.๔๔
	ปริญญาตรีขึ้นไป	๕	๕.๕๖
๔. วุฒิการศึกษาทาง ธรรม	นักธรรมตรี	๓๐	๑๘.๕๐
	นักธรรมโท	๖๑	๓๙.๘๗
	นักธรรมเอก	๖๗	๔๒.๖๐
๕. ตำแหน่ง	เจ้าคณะตำบล	๔	๒.๕๐
	เจ้าอาวาส	๓๒	๑๙.๘๐
	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๘	๕.๐๖
	พระลูกวัด	๑๑๓	๗๑.๕๖

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ ๓๑ – ๔๐ ปี จำนวน ๑๓๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๘๐ มีจำนวนพรรษาต่ำกว่า ๑๐ จำนวน ๙๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๔๑ มีวุฒิกาศึกษาสามัญระดับประถม-มัธยม จำนวน ๑๕๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๔.๔๔ มีวุฒิการศึกษาทางธรรมเป็นนักธรรมเอก จำนวน ๖๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๖๐ มีตำแหน่ง พระลูกวัด ๑๑๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๕๖

๔.๒ ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

ผลการวิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ มี ๖ ด้าน ดังนี้ ๑.การปกครอง ๒.การศาสนศึกษา ๓.การศึกษาสงเคราะห์ ๔.การเผยแผ่ศาสนา ๕.การสาธารณูปการ ๖.การสาธารณสงเคราะห์ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒ – ๔.๖

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสงจังหวัด นครสวรรค์ โดยภาพรวม

ที่	บทบาทของพระสังฆาธิการ	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๑	ด้านการปกครอง	๔.๒๒	.๕๐๕	มาก
๒	ด้านการศาสนศึกษา	๔.๑๓	.๘๑๑	มาก
๓	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๓.๘๐	๑.๑๕๔	มาก
๔	ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๓.๙๙	.๘๙๖	มาก
๕	ด้านการสาธารณูปการ	๔.๒๗	.๕๕๐	มาก
๖	ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๔.๑๔	.๗๗๐	มาก
รวม		๔.๐๙	.๗๐๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์ อำเภอลำปาง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการปกครอง

ข้อ	ด้านการปกครอง	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๑	การควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรในการปกครองให้สงบเรียบร้อย	๔.๕๑	.๕๙๒	มากที่สุด
๒	การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย	๓.๙๑	.๖๗๒	มาก
๓	การออกกฎระเบียบข้อบังคับในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ	๔.๑๖	.๖๒๐	มาก
๔	การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติความขัดแย้ง หรือลงนิคหกรรม	๔.๑๔	.๗๘๔	มาก
๕	การออกกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆแก่พุทธศาสนิกชนเช่น การห้ามเล่นการพนัน ห้ามดื่มสุรกายบริเวณในวัด	๔.๔๑	.๕๔๑	มาก
๖	การบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับ-รายจ่ายให้เป็นไปด้วยดี	๔.๒๑	.๗๕๑	มาก
รวม		๔.๒๒	.๕๐๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอลำปาง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการปกครอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ และข้อ ๑.การควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรในการปกครองให้สงบเรียบร้อย ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการศึกษา

ข้อ	ด้านการศึกษา	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๑	การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมสำหรับบาลีและหรือนักธรรมขึ้นภายในวัด	๔.๒๓	.๗๒๗	มาก
๒	การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนนักธรรมบาลีแก่พระภิกษุสามเณรอย่างทั่วถึง	๔.๒๓	.๖๙๒	มาก
๓	การสรรหาและพัฒนาครูสอนนักธรรมและบาลี	๓.๙๑	๑.๒๘๐	มาก
๔	การจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบธรรมสอบบาลี	๓.๙๖	๑.๒๖๕	มาก
๕	การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษาแก่ประชาชนและนักเรียนโดยทั่วไป	๔.๓๘	.๖๙๗	มาก
๖	ยกย่องเชิดชูเกียรติผู้สอนพระปริยัติธรรมเปรียญธรรมประโยคต่างๆและครูพระสอนศีลธรรมให้มีขวัญและกำลังใจ	๔.๐๖	๑.๐๗๐	มาก
รวม		๔.๑๓	.๘๑๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ข้อ	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๑	มอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่เรียนดี	๓.๘๙	๐.๗๔	มาก
๒	มีการสนับสนุนหรือจัดครูพระไปสอนวิชา พระพุทธศาสนาในสถานการศึกษาต่าง ๆ ตลอดจน สนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ	๓.๘๓	๐.๗๕	มาก
๓	การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	๓.๘๒	๐.๗๖	มาก
๔	การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์	๓.๘๕	๐.๗๘	มาก
๕	มีส่วนในการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคาร เรียน ห้องเรียน หรือห้องจริยศึกษา	๓.๘๒	๐.๗๖	มาก
๖	การจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์ เด็กและเยาวชน	๓.๘๘	๐.๗๐	มาก
รวม		๓.๘๐	๑.๑๕๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ข้อ	ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๑	การจัดตั้งให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์	๓.๘๘	๐.๗๗	มาก
๒	การเทศนาสั่งสอนแก่ประชาชนโดยทั่วไปให้ตั้งอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นประจำ	๓.๙๕	๐.๗๖	มาก
๓	การจัดหาหนังสือไหว้พระสวดมนต์เพื่อผู้รักาศิลปวัฒนธรรมไว้เพียงพอ	๓.๘๘	๐.๗๗	มาก
๔	จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัดและมีพระอาจารย์สอนการปฏิบัติธรรม	๓.๙๑	๐.๗๗	มาก
๕	ฝึกอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้และวิธีการเผยแผ่ธรรมะ	๓.๘๙	๐.๗๔	มาก
๖	การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชน	๓.๙๒	๐.๗๔	มาก
รวม		๓.๙๙	.๘๙๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าพระภิกษุสามเณร มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสาธารณูปการ

ข้อ	ด้านการสาธารณูปการ	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๑	การควบคุมดูแลการก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์	๓.๘๘	๐.๗๗	มาก
๒	การควบคุมดูแลและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด	๓.๘๕	๐.๗๖	มาก
๓	การจัดทำแผนพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับฝ่ายพุทธจักรและอาณาจักร	๓.๘๘	๐.๗๗	มาก
๔	การแต่งตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อจัดการด้านสาธารณูปการ	๓.๘๑	๐.๗๗	มาก
๕	การจัดการระบบสาธารณูปโภคภายในวัดเช่น น้ำประปา ไฟฟ้า ให้เรียบร้อย	๓.๘๙	๐.๗๔	มาก
๖	การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎหมายและพระธรรมวินัย	๓.๘๒	๐.๗๔	มาก
รวม		๔.๒๗	.๕๕๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสาธารณูปการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ข้อ	ด้านการสาธารณสงเคราะห์	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	การแปลผล
๑	จัดทำถนนภายในวัดให้สะดวกแก่การสัญจรไปมา	๓.๙๙	๑.๐๑๕	มาก
๒	การให้การสนับสนุนเงินทุนหรือร่วมกับองค์กรปกครองส่วนตำบลในการดำเนินการสร้างถนน ประปาหมู่บ้าน ชุมชน	๔.๒๘	.๘๐๖	มาก
๓	การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของชุมชนที่เป็นไป เพื่อสาธารณประโยชน์	๔.๒๓	.๖๕๕	มาก
๔	มีการช่วยเหลือขั้นพื้นฐานแก่ผู้ประสบภัย ธรรมชาติ เช่น อุทกภัย อัคคีภัย ธรณีพิบัติภัย เป็นต้น	๔.๐๑	๑.๐๒๗	มาก
๕	มีการสงเคราะห์ปัจจัย ๔ แก่คนชราและเด็กที่ถูก ทอดทิ้ง เป็นต้น	๔.๑๔	.๘๗๔	มาก
๖	การจัดหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัด อบรมประชาชน	๔.๑๙	.๗๔๑	มาก
รวม		๔.๑๔	.๗๗๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔.๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสังฆาธิการต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล การทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การจำแนกตามอายุ, จำนวนพรรษา, วุฒิการศึกษาสามัญ, วุฒิการศึกษาทางธรรม และตำแหน่ง ตามสมมติฐานที่ ๑ - ๕ ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระภิกษุที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน
ตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามอายุ

บทบาทของพระสังฆาธิการ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ด้านการปกครอง	ระหว่างกลุ่ม	๖.๒๗๘	๕	๑.๒๕๖	๕.๖๔๑**	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๔.๗๒๒	๑๕๖	.๒๒๓		
	รวม	๔๑.๐๐๐	๑๖๑			
ด้านการศาสนศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	๒๑.๘๔๓	๕	๔.๓๖๙	๘.๑๐๔**	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๘๔.๑๐๑	๑๕๖	.๕๓๙		
	รวม	๑๐๕.๙๔๔	๑๖๑			
ด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระหว่างกลุ่ม	๓๕.๔๐๓	๕	๗.๐๘๑	๖.๑๗๐**	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๑๗๙.๐๓๒	๑๕๖	๑.๑๔๘		
	รวม	๒๑๔.๔๓๖	๑๖๑			
ด้านการเผยแผ่	ระหว่างกลุ่ม	๑๗.๓๑๐	๕	๓.๕๖๒	๔.๘๑๙**	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๑๑๒.๐๗๒	๑๕๖	.๗๑๘		
	รวม	๑๒๙.๓๘๒	๑๖๑			
ด้านการศึกษาสาธารณูปการ	ระหว่างกลุ่ม	๖.๒๑๕	๕	๑.๒๔๓	๔.๕๗๒**	.๐๐๑
	ภายในกลุ่ม	๔๒.๔๑๖	๑๕๖	.๒๗๒		
	รวม	๔๘.๖๓๑	๑๖๑			
ด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระหว่างกลุ่ม	๑๓.๐๑๖	๕	๒.๖๐๓	๔.๙๓๒**	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๘๒.๓๓๒	๑๕๖	.๕๒๘		
	รวม	๙๕.๓๔๘	๑๖๑			
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	๑๒.๗๑๙	๕	๒.๕๔๔	๕.๘๓๒**	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๖๘.๐๔๓	๑๕๖	.๔๓๖		
	รวม	๘๐.๗๖๒	๑๖๑			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าพระภิกษุสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ทุกด้าน

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ โดยภาพรวมและด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์จำแนกตามอายุ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๙ - ๔.๑๕

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ

อายุ	\bar{X}	อายุ					
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๐ ปีขึ้นไป
		๕.๐๐	๓.๙๕	๔.๔๖	๓.๖๐	๔.๔๓	๓.๙๗
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๕.๐๐	-	๑.๐๕*	.๕๔	๑.๔๐*	.๕๗	๑.๐๓*
๒๑-๓๐ ปี	๓.๙๕	-	-	-.๕๑*	.๓๕	-.๔๘	-.๐๒
๓๑-๔๐ ปี	๔.๔๖	-	-	-	.๘๕*	.๐๒	.๔๘*
๔๑-๕๐ ปี	๓.๖๐	-	-	-	-	-.๘๓*	-.๓๗
๕๑-๖๐ ปี	๔.๔๓	-	-	-	-	-	.๔๖
๖๐ ปีขึ้นไป	๓.๙๗	-	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมมากกว่า อายุ ๒๑-๓๐ ปี, ๔๑-๕๐ ปี และ ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๒๑-๓๐ ปี มีความคิดเห็นน้อยกว่า อายุ ๓๑-๔๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นมากกว่า อายุ ๔๑-๕๐ ปี และ ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีความคิดเห็นน้อยกว่า อายุ ๕๑-๖๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการปกครอง จำแนกตามอายุ

อายุ	\bar{X}	อายุ					
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๐ ปีขึ้นไป
		๕.๐๐	๔.๑๘	๔.๔๖	๓.๙๔	๔.๔๒	๔.๐๐
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๕.๐๐	-	.๘๒*	.๕๔	๑.๐๖*	.๕๘	๑.๐๐*
๒๑-๓๐ ปี	๔.๑๘	-	-	-.๒๘*	.๒๓	-.๒๔	.๑๘
๓๑-๔๐ ปี	๔.๔๖	-	-	-	.๕๑*	.๐๔	.๔๖*
๔๑-๕๐ ปี	๓.๙๔	-	-	-	-	-.๔๗*	-.๐๖
๕๑-๖๐ ปี	๔.๔๒	-	-	-	-	-	.๔๒*
๖๐ ปีขึ้นไป	๔.๐๐	-	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมมากกว่า อายุ ๒๑-๓๐ ปี, ๔๑-๕๐ ปี และ ๖๐ ปีขึ้นไป และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๒๑-๓๐ ปี มีความคิดเห็นน้อยกว่า อายุ ๓๑-๔๐ ปี และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี มีความคิดเห็นมากกว่าอายุ ๔๑-๕๐ ปี และ ๖๐ ปีขึ้นไป และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีความคิดเห็นน้อยกว่าอายุ ๕๑-๖๐ ปี และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๕๑-๖๐ ปี มีความคิดเห็นมากกว่า อายุ ๖๐ ปีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ ด้านการศาสนศึกษา จำแนกตามอายุ

อายุ	\bar{X}	อายุ					
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๐ ปีขึ้นไป
		๕.๐๐	๓.๙๖	๔.๖๒	๓.๓๓	๔.๔๒	๔.๐๕
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๕.๐๐	-	๑.๐๔*	.๓๘	๑.๖๗*	.๕๘	.๙๕
๒๑-๓๐ ปี	๓.๙๖	-	-	-.๖๖*	.๖๒*	-.๔๖	-.๐๙
๓๑-๔๐ ปี	๔.๖๒	-	-	-	๑.๒๘*	.๒๐	.๕๗*
๔๑-๕๐ ปี	๓.๓๓	-	-	-	-	-๑.๐๘*	-.๗๑*
๕๑-๖๐ ปี	๔.๔๒	-	-	-	-	-	.๓๗
๖๐ ปีขึ้นไป	๔.๐๕	-	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ มากกว่า อายุ ๒๑-๓๐ ปี, ๔๑-๕๐ปี และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๒๑-๓๐ ปี มีความคิดเห็นน้อยกว่า อายุ ๓๑-๔๐ ปี และมากกว่าอายุ ๔๑-๕๐ปี และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปีมีความคิดเห็นมากกว่า ๔๑-๕๐ปี และ ๖๐ ปีขึ้นไป และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีความคิดเห็นน้อยกว่า อายุ ๕๑-๖๐ปี และ ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ ด้านศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามอายุ

อายุ	\bar{X}	อายุ					
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๐ ปีขึ้นไป
		๕.๐๐	๓.๓๖	๔.๓๔	๓.๔๔	๔.๕๐	๔.๐๐
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๕.๐๐	-	๑.๖๔ *	.๖๖	๑.๕๖	.๕๐	๑.๐๐
๒๑-๓๐ ปี	๓.๓๖	-	-	-.๙๘ *	-.๐๙	-๑.๑๔*	-.๖๔*
๓๑-๔๐ ปี	๔.๓๔	-	-	-	.๙๐*	-.๑๖	.๓๔
๔๑-๕๐ ปี	๓.๔๔	-	-	-	-	-๑.๐๖*	-.๕๖
๕๑-๖๐ ปี	๔.๕๐	-	-	-	-	-	.๕๐
๖๐ ปีขึ้นไป	๔.๐๐	-	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ มากกว่า อายุ ๒๑-๓๐ ปี และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๒๑-๓๐ ปี มีความคิดเห็นน้อยกว่า อายุ ๓๑-๔๐ ปี, ๕๑-๖๐ปีและ ๖๐ปีขึ้นไป และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปีมีความคิดเห็นมากกว่า ๔๑-๕๐ปี และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีความคิดเห็นน้อยกว่า อายุ ๕๑-๖๐ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ ด้านการเผยแผ่ จำแนกตามอายุ

อายุ	\bar{X}	อายุ					
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๐ ปีขึ้นไป
		๕.๐๐	๓.๗๘	๔.๔๒	๓.๕๐	๔.๔๒	๓.๙๓
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๕.๐๐	-	๑.๒๒ *	.๕๘	๑.๕๐ *	.๕๘	๑.๐๗
๒๑-๓๐ ปี	๓.๗๘	-	-	-.๖๔ *	.๒๘	-.๖๔ *	-.๑๕
๓๑-๔๐ ปี	๔.๔๒	-	-	-	.๙๒ *	.๐๑	.๔๙ *
๔๑-๕๐ ปี	๓.๕๐	-	-	-	-	-.๙๒ *	-.๔๓
๕๑-๖๐ ปี	๔.๔๒	-	-	-	-	-	.๔๙
๖๐ ปีขึ้นไป	๓.๙๓	-	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ มากกว่า อายุ ๒๑-๓๐ ปีและ ๔๑-๕๐ปี และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๒๑-๓๐ ปี มีความคิดเห็นน้อยกว่า อายุ ๓๑-๔๐ ปี, ๕๑-๖๐ปี และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปีมีความคิดเห็นมากกว่า ๔๑-๕๐ปี และ ๖๐ปีขึ้นไป และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีความคิดเห็นน้อยกว่า อายุ ๕๑-๖๐ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ ด้านสาธารณูปการ จำแนกตามอายุ

อายุ	\bar{X}	อายุ					
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๐ ปีขึ้นไป
		๕.๐๐	๔.๒๙	๔.๔๕	๓.๘๓	๔.๔๒	๔.๐๕
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๕.๐๐	-	.๗๑	.๕๕	๑.๑๗ *	.๕๘	.๙๕ *
๒๑-๓๐ ปี	๔.๒๙	-	-	-.๑๖	.๔๕ *	-.๑๓	.๒๔ *
๓๑-๔๐ ปี	๔.๔๕	-	-	-	.๖๑ *	.๐๓	.๔๐ *
๔๑-๕๐ ปี	๓.๘๓	-	-	-	-	-.๕๘ *	-.๒๑
๕๑-๖๐ ปี	๔.๔๒	-	-	-	-	-	.๓๗
๖๐ ปีขึ้นไป	๔.๐๕	-	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ มากกว่า อายุ ๔๑-๕๐ปีและ ๖๐ ปีขึ้นไป และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๒๑-๓๐ ปี มีความคิดเห็นมากกว่า อายุ ๔๑-๕๐ ปีและ ๖๐ปี ขึ้นไป และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปีมีความคิดเห็นมากกว่า ๔๑-๕๐ปี และ ๖๐ปีขึ้นไป และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีความคิดเห็นน้อยกว่า อายุ ๕๑-๖๐ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามอายุ

อายุ	\bar{X}	อายุ					
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๐ ปีขึ้นไป
		๕.๐๐	๔.๑๔	๔.๔๔	๓.๕๖	๔.๔๒	๓.๘๑
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๕.๐๐	-	.๘๖	.๕๖	๑.๔๔ *	.๕๘	๑.๑๙ *
๒๑-๓๐ ปี	๔.๑๔	-	-	-.๓๑ *	.๕๘ *	-.๒๘	.๓๓ *
๓๑-๔๐ ปี	๔.๔๔	-	-	-	.๘๙ *	.๐๓	.๖๓ *
๔๑-๕๐ ปี	๓.๕๖	-	-	-	-	-.๘๖ *	-.๒๕
๕๑-๖๐ ปี	๔.๔๒	-	-	-	-	-	.๖๑ *
๖๐ ปีขึ้นไป	๓.๘๑	-	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ต่ำกว่า ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ มากกว่า อายุ ๔๑-๕๐ปีและ ๖๐ ปีขึ้นไป และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๒๑-๓๐ ปี มีความคิดเห็นน้อยกว่า อายุ ๓๑-๔๐ ปีและมากกว่าอายุ ๔๑-๕๐ปี และ ๖๐ปี ขึ้นไป และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปีมีความคิดเห็นมากกว่า ๔๑-๕๐ปี และ ๖๐ปีขึ้นไป และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี มีความคิดเห็นน้อยกว่า อายุ ๕๑-๖๐ปี และพระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๕๑-๖๐ ปี มีความคิดเห็นมากกว่า อายุ ๖๐ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๒ พระภิกษุที่มีจำนวนพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๖ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามจำนวนพรรษา

บทบาทของพระสังฆาธิการ	พรรษา	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ด้านการปกครอง	ต่ำกว่า ๑๐ พรรษา	๙๓	๔.๑๗	.๔๘๘	-๑.๕๒๘	.๒๒๕
	๑๑ พรรษาขึ้นไป	๖๙	๔.๒๙	.๕๒๒		
ด้านการศาสนศึกษา	ต่ำกว่า ๑๐ พรรษา	๙๓	๔.๐๘	.๘๙๙	-๑.๙๒๙**	.๐๑๗
	๑๑ พรรษาขึ้นไป	๖๙	๔.๒๐	.๖๗๖		
ด้านการศึกษาสงเคราะห์	ต่ำกว่า ๑๐ พรรษา	๙๓	๓.๕๘	๑.๓๔๕	-๓.๑๑๕**	.๐๐๐
	๑๑ พรรษาขึ้นไป	๖๙	๔.๑๐	.๗๔๓		
ด้านการเผยแผ่	ต่ำกว่า ๑๐ พรรษา	๙๓	๓.๙๑	๑.๐๑๖	-๑.๕๕๑**	.๐๐๑
	๑๑ พรรษาขึ้นไป	๖๙	๔.๑๑	.๖๙๔		
ด้านการสาธารณูปการ	ต่ำกว่า ๑๐ พรรษา	๙๓	๔.๒๗	.๕๒๒	.๑๓๒	.๗๕๗
	๑๑ พรรษาขึ้นไป	๖๙	๔.๒๖	.๕๘๙		
ด้านการสาธารณสงเคราะห์	ต่ำกว่า ๑๐ พรรษา	๙๓	๔.๑๖	.๗๘๙	.๓๖๐*	.๐๖๖
	๑๑ พรรษาขึ้นไป	๖๙	๔.๑๑	.๗๔๗		
รวมทั้งหมด	ต่ำกว่า ๑๐ พรรษา	๙๓	๔.๐๓	.๗๖๐	-	.๐๐๘
	๑๑ พรรษาขึ้นไป	๖๙	๔.๑๘	.๖๒๗		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า พระภิกษุที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑ ด้านการสาธารณสงเคราะห์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๕ ส่วนด้านการปกครองและด้านการสาธารณูปการไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ พระภิกษุที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่าง

ตารางที่ ๔.๑๗ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

บทบาทของพระสังฆาธิการ	พรรษา	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ด้านการปกครอง	ต่ำกว่า ๑๐ พรรษา	๑๕๓	๔.๒๐	.๕๐๗	-๔.๒๔๙*	.๐๓๘
	๑๑ พรรษาขึ้นไป	๙	๔.๖๑	.๒๖๔		
ด้านการศาสนศึกษา	ต่ำกว่า ๑๐ พรรษา	๑๕๓	๔.๑๐	.๘๒๒	-๖.๖๔๐**	.๐๑๑
	๑๑ พรรษาขึ้นไป	๙	๔.๖๙	.๑๗๖		
ด้านการศึกษาสงเคราะห์	ต่ำกว่า ๑๐ พรรษา	๑๕๓	๓.๗๕	๑.๑๖๕	-๒.๓๔๙	.๐๕๔
	๑๑ พรรษาขึ้นไป	๙	๔.๖๗	.๓๓๓		
ด้านการเผยแผ่	ต่ำกว่า ๑๐ พรรษา	๑๕๓	๓.๙๔	.๘๙๗	-๑๒.๑๓๖**	.๐๐๒
	๑๑ พรรษาขึ้นไป	๙	๔.๘๕	.๐๕๖		
ด้านการสาธารณูปการ	ต่ำกว่า ๑๐ พรรษา	๑๕๓	๔.๒๔	.๕๕๒	-๙.๗๕๙**	.๐๐๐
	๑๑ พรรษาขึ้นไป	๙	๔.๗๖	.๐๘๘		
ด้านการสาธารณสงเคราะห์	ต่ำกว่า ๑๐ พรรษา	๑๕๓	๔.๐๙	.๗๖๗	-๑๒.๑๕๔**	.๐๐๐
	๑๑ พรรษาขึ้นไป	๙	๔.๙๓	.๐๘๘		
รวมทั้งหมด	ต่ำกว่า ๑๐ พรรษา	๑๕๓	๔.๐๕	.๗๑๐	-๑๐.๓๔๕**	.๐๐๒
	๑๑ พรรษาขึ้นไป	๙	๔.๗๕	.๑๐๖		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๕

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า พระภิกษุสามเณรมีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายพบว่า ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑ ด้านการปกครอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๕ ส่วนด้านด้านการศึกษาสงเคราะห์ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ พระภิกษุที่มีการศึกษาทางธรรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๘ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม

บทบาทของพระสังฆาธิการ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ด้านการปกครอง	ระหว่างกลุ่ม	.๘๙๗	๒	.๔๔๙	๑.๗๗๙	.๑๗๒
	ภายในกลุ่ม	๔๐.๑๐๓	๑๕๙	.๒๕๒		
	รวม	๔๑.๐๐๐	๑๖๑			
ด้านการศาสนศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	๑๕.๐๑๓	๒	๗.๕๐๗	๑๓.๑๒๖**	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๙๐.๙๓๑	๑๕๙	.๕๗๒		
	รวม	๑๐๕.๙๔๔	๑๖๑			
ด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระหว่างกลุ่ม	๔๐.๖๐๕	๒	๒๐.๓๐๒	๑๘.๕๗๐**	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๑๗๓.๘๓๑	๑๕๙	๑.๐๘๓		
	รวม	๒๑๔.๔๓๖	๑๖๑			
ด้านการเผยแผ่	ระหว่างกลุ่ม	๑๗.๗๕๒	๒	๘.๘๗๖	๑๒.๖๔๓**	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๑๑๑.๖๓๐	๑๕๙	.๗๐๒		
	รวม	๑๒๙.๓๘๓	๑๖๑			
ด้านการสาธารณูปการ	ระหว่างกลุ่ม	.๒๘๗	๒	.๑๔๔	.๔๗๓	.๖๒๔
	ภายในกลุ่ม	๔๘.๓๔๔	๑๕๙	.๓๐๔		
	รวม	๔๘.๖๓๑	๑๖๑			
ด้านการสาธารณสงเคราะห์	ระหว่างกลุ่ม	๖.๘๒๒	๒	๓.๔๑๑	๖.๑๒๗**	.๐๐๓
	ภายในกลุ่ม	๘๘.๕๒๕	๑๕๙	.๕๕๗		
	รวม	๙๕.๓๔๗	๑๖๑			
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	๗.๔๑๘	๒	๓.๗๐๙	๘.๐๔๐**	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๗๓.๓๔๔	๑๕๙	.๔๖๑		
	รวม	๘๐.๗๖๒	๑๖๑			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตาม

สมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปกครอง และด้านการสาธารณูปการ ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ โดยภาพรวม และด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรมด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๙ – ๔.๒๓

ตารางที่ ๔.๑๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม

การศึกษา	\bar{X}	วุฒิการศึกษาทางธรรม		
		นักธรรมตรี	นักธรรมโท	นักธรรมเอก
		๓.๗๒	๔.๓๒	๔.๐๖
นักธรรมตรี	๓.๗๒	-	-๐.๖๐๕*	-๐.๓๔*
นักธรรมโท	๔.๓๒	-	-	.๒๖*
นักธรรมเอก	๔.๐๖	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิกิจการศึกษาวุฒิมัธยมศึกษาชั้นนักธรรมตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมน้อยกว่า นักธรรมโทและนักธรรมเอก และพระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิกิจการศึกษาวุฒิมัธยมศึกษาชั้นนักธรรมตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมมากกว่า พระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิกิจการศึกษาวุฒิมัธยมศึกษาชั้นนักธรรมเอก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๒๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ ด้านการศาสนศึกษา จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม

การศึกษา	\bar{X}	วุฒิการศึกษาทางธรรม		
		นักธรรมตรี	นักธรรมโท	นักธรรมเอก
		๓.๕๑	๓.๓๖	๔.๑๙
นักธรรมตรี	๓.๕๑	-	-.๘๕*	-.๖๘*
นักธรรมโท	๓.๓๖	-	-	.๑๗
นักธรรมเอก	๔.๑๙	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมชั้นนักธรรมตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ น้อยกว่า นักธรรมโทและนักธรรมเอก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๒๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ ด้านการศึกษาระดับสูง จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม

การศึกษา	\bar{X}	วุฒิการศึกษาทางธรรม		
		นักธรรมตรี	นักธรรมโท	นักธรรมเอก
		๒.๘๒	๔.๒๔	๓.๘๔
นักธรรมตรี	๒.๘๒	-	-.๑.๔๒*	-.๑.๐๑*
นักธรรมโท	๔.๒๔	-	-	.๔๐*
นักธรรมเอก	๓.๘๔	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมชั้นนักธรรมตรี มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ น้อยกว่า นักธรรมโทและนักธรรมเอก และพระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมชั้นนักธรรมโท มีความคิดเห็นมากกว่านักธรรมเอกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ ด้านการเผยแผ่ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม

การศึกษา	\bar{X}	วุฒิการศึกษาทางธรรม		
		นักธรรมตรี	นักธรรมโท	นักธรรมเอก
		๓.๔๔	๓.๓๖	๓.๙๑
นักธรรมตรี	๓.๔๔	-	-.๙๒*	-.๔๗*
นักธรรมโท	๓.๓๖	-	-	-.๔๕*
นักธรรมเอก	๓.๙๑	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมชั้นนักธรรมตรีมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ น้อยกว่า นักธรรมโทและนักธรรมเอก และพระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมชั้นนักธรรมโทมีความคิดเห็นมากกว่านักธรรมเอกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม

การศึกษา	\bar{X}	วุฒิการศึกษาทางธรรม		
		นักธรรมตรี	นักธรรมโท	นักธรรมเอก
		๔.๑๘	๔.๓๗	๓.๙๒
นักธรรมตรี	๔.๑๘	-	-.๒๐	.๒๖
นักธรรมโท	๔.๓๗	-	-	.๔๕*
นักธรรมเอก	๓.๙๒	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๓ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมชั้นนักธรรมโทมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ มากกว่า นักธรรมเอก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๕ พระภิกษุที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๔ การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

บทบาทของพระสังฆาธิการ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ด้านการปกครอง	ระหว่างกลุ่ม	๖.๑๘๓	๓	๒.๐๖๑	๙.๓๕๕	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๔.๘๑๗	๑๕๘	.๒๒๐		
	รวม	๔๑.๐๐๐	๑๖๑			
ด้านการศาสนศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	๕.๘๓๙	๓	๑.๙๔๖	๓.๐๗๒	.๐๒๙
	ภายในกลุ่ม	๑๐๐.๑๐๖	๑๕๘	.๖๓๔		
	รวม	๑๐๕.๙๔๕	๑๖๑			
ด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระหว่างกลุ่ม	๑๖.๙๘๘	๓	๕.๖๖๓	๔.๕๓๑	.๐๐๔
	ภายในกลุ่ม	๑๙๗.๔๔๘	๑๕๘	๑.๒๕๐		
	รวม	๒๑๔.๔๓๖	๑๖๑			
ด้านการเผยแผ่	ระหว่างกลุ่ม	๘.๑๔๖	๓	๒.๗๑๕	๓.๕๓๙	.๐๑๖
	ภายในกลุ่ม	๑๒๑.๒๓๗	๑๕๘	.๗๖๗		
	รวม	๑๒๙.๓๘๓	๑๖๑			
ด้านการสาธารณูปการ	ระหว่างกลุ่ม	๖.๐๖๓	๓	๒.๐๒๑	๗.๕๐๒	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๔๒.๕๖๘	๑๕๘	.๒๖๙		
	รวม	๔๘.๖๓๑	๑๖๑			
ด้านการสาธารณสงเคราะห์	ระหว่างกลุ่ม	๑๒.๕๐๖	๓	๔.๑๖๙	๗.๙๕๑	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๘๒.๘๔๑	๑๕๘	.๕๒๔		
	รวม	๙๕.๓๔๗	๑๖๑			
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	๗.๒๓๕	๓	๒.๔๑๒	๕.๑๘๒	.๐๐๒
	ภายในกลุ่ม	๗๓.๕๒๗	๑๕๘	.๔๖๕		
	รวม	๘๐.๗๖๒	๑๖๑			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๔ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้ง

ไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนด้านการศาสนศึกษา และด้านการเผยแผ่ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ โดยภาพรวม และด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จำแนกตามตำแหน่งด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒๕ – ๔.๓๑

ตารางที่ ๔.๒๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม จำแนกตามตำแหน่ง

ตำแหน่ง	\bar{X}	ตำแหน่ง			
		เจ้าคณะตำบล	เจ้าอาวาส	พช.เจ้าอาวาส	พระลูกวัด
		๓.๕๖	๔.๑๔	๔.๙๔	๔.๐๔
เจ้าคณะตำบล	๓.๕๖	-	-.๕๘	-๑.๓๘ *	-.๔๙
เจ้าอาวาส	๔.๑๔	-	-	-.๘๐ *	.๐๙
พช.เจ้าอาวาส	๔.๙๔	-	-	-	.๙๐*
พระลูกวัด	๔.๐๔	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๕ พบว่า พระภิกษุที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าคณะตำบลมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมน้อยกว่า ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นน้อยกว่าผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุที่มีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นมากกว่าพระลูกวัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๖ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ ด้านการปกครอง จำแนกตามตำแหน่ง

ตำแหน่ง	\bar{X}	ตำแหน่ง			
		เจ้าคณะตำบล	เจ้าอาวาส	พช.เจ้าอาวาส	พระลูกวัด
		๓.๖๗	๔.๑๙	๕.๐๐	๔.๒๐
เจ้าคณะตำบล	๓.๖๗	-	-.๕๒ *	-๑.๓๓*	-.๕๓ *
เจ้าอาวาส	๔.๑๙	-	-	-.๘๑ *	-.๐๑
พช.เจ้าอาวาส	๕.๐๐	-	-	-	.๘๐*
พระลูกวัด	๔.๒๐	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๖ พบว่า พระภิกษุที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าคณะตำบลมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์น้อยกว่า เจ้าอาวาส, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและพระลูกวัด พระภิกษุที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นน้อยกว่าผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุที่มีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นมากกว่าพระลูกวัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๗ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการศาสนศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง

ตำแหน่ง	\bar{X}	ตำแหน่ง			
		เจ้าคณะตำบล	เจ้าอาวาส	ผช.เจ้าอาวาส	พระลูกวัด
		๔.๐๐	๔.๐๖	๔.๙๖	๔.๑๐
เจ้าคณะตำบล	๔.๐๐	-	-.๐๖	-.๙๖	-.๑๐
เจ้าอาวาส	๔.๐๖	-	-	-.๙๐ *	-.๐๓
ผช.เจ้าอาวาส	๔.๙๖	-	-	-	.๙๖ *
พระลูกวัด	๔.๑๐	-	-	-	-

จากตารางที่ ๔.๒๗ พบว่า พระภิกษุที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์น้อยกว่า ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุที่มีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นมากกว่าพระลูกวัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บอบบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามตำแหน่ง

ตำแหน่ง	\bar{X}	ตำแหน่ง			
		เจ้าคณะตำบล	เจ้าอาวาส	ผช.เจ้าอาวาส	พระลูกวัด
		๓.๕๐	๔.๑๗	๔.๘๘	๓.๖๔
เจ้าคณะตำบล	๓.๕๐	-	-๐.๖๗	-๑.๓๘ *	-๐.๑๔
เจ้าอาวาส	๔.๑๗	-	-	-๐.๗๑	.๕๓ *
ผช.เจ้าอาวาส	๔.๘๘	-	-	-	๑.๒๔*
พระลูกวัด	๓.๖๔	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๘ พบว่า พระภิกษุที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าคณะตำบลมีความคิดเห็นต่อบอบบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์น้อยกว่า ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นมากกว่าพระลูกวัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ ด้านการเผยแผ่ จำแนกตามตำแหน่ง

ตำแหน่ง	\bar{X}	ตำแหน่ง			
		เจ้าคณะตำบล	เจ้าอาวาส	ผช.เจ้าอาวาส	พระลูกวัด
		๓.๘๓	๔.๑๓	๔.๘๐	๓.๘๐
เจ้าคณะตำบล	๓.๘๓	-	-.๒๙	-๑.๐๖*	-.๐๗
เจ้าอาวาส	๔.๑๓	-	-	-.๗๗*	.๒๒
ผช.เจ้าอาวาส	๔.๘๐	-	-	-	.๙๙*
พระลูกวัด	๓.๘๐	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๙ พบว่า พระภิกษุที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าคณะตำบลและเจ้าอาวาส มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์น้อยกว่า ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระภิกษุที่มีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นมากกว่าพระลูกวัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๓๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ ด้านการสาธารณูปการ จำแนกตามตำแหน่ง

ตำแหน่ง	\bar{X}	ตำแหน่ง			
		เจ้าคณะตำบล	เจ้าอาวาส	ผช.เจ้าอาวาส	พระลูกวัด
		๓.๕๐	๔.๑๗	๔.๗๒	๔.๒๘
เจ้าคณะตำบล	๓.๕๐	-	-.๖๗*	-๑.๔๒*	-.๗๘*
เจ้าอาวาส	๔.๑๗	-	-	-.๗๕*	-.๑๑
ผช.เจ้าอาวาส	๔.๗๒	-	-	-	.๖๔*
พระลูกวัด	๔.๒๘	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๓๐ พบว่า พระภิกษุที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าคณะตำบลมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ น้อยกว่า เจ้าอาวาส, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระลูกวัด พระภิกษุที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นน้อยกว่าผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุที่มีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นมากกว่าพระลูกวัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๓๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ จำแนกตามตำแหน่ง

ตำแหน่ง	\bar{X}	ตำแหน่ง			
		เจ้าคณะตำบล	เจ้าอาวาส	ผช.เจ้าอาวาส	พระลูกวัด
		๒.๘๓	๔.๑๐	๔.๘๘	๔.๑๔
เจ้าคณะตำบล	๒.๘๓	-	-๑.๒๗*	-๒.๑๕*	-๑.๓๐*
เจ้าอาวาส	๔.๑๐	-	-	-.๘๗*	-.๐๓
ผช.เจ้าอาวาส	๔.๘๘	-	-	-	.๘๔*
พระลูกวัด	๔.๑๔	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๓๑ พบว่า พระภิกษุที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าคณะตำบลมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์น้อยกว่า เจ้าอาวาส, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระลูกวัด พระภิกษุที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นน้อยกว่าผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุที่มีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นมากกว่าพระลูกวัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๓๒ ข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ใน
อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
<p>๑) ปัจจุบันศาสนาอื่นเช่น คริสต์ ฮินดู อิสลาม มีการเผยแผ่ศาสนาทุกรูปแบบ ตรงกันข้ามกับกับศาสนาพุทธ ที่ค่อยๆ เดินไปช้าๆ</p> <p>๒) ปัจจัย งบประมาณ มีไม่มาก จะสร้างหรือทำสิ่งใดจะช้ากว่าศาสนาอื่น</p> <p>๓) ศาสนาพุทธ ถูกสื่อต่างๆ ปิดบัง ธรรมะยังไม่ถึงเยาวชน</p> <p>๔) ขาดการจัดการเรียนการสอนอย่างทั่วถึง ซึ่งส่วนหนึ่งก็เป็นผลจากไม่มีบุคลากรทางการศึกษาทั้งครูสอนและนักเรียน ดังนั้น จึงควรเร่งสร้างบุคลากรทางการศึกษาและส่งเสริมยกย่องให้มีขวัญกำลังใจ โดยเฉพาะ</p> <p>๕) พระสังฆาธิการมีการมอบทุนศึกษาสงเคราะห์เป็นประจำ แต่ขาดการตั้งทุนศึกษาสงเคราะห์ จึงทำให้ขาดความสม่ำเสมอของการมอบทุน เพราะเป็นการมอบทุนตามความสะดวก มีเงินมากก็มอบทุนมาก มีเงินน้อยก็มอบทุนน้อย ถ้าไม่มีก็ไม่มอบทุน</p> <p>๖) การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นประจำ แต่ก็ยังเป็นการเผยแผ่เชิงรับ เพราะจัดภายในวัด แต่ขาดการเผยแผ่เชิงรุก</p> <p>๗) มีการมุ่งเน้นก่อสร้างอาคารและเสนาสนะภายในวัดอย่างมาก แต่ขาดการวางแผนในการก่อสร้างหรือมุ่งเน้นก่อสร้างเสนาสนะที่ใหญ่โตเกินความจำเป็น ทำให้เกิดการใช้ทุนทรัพย์ไปกับการก่อสร้างมากเกินไป จนทำให้ขาดการพัฒนาด้านอื่นๆ</p>	<p>๑) พุทธศาสนาคควรจัดสิ่งตีพิมพ์ เช่น หนังสือธรรมะต่างๆ</p> <p>๒) บทสวดมนต์ มีเกิด มีแก่ มีเจ็บ มีตาย และมีรูปประกอบเป็นต้น จัดส่งไปตามโรงเรียนต่างๆ เพื่อให้ธรรมะเข้าไปในจิตใจของเยาวชน</p> <p>๓) จัดการอบรมค่ายพุทธบุตรโดยรัฐบาลจัดงบประมาณให้เพื่อเอื้อต่อเยาวชน</p> <p>๔) ควรดำเนินการจัดตั้งสำนักศาสนศึกษาประจำอำเภอในทุกอำเภออย่างเป็นรูปธรรม</p> <p>๕) ควรส่งเสริมให้มีการตั้งทุนศึกษาสงเคราะห์สม่ำเสมอ เพื่อความต่อเนื่องของการมอบทุน โดยการกำหนดให้พระสังฆาธิการทุกรูปต้องตั้งทุนศึกษาสงเคราะห์</p> <p>๖) ควรมีการจัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมจาริกไปสถานที่ต่างๆ เพื่ออบรมเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในทุกหมู่บ้าน โดยเฉพาะหมู่บ้านที่ไม่มีวัดตั้งอยู่</p> <p>๗) ควรมีการวางแผนในการก่อสร้างให้เป็นระเบียบและไม่ก่อสร้างเสนาสนะที่ใหญ่โตเกินไป โดยให้พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะเหนือตนมีส่วนร่วมในการวางแผนการก่อสร้างด้วย</p>

<p>๘) พระสังฆาธิการส่วนใหญ่กำลังผลักภาระด้านนี้ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากเกินไป ทำให้บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการลดน้อยไป ดังนั้น</p> <p>๙) พระสังฆาธิการที่มีอายุพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ต่างกัน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการผู้มีอายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี และมีพรรษาระหว่าง ๑๑-๑๕ พรรษา มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์สูงกว่าระดับอื่นๆ ดังนั้นพระสังฆาธิการเจ้าคณะปกครอง</p>	<p>๘) ควรเข้าไปมีส่วนส่งเสริมและร่วมมือกับองค์กร บริหารส่วนท้องถิ่นต่างๆ เพื่อเพิ่มบทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในทุกกิจกรรม</p> <p>๙) ควรส่งเสริมให้มีการแต่งตั้งพระภิกษุผู้มีจำนวนอายุและพรรษาดังกล่าวข้างต้น เป็นพระสังฆาธิการในระดับต่างๆ เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น</p>
--	---

สรุปได้ว่า การวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์

๔.๔ ข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไขในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์ ด้านการปกครองควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม (การปกครองคณะสงฆ์)สนองต่อพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายระเบียบข้อบังคับของวัดพระส่วนใหญ่ไม่ค่อยตั้งใจ เท่าที่ควรชาวบ้านบางคนยังไม่เข้าใจกฎระเบียบของวัดมีการอบรมผู้บริหารเพื่อให้สมบูรณ์ตามนโยบายต้องออกระเบียบให้เข้มงวดและลงโทษอย่างจริงจัง ด้านการศึกษามีบุคลากร แต่ไม่มีอุปกรณ์ในการอบรม ด้านการศึกษาสงเคราะห์โรงเรียนสนับสนุนส่งนักเรียนเข้าแข่งขันในงานต่างๆเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคณะสงฆ์มีทุนทรัพย์สนับสนุนด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนามีความรู้ความสามารถในเรื่องการปฏิบัติโดยมีเจ้าคณะอำเภอเป็นแกนนำ(ธรรมทูตประจำอำเภอ) ด้านสาธารณูปการการก่อสร้างเหมาะกับการเป็นอยู่ในวัดและซ่อมแซมสิ่งๆที่ผู้ฟังให้จัดบริเวณวัดมรึนเหมาะสมเป็นศาสนสถาน ด้านการสาธารณสงเคราะห์จัดการหาทุนมาดำเนินงานประสานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องขอความร่วมมือในการจัดสรรงบประมาณมาดำเนินการ

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยกลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน ๑๕๘ รูป วิเคราะห์ข้อมูล โดยการประมวลผลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับข้อมูล ที่ได้รวบรวมมา สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ (Percentage) สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) สำหรับหาระดับความคิดเห็น ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับวัดการกระจายของข้อมูล ใช้การทดสอบ ค่าทีและเอฟ (t – test), Independent Groups, One - way Anova ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนสำหรับเปรียบเทียบความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างต่อการให้บริการของพระสังฆาธิการตามหน้าที่ ๖ ด้าน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยยะสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference LSD) และสรุปข้อมูลปัญหาอุปสรรคโดยจำแนกตามหน้าที่ ๖ ด้าน ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละส่วน ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ ๓๑ – ๔๐ ปี จำนวน ๑๘๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๘๐ มีจำนวนพรรษาต่ำกว่า ๑๐ จำนวน ๘๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๔๑ มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับประถม-มัธยม จำนวน ๑๕๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๔.๔๔ มีวุฒิการศึกษาทางธรรมเป็นนักธรรมเอก จำนวน ๗๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๘๐ มีตำแหน่ง พระลูกวัด ๑๑๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๒.๘๐

๕.๑.๒ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณารายด้าน สรุปได้ดังนี้

ด้านการปกครอง พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการปกครอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ และข้อ ๑.การควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรในการปกครองให้สงบเรียบร้อย อยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านการศาสนศึกษา พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการศาสนศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า พระภิกษุสามเณรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าพระภิกษุสามเณร มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านสาธารณูปการ พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสาธารณูปการ โดยภาพรวม

อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลสรุปได้ดังนี้

อายุ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าพระภิกษุสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ทุกด้าน

จำนวนพรรษา พบว่า พระภิกษุที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านการปกครองและด้านการศึกษาสงเคราะห์ไม่แตกต่างกัน

การศึกษาสามัญ พบว่า พระภิกษุสามเณรมีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายพบว่า ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ด้านการปกครอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านการศึกษาสงเคราะห์ไม่แตกต่างกัน

การศึกษาทางธรรม พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปกครอง และด้านการสาธารณูปการ ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตำแหน่ง พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปกครอง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนด้านการศาสนศึกษา และด้านการเผยแผ่ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๔ ข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

พระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ เกี่ยวกับฐานะหน้าที่ของพระสังฆาธิการส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ในเรื่องการเผยแผ่พุทธศาสนา ซึ่งเป็นหน้าที่พระสงฆ์ หรือพระสังฆาธิการจักต้องกระทำ โดยการจัดการเทศนา อบรม สั่งสอนประชาชน ให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติ เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ อีกทั้งในอำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์ซึ่งแบ่งเขตการปกครองเป็น ๑๐ ตำบล ของศาสนิกชนของศาสนาต่างๆ จึงเป็นเหตุผลสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่พระสังฆาธิการจะต้องทำหน้าที่เกี่ยวข้องจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมากในการอบรมสั่งสอนนั้น สิ่งสำคัญคือ พระสงฆ์ หรือพระสังฆาธิการและอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆที่ทันสมัย ในปัจจุบันในการให้อบรมสามารถพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญกว่าหน้าสืบต่อไป

กล่าวโดยสรุปการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ พระภิกษุที่ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการต้องพร้อมด้วยคุณสมบัติ อุปนิสัยตามหลักธรรมและวินัย เป็นผู้มีภาวะผู้นำ ปฏิบัติตนให้ที่เลื่อมใสศรัทธาอันเกิดจากปฏิบัติ หรือแนวทางที่ผู้นำ

ควรปฏิบัติ ดังนั้นพระภิกษุที่จะขึ้นมาดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการหรือผู้ปกครองสงฆ์ต้องเป็น ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการทำงานของพระสังฆาธิการทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการ สาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ที่สำคัญต้องเป็นผู้ที่ปฏิบัติตรงทำนองคลอง ธรรมเนียม ยึดหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธไว้ให้มั่นคง และสามารถนำตน นำคน นำงาน และนำ องค์กรหรือคณะสงฆ์ที่ว่าวัดบ้านโรงเรียนสามารถกำหนดนโยบายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ให้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันอันเป็นการประสานความร่วมมือแก่ทุกฝ่ายให้ได้เกิดความ สัมคึกกันซึ่งจะทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์คงไว้ดัง เช่นที่พระพุทธองค์ตรัสประทานวาท โวว่าธรรมก็ดีวินัยก็ดีจะเป็นศาสดาแก่พวกเราและคณะสงฆ์ให้เหมือนกับสมัยที่พระพุทธองค์ยัง ทรงมีพระชนชีพอยู่

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๒.๑ บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอ ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

ด้านการปกครอง พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการใน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการปกครอง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์ มีการปกครองที่ดี บริหารได้ถูกต้อง พระภิกษุเห็นด้วยกับการบริหารงานด้านการปกครอง

ด้านการศาสนศึกษา พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการศาสนศึกษาโดยภาพ รวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์ มีการศึกษา หรือสนับสนุนการศึกษา หรือบริหารการศึกษาที่ดี คณะสงฆ์ให้การยอมรับ

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆา ธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์ มีการ สงเคราะห์เรื่องการศึกษากับคณะสงฆ์เอง และหน่วยงานต่าง ๆ เป็นอย่างดี

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์ มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง

ด้านสาธารณูปการ พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสาธารณูปการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์ มีการก่อสร้างหรือจัดวางตำแหน่งของอาคารหรือวิหารต่าง ๆ เป็นอย่างถูกต้องตามธรรมเนียม

ด้านสาธารณสงเคราะห์ พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์ มีการสงเคราะห์ประชาชนหรือหน่วยงานต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เป็นประโยชน์ทั้งภายในและภายนอก

๕.๒.๒ การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

อายุ แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน เนื่องจากความรู้สึกนึกคิดในแต่ละช่วงอายุที่มีต่อการปฏิบัติงานแตกต่างกัน จึงทำให้มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานแตกต่างกันออกไป ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **มัทนา เหลืองนาคทองดี** ศึกษาเรื่อง “ความรู้ความเข้าใจในการบริหารองค์กรตามหลักธรรมาภิบาลของนักธุรกิจไทย” โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารจากบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ผลการศึกษาพบว่า อายุ มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจเรื่องธรรมาภิบาลอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยผู้บริหารที่มีอายุมากกว่า ๔๐ ปี มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องธรรมาภิบาล มากกว่าผู้บริหารที่มีอายุน้อย และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **วิภาศรี คงเกลี้ยง** ได้ทำการวิจัย เรื่อง “ทัศนคติของผู้รับบริการที่มีต่องานทะเบียนในอำเภอมิติใหม่” พบว่า ประชาชนที่มารับบริการมีทัศนคติที่ดีต่องานทะเบียนในอำเภอมิติใหม่ ภายหลังจากที่อำเภอทั้ง ๔ อำเภอได้มีการปรับปรุงการบริหารและการบริการ

ของอำเภอ ตามแนวทางของการรื้อปรับระบบแล้ว ส่วนปัจจัยทางด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่องานทะเบียนอำเภอมิติใหม่ คือ อายุ โดยมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕

จำนวนพรรษา แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาท ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน เนื่องจากพระสังฆาธิการที่มีจำนวนพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน เพราะจำนวนพรรษามีมากหรือน้อย จะมีผลต่อการยอมรับนับถือของพระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนทั่วไป หากมีจำนวนพรรษามาก ก็จะได้รับ ความเกรงใจและความเคารพมาก ทำให้การสั่งการหรือการมอบหมายงานเป็นไปด้วยความราบรื่น ทุกฝ่ายพร้อมให้ความร่วมมือ หากมีจำนวนพรรษาน้อย อาจได้รับความเกรงใจและความเคารพไม่มากเหมือนพระสังฆาธิการผู้มีจำนวนพรรษามาก จึงทำให้มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **กฤตาคมตะขบ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕” ผลการวิจัยพบว่าโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นไปตามพระราชบัญญัติ พ.ศ. ๒๕๐๕ นั่นคือ เจ้าอาวาสเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดและปัจจัยต่าง ๆ คือ ที่ตั้งของวัด นิกาย สมณศักดิ์ ตำแหน่งทางการบริหาร การศึกษา

การศึกษาสายสามัญ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน เพราะพระสังฆาธิการทุกรูป ที่ จะได้รับการแต่งตั้งเป็นพระสังฆาธิการ ต้องมีคุณสมบัติของพระสังฆาธิการ เช่น ๑) มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง ๒) มีความรู้ความสามารถสมควรแก่ตำแหน่ง ๓) มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย ๔) เป็นผู้ฉลาดในการปกครองสงฆ์ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัย **นภดล สุรนครินทร์** ได้ทำการศึกษารื่อง การนำหลัก ธรรมมาภิบาลมาใช้ ในองค์การบริหารส่วนตำบลตามทัศนะของประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการนำหลักธรรมมาภิบาลมาใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลตามทัศนะของประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวมอยู่ในเชิงบวก เมื่อเปรียบเทียบตามปัจจัยด้านบุคคล พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพอายุ ระดับการศึกษา ต่างกันแต่ไม่สอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ

ปรีชา วิเศษศิริ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๔๔ ของโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา เขตบางกอกใหญ่

กรุงเทพมหานคร พบว่า ครูในโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ที่มี วุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๔๔ ไม่แตกต่างกัน

การศึกษาทางธรรม แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน เพราะวุฒิทางการศึกษาทางธรรมนั้นบ่งบอกถึงองค์ความรู้ทางธรรมที่ได้ศึกษามาว่ามีมากน้อยเพียงใด จึงทำให้มีบทบาทบริหารกิจการคณะสงฆ์แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ **พระมหาประสิทธิ์ สระทอง** ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีระดับการศึกษาแผนกธรรมต่างกัน มีบทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ไม่แตกต่างกัน

ตำแหน่งหน้าที่ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกัน เนื่องจากลักษณะการทำงานของแต่ละตำแหน่งแตกต่างกัน ตำแหน่งหน้าที่ที่ต่างกัน จึงทำให้ความคิดเห็นในการบริหารแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ

ชูศักดิ์ อุปันนท์ ได้ทำการวิจัย เรื่อง “ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการศึกษาพบว่า ระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการอำเภอภูสิงห์ ในด้านความพึงพอใจในการทำงาน พบว่า อยู่ในระดับสูง ข้อมูลเบื้องต้นของพระสังฆาธิการ ได้แก่ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และสังกัดกระทรวงที่แตกต่างกัน จะไม่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) การจัดประชุมเพื่อชี้แจงข่าวสารการประชุมหรือเพื่อชี้แจงกฎระเบียบภายในวัด ยังน้อยอยู่ โดยส่วนใหญ่ใช้พระธรรมวินัยในการดูแลควบคุมพระภิกษุสามเณรภายในวัด ทำให้ลดความสำคัญของการออกกฎระเบียบเพื่อหมู่คณะ ซึ่งอาจจะเป็นช่องทางให้บุคคลผู้ไม่สนใจ

ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ขาดรูปธรรมในการประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ดังนั้น จึงควรมีการชี้แจงกฎระเบียบต่างๆ เพื่อความเรียบร้อยดีงามของหมู่คณะทุกเดือน

๒) การจัดการเรียนการสอนประสบปัญหาไม่มีบุคลากรทางการศึกษาทั้งครูสอนและนักเรียน ดังนั้น จึงควรเร่งสร้างบุคลากรทางการศึกษาและส่งเสริมยกย่องให้มีขวัญกำลังใจ โดยเฉพาะควรดำเนินการจัดตั้งสำนักศาสนศึกษาประจำอำเภอในทุกอำเภอ

๓) พระสังฆาธิการมีการมอบทุนศึกษาสงเคราะห์เป็นประจำ แต่ขาดการตั้งทุนศึกษาสงเคราะห์ จึงทำให้ขาดความสม่ำเสมอของการมอบทุน เพราะเป็นการมอบทุนตามความสะดวก จึงควรส่งเสริมให้มีการตั้งทุนศึกษาสงเคราะห์สม่ำเสมอ

๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยมากทุกวัด มีการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นประจำ แต่ก็ยังเป็นการเผยแผ่เชิงรับ เพราะจัดภายในวัด แต่ขาดการเผยแผ่เชิงรุก จึงควรมีการจัดให้มีพระธรรมทูตหรือธรรมจาริกไปสถานที่ต่างๆ เพื่ออบรมเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในทุกหมู่บ้าน โดยเฉพาะหมู่บ้านที่ไม่มีวัดตั้งอยู่หรือมีวัดแต่ไม่มีพระประจำอยู่

๕) วัดโดยมากขาดการวางแผนในการก่อสร้างหรือมุ่งเน้นก่อสร้างเสนาสนะที่ใหญ่โตเกินความจำเป็น ทำให้เกิดการใช้ทุนทรัพย์ไปกับการก่อสร้างมากเกินไป จนทำให้ขาดการพัฒนาด้านอื่นๆ จึงควรมีการวางแผนในการก่อสร้างให้เป็นระเบียบ โดยให้พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะเหนือตนมีส่วนร่วมในการวางแผนการก่อสร้างด้วย

๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในปัจจุบันค่อย ๆ ลดน้อยไป ดังนั้น จึงควรเข้าไปส่งเสริมและร่วมมือกับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นต่างๆ เพื่อเพิ่มบทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในทุกกิจกรรม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของวัดต่าง ๆ

๒) ควรศึกษาความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรในเขตปกครองที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอต่างๆ

๓) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์

๔) ควรศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

๕) ควรเพิ่มศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อจะได้ทราบรายละเอียดเชิงลึก ด้วยการสัมภาษณ์ (Interview) หรือสังเกตโดยตรง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)

(๑) หนังสือ :

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๒๕.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. บริษัท อาร์ พรินติ้ง แมส
๒๕๓๘.

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และ
การศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

การปฏิบัติงานพระพุทธรูปศาสนา. โครงการประชุมพระสังฆาธิการเจ้าคณะจังหวัดและเจ้า
คณะ อำเภอ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗.

จันทร์ธานี สงวนนาม. เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษา
ระดับสูง. กรุงเทพมหานคร : ม.ท.ป., ๒๕๓๖.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

ทิตยา สุวรรณชฎ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร :
ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณสุขมหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๗.

ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนา
พานิช, ๒๕๔๓.

_____. ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : ไทย
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สยามสมาคม, ๒๕๑๓.

ประสาร ทองภักดี. พุทธศาสนากับสังคมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สยาม
สมาคม, ๒๕๑๓.

ปราชญา กล้าผจญ. พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
รามคำแหง. ๒๕๔๐. โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘.

พระครูโสภณพิทยาภรณ์. การปกครองคณะสงฆ์ไทย. นครศรีธรรมราช : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตนครศรีธรรมราช, ๒๕๔๒.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ)ณ. เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๕๔-๕๕.

_____. พระเทพปริยัติสุธี วรวิทย์ คงคปญฺโญ, เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๘๗.

_____. พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๔๘-๔๙.

_____. พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๔๑.

พระธรรมโกศาจารย์ ประยูร ฐมฺมจิตฺโต. พุทธวิธีการบริหาร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

_____. พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). การพัฒนาพระสังฆาธิการภาค ๒ ภาคปฏิบัติการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตฺโต. ธรรมบุญชีวิต. โรงพิมพ์ การศาสนา สำนักงาน. พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗.

พระพุทธรญาณ. ธรรมญาณนิพนธ์ : ๑๐๐ ปีพระพุทธรญาณ, หน้า ๗๖ – ๗๗.

พระมหาวิชัย วชิรเมธี . คนสำราญงานสำเร็จ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๕๐.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต). คุณธรรมสำหรับนักบริหาร. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคลโล). การบริหารวัด. จังหวัดราชบุรี : เพชรเกษมการพิมพ์ นครปฐม, ๒๕๔๘.

พัทธา สายหู. ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกของสังคม. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์, ๒๕๑๖.

พุทธทาสภิกขุ-ธรรมทานมูลนิธิ. พุทธประวัติจากพระโอษฐ์. กรุงเทพมหานคร : พระนครการพิมพ์, ๒๕๓๕.

ยนต์ ชุมจิต. ความเป็นครู. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๖.

_____. ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒.

- _____. ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒.
กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๖.
- วราคม ทีสุกะ. สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม,
๒๕๒๗.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์อักษรพัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๗.
- _____. สงวน สุทธิเลิศอรุณ. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๒๕.
- สงวนศรี วิรัชชัย. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : ศึกษาพรการพิมพ์, ๒๕๔๗.
- _____.สงวนศรี วิรัชชัย. จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ศึกษาพร,
๒๕๒๗.
- สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่อง การคณะสงฆ์และการพระ
ศาสนาในทวี พลรัตน์ บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,
๒๕๔๐.
- สำนักงานเจ้าคณะอำเภอชุมแสง. งานในสำนักเลขานุการ. วัดเกยไชยเหนือ ตำบลเกยไชย
อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์, ๒๕๕๒.
- สำนักงานเจ้าคณะภาค ๑๖. คู่มือปฏิบัติการคณะสงฆ์. สุราษฎร์ธานี : สำนักงานเลขานุการ
ภาค ๑๖ วัดท่าไทร, ๒๕๔๗.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอำนาจเจริญ. การปฏิบัติงานพระพุทธศาสนา โครงการ
ประชุมพระสังฆาธิการเจ้าคณะจังหวัดอำนาจเจริญ. กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗.
- สุชา จันท์เอม และสุรางค์ จันท์เอม. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา,
๒๕๒๐.
- สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยภุชฎี. หลักการบริหารเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์, ๒๕๓๖.
- สุพัตรา สุภาพ. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๓๘.
- _____. สุพัตรา สุภาพ. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- _____. สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๐.
- โสภา ชูพิกุลชัย. จิตวิทยาสังคมประยุกต์. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒.
- อดุลย์ ต้นประยูร. สังคมวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.
- อนงค์ ชุ่มจิต. ความเป็นครู. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

กฤษดา มมตะชบ. “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครอง วัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓.

ชูศักดิ์ อุปนันท์. “ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ”. **ภาคนิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะพัฒนาสังคม : สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๐.

ทวี บุญมี. “การจัดการศึกษาด้านพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๕.

ธัญพร พงษ์โสภณ. บทบาทของพระสงฆ์ สื่อบุคคลในการชี้แนะและปลุกจิตสำนึกประชาชนชนบทเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น(ศึกษากรณีพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสจังหวัดกาญจนบุรี). **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

บุศรา เข้มทอง. “คุณลักษณะผู้บริหารตามความคิดเห็นของพนักงานธนาคารที่ตั้งในเขต อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๔๒.

ปรีชา วิเศษศิริ. “ปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๔๔ ของโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๗ .

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์. บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อลด ละ เลิก อบายมุข ศึกษาเฉพาะศึกษาพระครูศีลวราภรณ์ เณลิมูฐิตีสีโล. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

พระกฤตพจน์ สุทธิจิตโต. “บทบาทของเจ้าอาวาสที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณี จังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระปลัดเกียรติศักดิ์ สินทวีวรกุล. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. การบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์(ธีรปญโญ ภวภานันท์). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษารณีย์ พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระปลัดเกียรติศักดิ์ สินทวีวรกุล. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.

พระมหาจิตติภัทร อจลธมฺโม. การศึกษาบทบาทของพระอาณัติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

พระมหาบุญเลิศ ธมฺมทสฺสี. ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชวิทยาคม. **ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระวุฒิกกรณ วุฑฺฒิกโร. ศึกษาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชวรมนี่. **ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระชนดล นาคพิพัฒน์. การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระปลัดเกียรติศักดิ์ สินทวีวรกุล. บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.

พระมหากฤษฎา นันทเพชร. “ทัศนคติพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๐.

พระมหาปัญญา สุขสงค์. “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณี : พระพิศาลธรรมพาที พระอาจารย์พยอม กลฺยาโณ”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๑.

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์. “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ เฉลิม ฐิติสีโล”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

- พระมหาวิสมัญญา ทูยไธสงค์. “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมองค์กรชุมชนศึกษากรณี : กลุ่ม
สังฆะสมถ์พญ์จังหวัดตราด”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.
- พระปลัดเกียรติศักดิ์ สินทวิวรรกุล. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
จังหวัดกระบี่”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. การบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.
- พระมหาสัญญา ปญญาณีโก. การศึกษารูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระครู
พิศาลธรรมโกศล. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- พระสุบิน กนุดสีโล (ศรีบุญเรือง). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ทัศนคติของชาวพุทธต่อบทบาทการ
พัฒนาชุมชนของพระสงฆ์: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม”.
วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาม
กุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- พินิจ เพ็ชรดารา. “บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามการรับรู้ของ ผู้บริหาร
โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์
ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
๒๕๔๕.
- พระมหาสุชญา โรจนญาโณ. การศึกษาบทบาทของพระมหาโมคคัลลานเถระในการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- พระมหาสุวิทย์ คงช่วย. บทบาทของวัดและพระสงฆ์ด้านสวัสดิการสังคม เปรียบเทียบก่อนและ
หลังวิกฤตเศรษฐกิจ. **ภาคินพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการแรงงานและสวัสดิการสังคม**. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๓.
- มัทนา เหลืองนาคทองดี. “ความรู้ความเข้าใจในการบริหารองค์กรตามหลักธรรมาภิบาลของนัก
ธุรกิจไทย”. **งานวิจัยหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน
รุ่นที่ ๑๔**. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๔๕.
- วรรณณี ภาณุวัฒน์สุข. “บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาตามการรับรู้ของ
ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร”.
วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓.

- วราลี วิริยานันตะ. "การรับรู้บทบาทและบทบาทที่เป็นจริงของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานใน ศูนย์สุขภาพชุมชน ภาคตะวันออก". **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขา การพยาบาลชุมชน**. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗.
- วิภาศรี คงเกลี้ยง. "ทัศนคติของผู้รับบริการที่มีต่องานทะเบียนในอำเภอมิติใหม่". **วิทยานิพนธ์ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สังคมวิทยาประยุกต์**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๙.
- สุนทร กุญชร, "บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ". **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๔๕, หน้า ๑๐.
- สุรพล สุวัตติกุล. "ความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการพัฒนา การศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระนอง". **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕.
- เหลือ เอกตะคุ. "บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนมัธยมศึกษา ในทัศนของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา". **วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๗.
- ชูศักดิ์ อุปันนท์. "ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ". **ภาคินพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะพัฒนาสังคม : สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๐.
- ปรีชา วิเศษศิริ. "ปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.๒๕๔๔ ของโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร". **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๗.
- พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์. บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนา ชุมชนเพื่อลด ละ เลิก อบายมุข ศึกษาเฉพาะศึกษาพระครูศีลวารารักษ์ (เฉลิม ฐิติ สิริโล). **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.
- พระมหาวิสมัญญา ทูยไชสงค์. บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมองค์กรชุมชน ศึกษากรณีกลุ่ม สัจจะสะสมทรัพย์ จังหวัดตราด. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีรกุล. บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
จังหวัดกระบี่. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.

ธัญพร พงษ์โสภณ. บทบาทของพระสงฆ์ สื่อบุคคลในการชี้แนะและปลูกจิตสำนึกประชาชน
ชนบทเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการระดับ
เจ้าอาวาสจังหวัดกาญจนบุรี. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปัญญา(ภวานันท์). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระมหากฤษฎา นันทเพชร. “ทัศนคติพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม”. **วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๐.

พระมหาบุญมี อธิปัญญา. บทบาทของพระสังฆาธิการพัฒนาสังคม : ศึกษากรณีพระธรรมวิสุทธิ
มงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน). **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระมหาปัญญา สุขสงค์. “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณี :
พระพิศาลธรรมพาที (พระอาจารย์พยอม กลฺยาโณ)”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสต
รมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๑.

พระมหาประสิทธิ์ สระทอง. “บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอ
ปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. จิตวิทยา
ชุมชน:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘.

มัทนา เหลืองนาคทองดี. “ความรู้ความเข้าใจในการบริหารองค์กรตามหลักธรรมาภิบาลของนัก
ธุรกิจไทย”. **งานวิจัยหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน
รุ่นที่ ๑๔**. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๔๕.

วิภาศรี คงเกลี้ยง. “ทัศนคติของผู้รับบริการที่มีต่องานทะเบียนในอำเภอมิติใหม่”. **วิทยานิพนธ์
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สังคมวิทยาประยุกต์บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๙.

๒. ภาษาอังกฤษ:

Broom, L & Selznick, P, **Sociology**, New York : Harper & Row, 1976.

Cattell R.B.. **Human Relations**. New York : Free Press, 1951.

Charles E. Merrill Publishing Co, 1976.

Emory S, Bogardus, **Leaders and Leadership**, New York : Appleton-century-Croffs, 1934.

I.L.Richardson & Sidney Baldwin. **Public Administration** : Government in Action. Ohio :

Levinson, D. J. Role, **personality and social structure in the orgazaion setting**:
Selected reading and projects in social psychology. New York Random
House.1971

Luther Gulick and Lyndall Urwick, **Papers on the Science of Administration**, New York
: Institute of Public Administration, 1937.

New York : McGraw-Hill, 1976.

Pass, Lowes & Davies., **Collins dictionary odeconomics**, Glasgow : Harper Collins,
1993.

Raymond J. Burdy. **Foundamental of Leadership Readings**. Massachusetts
Addison : room, L.,& Selznick, P., Sociology, New York : Harper & Row,
1976.

William B. Castetter. **The Personnel Function in Education Administration**. 2nd ed.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

- ๑) พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา
อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๒) ผศ.ดร. อานนท์ เมธีวรจันทร์
หัวหน้าสาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
- ๓) อาจารย์ศศิกิจจ์ อ่ำจ้อย
อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
- ๔) อาจารย์วิวัฒน์ กัลยาวัฒนกุล
อาจารย์ประจำสาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
- ๕) อาจารย์กิตติพัฒน์ รัตมี
อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์
นครสวรรค์

ภาคผนวก ข
ตารางสรุปค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (IOC)

ข้อที่	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	ค่า IOC	แปลผล	หมายเหตุ
ข้อที่ 23	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้	
ข้อที่ 24	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้	
ข้อที่ 25	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้	
ข้อที่ 26	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้	
ข้อที่ 27	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้	
ข้อที่ 28	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้	
ข้อที่ 29	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้	
ข้อที่ 30	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้	
สรุปค่า IOC						1	ใช้ได้	

ภาคผนวก ค

ตารางสรุปค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม

ตารางสรุปค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

		Mean	Std Dev	Cases
1.	A1	4.4000	.6215	30.0
2.	A2	3.6333	.4901	30.0
3.	A3	3.9333	.5208	30.0
4.	A4	3.9667	.8087	30.0
5.	A5	4.2667	.5208	30.0
6.	A6	4.0667	.7849	30.0
7.	B1	4.0667	.7397	30.0
8.	B2	4.1000	.7120	30.0
9.	B3	3.6333	1.3767	30.0
10.	B4	3.7000	1.3684	30.0
11.	B5	4.3333	.7112	30.0
12.	B6	3.8000	1.1265	30.0
13.	C1	3.8667	1.1958	30.0
14.	C2	3.5667	1.4547	30.0
15.	C3	3.4000	1.3025	30.0
16.	C4	3.3000	1.2360	30.0
17.	C5	3.4333	1.2507	30.0
18.	C6	3.2333	1.1351	30.0
19.	D1	3.3000	1.2635	30.0
20.	D2	4.0667	.8683	30.0
21.	D3	4.0667	.8277	30.0
22.	D4	3.6333	1.3767	30.0
23.	D5	3.7000	1.3429	30.0
24.	D6	3.6000	1.3025	30.0
25.	E1	4.2333	.7739	30.0
26.	E2	3.9667	.7184	30.0
27.	E3	4.1000	.6618	30.0

28.	E4	4.1000	.7589	30.0
29.	E5	4.1667	.7466	30.0
30.	E6	4.1000	.9595	30.0
31.	F1	3.7333	1.0483	30.0
32.	F2	4.1000	.8449	30.0
33.	F3	4.0667	.6397	30.0
34.	F4	3.7667	1.0726	30.0
35.	F5	3.9333	.9072	30.0
36.	F6	3.9667	.7184	30.0

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 36

Alpha = .9663

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

รหัสแบบสอบถาม		

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

คำชี้แจง :

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์อันจะเป็นประโยชน์ และเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้งยังสามารถใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหา อุปสรรค และการพัฒนาระบบการบริหารต่อไป

ข้อมูลที่ได้จะแปลผลการวิจัยโดยภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับและใช้ประโยชน์เฉพาะในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เท่านั้น จะไม่มีผลกระทบต่อท่านหรือหน่วยงานของท่านแต่ประการใด

แบบสอบถามนี้แบ่งเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการบริหารกิจการคณะ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระภิกษุสามเณร ในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์เป็นอย่างดี จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

พระเกษมศักดิ์ วรสุโข (อาสนะทอง)

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
ของพระสังฆาธิการในอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ใน หน้าข้อความที่เป็นจริงที่เกี่ยวข้องกับผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. สถานภาพ

พระภิกษุ

สามเณร

๒. อายุ

ต่ำกว่า ๒๐ ปี

๒๑ - ๓๐ ปี

๓๑ - ๔๐ ปี

๔๑ - ๕๐ ปี

๕๑ - ๖๐ ปี

๖๐ ปีขึ้นไป

๓. จำนวนพรรษา

ต่ำกว่า ๑๐ พรรษา/ปี

๑๑พรรษา/ปีขึ้นไป

๔. วุฒิการศึกษาสามัญ

ประถม-มัธยม

ปริญญาตรีขึ้นไป

๕. วุฒิการศึกษานักธรรม

นักธรรมตรี

นักธรรมโท

นักธรรมเอก

๖. วุฒการศึกษาทางเปรียญธรรม

ประโยค ๑-๓

เปรียญธรรม ๔-๖

เปรียญธรรม ๗-๙

๗. ตำแหน่ง

เจ้าคณะตำบล

เจ้าอาวาส

ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

พระลูกวัด

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ที่ท่านปฏิบัติในระดับใด ที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง

ข้อที่	๑. ด้านการปกครอง	ระดับการปฏิบัติการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑.๑	การควบคุมดูแลพระภิกษุสามเณรในการปกครองให้สงบเรียบร้อย					
๑.๒	การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนด้านข้อวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย					
๑.๓	การออกกฎ ระเบียบข้อบังคับในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ					
๑.๔	การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุความขัดแย้งนิกกรรม					
๑.๕	การออกกฎ ระเบียบข้อบังคับต่างๆแก่ พุทธศาสนิกชนเช่น การห้ามเล่นการพนัน ห้ามดื่มสุรารายในวัด					
๑.๖	การบริหารจัดการกิจการของวัด เช่น บัญชีรายรับรายจ่ายให้เป็นไปด้วยดี					

ข้อที่	๒.ด้านการศาสนศึกษา	ระดับการปฏิบัติการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๒.๑	การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมสำหรับบาลีหรือนักธรรมชั้นภายในวัด					
๒.๒	การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนนักธรรมบาลีแก่พระภิกษุสามเณรอย่างทั่วถึง					
๒.๓	การสรรหาและพัฒนาครูสอนนักธรรมและบาลี					
๒.๔	การจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรที่สอบธรรมสอบบาลี					
๒.๕	การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษาแก่ประชาชนและนักเรียนโดยทั่วไป					
๒.๖	การยกย่องเชิดชูเกียรติผู้สอบเปรียญธรรมประโยคต่างๆ และครูพระสอนศีลธรรมให้มีขวัญกำลังใจ					
	๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์					
๓.๑	มอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่เรียนดี					
๓.๒	มีการสนับสนุนหรือจัดครูพระไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาต่างๆตลอดจนสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ					

ข้อที่	๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๓.๓	การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด					
๓.๔	การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์					
๓.๕	มีส่วนร่วมในการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน ห้องเรียน หรือห้องจริยศึกษา					
๓.๖	การจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดเพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชน					
	๔.ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
๔.๑	การจัดให้มีการบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์					
๔.๒	การเทศนาสั่งสอนแก่ประชาชนโดยทั่วไปให้ตั้งอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นประจำ					
๔.๓	การจัดหาหนังสือไหว้พระสวดมนต์เพื่อผู้รักาศิลปวัฒนธรรมไว้เพียงพอ					

ข้อที่	๔.ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๔.๔	จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมขึ้นภายในวัดและมีอาจารย์สอนการปฏิบัติธรรม					
๔.๕	ฝึกการอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้และวิธีการเผยแผ่ธรรมะ					
๔.๖	การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อประโยชน์ในการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชน					
	๕.ด้านการสาธารณูปการ					
๕.๑	การควบคุมดูแลการก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์					
๕.๒	การควบคุมดูแลและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด					
๕.๓	การจัดทำแผนพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับฝ่ายพุทธจักรและอาราจักร					
๕.๔	การแต่งตั้งคณะกรรมการวัดเพื่อจัดการด้านสาธารณูปการ					

ข้อที่	๕.ด้านสาธารณูปการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๕.๕	การจัดการระบบสาธารณูปโภคภายในวัด เช่นน้ำประปา ไฟฟ้า ให้เรียบร้อย					
๕.๖	การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎหมาย และพระธรรมวินัย					
	๖.ด้านการสาธารณสงเคราะห์					
๖.๑	จัดทำถนนภายในวัดให้สะดวกแก่การสัญจรไปมา					
๖.๒	การให้การสนับสนุนเงินทุนหรือร่วมกับองค์กรปกครองส่วนตำบลในการดำเนินการสร้างถนนประปาหมู่บ้าน ชุมชน					
๖.๓	การช่วยเหลือกิจการของชุมชนที่เป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์					
๖.๔	มีการช่วยเหลือขั้นพื้นฐานแก่ผู้ประสบภัยธรรมชาติเช่น อุทกภัย อัคคีภัย ธรณีพิบัติภัย เป็นต้น					
๖.๕	มีการสงเคราะห์ปัจจัย ๔ แก่คนชราและเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เป็นต้น					
๖.๖	การจัดหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลและจัดอบรมประชาชน					

ตอนที่ ๓ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการบริหารกิจการคณะใน
อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

๑.ด้านการปกครอง

ปัญหาและอุปสรรค

.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

๒.ด้านการศาสนศึกษา

ปัญหาและอุปสรรค

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ปัญหาและอุปสรรค

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

๔.ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ปัญหาและอุปสรรค

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

๕.ด้านการสาธารณสุขการ

ปัญหาและอุปสรรค

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

๖.ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

ปัญหาและอุปสรรค

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

ขอขอบพระคุณพระภิกษุสามเณรทุกท่านที่ได้เมตตาตอบแบบสอบถาม

พระเกษมศักดิ์ วรสุโข (อาสนะทอง)

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก จ
หนังสือความอนุเคราะห์ต่าง ๆ

ที่ ศธ ๖๑๐๙/๖๑๐

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ต.นครสวรรค์ออก อ.เมืองฯ
จ.นครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ผศ.อานนท์ เมธีวรฉัตร

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์

จำนวน ๑ ชุด

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระเกษมศักดิ์ วรสกุโข รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๒๓๔๐๕๒๕๐ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทบทวนการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออัญมโทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระเทพปริยัติเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ทราฟ 11๐๖๓๖๖
11/๕๐ ด.ก.ร.น.น.
ด.ก.ร.น.น.
๑๖/๕๐๖๖๖

สำนักงานวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙, ๐๘๑-๙๓๑๖๒๖๑ (นายเอกกร)

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๘

ที่ ศบ ๖๑๐๙/๖๐๙

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ต.นครสวรรค์ออก อ.เมืองฯ
จ.นครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร อาจารย์ศศิกิจจ์ อ่ำจ้อย

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระเกษมศักดิ์ วรสกุโข (อาสนะทอง) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๒๓๔๐๕๒๕๐ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไข เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

// ๓๓.๕๓

(พระเทพปริยัติเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ประธานกรรมการบริการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐, ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๘

ที่ ศธ ๖๑๐๔/๖๑๑

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ต.นครสวรรค์ออก อ.เมืองฯ
จ.นครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร อาจารย์กิตติพัฒน์ รัศมี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระเกษมศักดิ์ วรสุโข (อาสนะทอง) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๒๓๔๐๕๒๔๐
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการ
บริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้
ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไข
เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ หวังเป็น
อย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระเทพปริยัติเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ประธานกรรมการบริการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๔๔๗๐, ๐๕๖-๒๑๔๔๔๔

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๔๔๔๘

๒/๓๑/๕๓

ที่ ศธ ๖๑๐๔/๖๑๒๒

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ต.นครสวรรค์ออก อ.เมืองฯ
จ.นครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร อาจารย์วัฒนะ กัลยาณพัฒนกุล

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ชุด
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระเกษมศักดิ์ วรสุโข (อาสนะทอง) รหัสประจำตัวนิสิต ๔๒๒๓๔๐๕๒๔๐ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระเทพปริยัติเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

๑๖๖๖๖
๑๖๖๖๖
๑๖๖๖๖

สำนักงานวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๔๔๔๔, ๐๘๑-๔๗๑๖๒๖๑

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๔๔๔๔

ที่ ศธ ๖๑๐๙/๖๑๓

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
นครสวรรค์ออก อ.เมืองฯ
นครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ชุด
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระเกษมศักดิ์ วรสุโข (อาสนะทอง) รหัสประจำตัวนิสิต ๔๒๒๓๔๐๕๒๔๐ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆฆิ การในการบริหารคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

ดร.รศ.เสาว์

(พระเทพปริยัติเมธี)

๒๗.๗.๕๓

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

สำนักงานวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙, ๐๘๑-๙๗๑๖๒๖๑ (นายเอกกร)

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๘

ที่ ศธ ๖๑๐๙/๘๔๗

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์
๖๐๐๐๐

๓ ตุลาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลตัวอย่าง (try out)

เรียน พระเดชพระคุณพระเกศีวิกรม เจ้าคณะอำเภอเมืองนครสวรรค์

ด้วย พระเกษมศักดิ์ วรสุโข (อาสนะทอง) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๒๓๔๐๕๒๔๐ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์.” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความประสงค์จักเก็บข้อมูลตัวอย่าง (try out) จากพระภิกษุสามเณรในวัดไทรเหนือ ที่ท่านเป็นเจ้าคณะปกครองอยู่ จึงขอความอนุเคราะห์เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตัวอย่าง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ร่วมกับคณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากท่าน และขอกราบขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

อธิการบดี
มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระเทพปริยัติเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

สำนักงานศูนย์บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๒๙๙๘

ที่ ศบ ๖๑๐๙/๘๙๑

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์
๖๐๐๐๐

๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัย

เรียน พระครูนิธานปญญาภิวัฒน์ เจ้าคณะอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

ด้วย พระเกษมศักดิ์ ฉายา วรสุโข นามสกุล อาสนะทอง รัฐประจําตัวนิตินิ
๕๒๒๓๔๐๕๒๔๐ นิตินิปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง
“บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์”
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว การศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิตินิ
มีความประสงค์จักขอข้อมูลจากเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

ฉะนั้น จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้นิตินิดังกล่าวได้เก็บข้อมูลจากเขตปกครองคณะสงฆ์
อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์เพื่อประกอบการศึกษาและวิจัย ขอขอบคุนมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระเทพปริยัติเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

สำนักงานวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙

โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๘

๐๕๖
1
พ.ศ. ๒๕๕๓
12 พ.ค. ๕3

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระเกษมศักดิ์ วรสกุโข (อาสนะทอง)
เกิด	วันพุธที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๗
สถานที่เกิด	ตำบลหัวหวาย อำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์
การศึกษา	มัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนปรียาโชติ อำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์ มัธยมศึกษาตอนปลายศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ นักธรรมเอก วัดแสงสวรรค์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ พุทธศาสตรบัณฑิต(พธ.บ.) สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ รุ่นที่ ๕๓ พ.ศ. ๒๕๕๐
อุปสมบท	วัดเกษไชโยใต้ ตำบลเกษไชโย อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๘
สังกัด	วัดท่าจันทร์วิปัสสนา ตำบลพันลาน อำเภอชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์
หน้าที่	ครูสอนพระปริยัติธรรม วัดท่าจันทร์วิปัสสนา ตำบลพันลาน อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์
เข้าศึกษา	ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประจำจังหวัดนครสวรรค์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๕๒
สำเร็จการศึกษา	พ.ศ. ๒๕๕๔
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดปากน้ำโพใต้ ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์